

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2021 / 08 FİYATI: 9 TL

Özgürlük ve Bağımsızlık Benim Karakterimdir

K. Atatürk

30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlu Olsun

Yahya Aksoy:

**Kocatepe'den
Kadifekale'ye**

s: 5

Erdem Akyüz:
**Atatürk ve
İfade
Özgürlüğü**

s: 21

Gürbüz Evren:

**Kanada'da
Kızılderili
Toplu
Mezarları
ve
"Kültürel
Soykırım"**

s: 101

Tekin Özertem:

Umut

s: 71

Cengiz Özakıncı:

**Akşem-
seddin'in
Fatih'e
Mektubu**

s: 35

Necef Uğurlu:

Dikkati Yönlen-
dirmek ve

Barnum

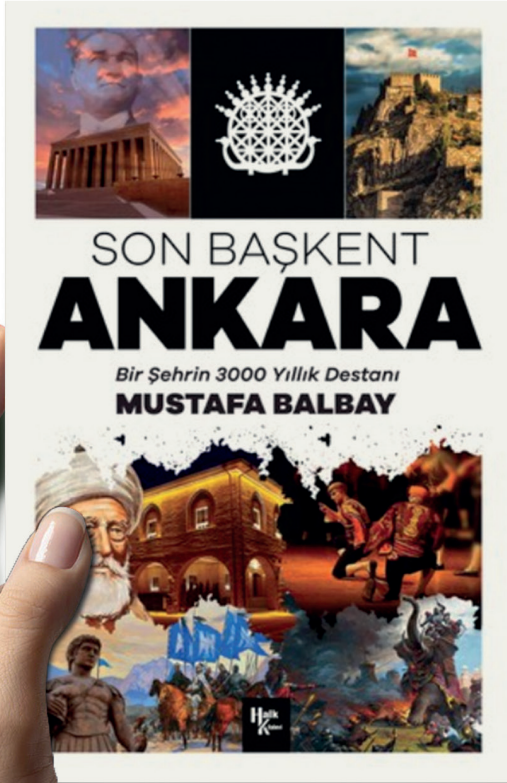
s: 76

Yücel Aksoy:

**İnsanın
Doğa
Tutkusu
Biyofili**

s: 106

Son başkentimiz Ankara'yı hiç böyle okumadınız. Üç bin yılda yüzden fazla başkent gelip geçtiği Anadolu'daki son başkent Ankara'nın destanını Kızılırmak ve Sakarya'nın dilinden okuyun. Ankara... Büyük İskender'in düğüm çözdüğü... Sezar'ın valilik yaptığı... Ertuğrul Gazi'nin yurt seçtiği... Yıldırım Beyazıt'la Timur'un kozlarını paylaştığı... Ahilerin devlet kurduğu... Yunanistan'ın göz koyduğu... Mustafa Kemal'in yedi düveli dize getirip son Türk Devleti'nin başkenti ilan ettiği üç bin yıllık efsane şehir... Kızılırmak'la Sakarya'nın arasında Anadolu'da yaşanan bütün uygarlıklara, kurulan devletlere, insanlığı aydınlatan bilgelere tanıklık etmiş Ankara... Uygarlıkların... Dünya tarihinin... Güzel ahlâkın... Türkiye'nin... Mustafa Kemal'in Ankara'sı... "Mustafa Kemal'in en büyük eseri Ankara'dır, çünkü bütün eserlerini Ankara'da verdi..." Dev bir sahnede izler gibi üç bin yıllık tarih yolculuğuna hazır mısınız? Mustafa Balbay, bütün birikimini ortaya koyarak yazdığı bu destan için şöyle diyor: "Anadolu'nun iki yakası, Anadolu'nun ortasında birleşti. Yüzyıllardır özlenen Anadolu'nun birliği Ankara'da gerçekleşti. Bu kitap 2021 Sakarya Zaferinin, 2022 Kurtuluş Savaşı'nın, 2023 Cumhuriyetimizin yüzüncü yılına armağan olsun."

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Başkent Üniversitesi'nin bir
kültür hizmeti olan Bütün Dünya
2000, Başkent Üniversitesi
kuruluşlarından*

*Aküm Reklamcılık, Danışmanlık
ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve
Ticaret A.Ş.'nin 1. Cadde
No: 77, Bahçelievler, Ankara
adresinde hazırlanmıştır.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,

Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan,

Sezin San Sungunay, İzlen Şen Toker, Melek Şirin Tolga,

Necfe Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,

Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A. Ş.

Akçaburgaz Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17,

48745 Esenyurt, İstanbul, info@bpcmatbaacilik.com.tr

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 27 / 07 / 2021

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 “Yaratıcılık” ve Sınırları
Dr. Ufuk Akyol

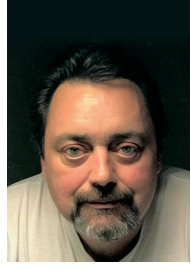

5 Kocatepe’den
Kadifekale’ye
Yahya Aksoy

- 10** Büyük Taarruz’da 5. Süvari
Kolordusu *Dr. Cihangir Dumanlı*
- 15** Türkiye Türklerindir
Yaşar Öztürk
- 21** Atatürk ve İfade Özgürlüğü
A. Erdem Akyüz
- 25** İstanbul Yönetimi Acz
İçindedir! *Cengiz Önal*
- 29** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 30** Kurtuluş Döneminde İlk
Cumhuriyetler *Barbaros Eneç*
- 35** Akşemseddin’in Fatih’e
Mektubu *Cengiz Özakıncı*
- 43** Er Musa *Kaya Boztepe*
- 49** Şair Eşref
- 50** Limasol Cezaevi’nde Bir
Soruşturma *Mete Akyol*
- 57** Şehit Öğretmenler
Kemal Türk
- 61** Halide Edib *Demir Aytaç*
- 67** Sakarya Cephesi’nde
Buluşan Baba-Oğul
Zeki Sarıhan
- 71** Umut *Dr. Tekin Özertem*
- 76** Dikkati Yönlendirmek ve
Barnum *Necef Uğurlu*

İÇİNDEKİLER

- 84** Minnet Duygusu
Prof Dr. Cengiz Kuday
- 85** İki Küçük Kızılçullu Yolcusu
Cemal Türkmen
- 93** İran Petrolü Üzerinde
Oynanan Oyunlar ve
Muhammed Musaddık
Necdet Pamir
- 99** Neden Böyle Oluyor?
Metin Gören
- 101** Kanada’da Kızılderili Toplu
Mezarları ve Kültürel Soykırım
Gürbüz Evren
- 106** İnsanın Doğa Tutkusu Biyofili
Yücel Aksoy
- 112** Flachau İzlen Şen Toker
- 117** Nesnelere Uzantınız Haline
Geldiğinde *Sabriye Aşır*
- 121** Hiroşima ve Nagazaki’ye
Atılan Atom Bombaları
Erhan Kanyılmaz
- 126** Mehmet H. Doğan ve
“Mendilimde Kan Sesleri”
Şiiri Konur Ertop
- 131** 30 Ağustos *Sabri Kemal*
- 133** Medeni Kanada
Ömer Dedeoğlu
- 138** Kıskaçlık *Berk Yüksel*
- 142** Tütüncülerin Çilesi
Mehmet Ünver
- 147** Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 4** Beni Hatırlayınız
- 42** İlk Dersimiz Türkçe
- 92** Bilginizi Denetleyin
- 151** Çözümler
- 152** Yarının Büyükleri
- 154** Bulmaca
- 156** Satranç
- 158** Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160** Bir Fotoğraf Bin Sözcük

“Yaratıcılık” ve Sınırları

İnsanoğlu, varoluşundan bu yana, sanatın her türüne dört elle sarılmıştır. Kendi gelişiminin bir göstergesi olarak da sanatını geliştirmiştir. Bu çaba daha iyiye, daha güzele erişmekten çok daha öte bir amaca hizmet eder. İnsanoğlu en büyük kompleksiyle, “yaratıcılık” ile boğuşmaktadır.

Mağara duvarlarına çizdiği hayvan resimleriyle başlayıp, Rembrant’a uzanan çizgi bu çabanın eseri değil mi?

Ya Michelangelo’ya Davut heykeli önünde “Bu kadar mükemmelini yarattım. Neden hayat da veremiyorum?” dedirten aynı çaba değil mi?

Beethoven’in getirip, zirveye bıraktığı müzik, doğanın seslerini, aynı doğa gibi yansıtırken insanoğlunun “yaratıcılık” kompleksini yenmeyi amaçlamıyor mu?

Aynı amaçla sanat hayatı tekrar yaratmak için çabalıyor mu?

Ancak, bu sanat branşları artık zirveye ulaşmış olmalarına rağmen o kompleksi yenebilmekten hâlâ çok uzaklar.

İnsanoğlu bu çabasına bir de başka bir koldan devam ediyor: Bilim.

Henüz zirvesine yaklaşamamış dahi olsa, bilim de, insanoğlunun “yaratıcılık” sınırlarını zorlamaya, kapkaranlık bilinmezlerin içine girmeye çalışıyor çağımızda. Neler olacağını, nerelere ulaşabileceğini bizden sonraki kuşaklar görecektir.

ufukakyolbd@gmail.com

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- “Bu memleketin sahibi ve toplumumuzun asıl unsuru köylüdür.”
- “Türkiye’nin asıl sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve layık olan köylüdür. Onun için, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin iktisadi siyaseti bu aslı gayeye erişmek maksadını güder.”
- “Bir kere memlekette topraksız köylü bırakmamalıdır. Bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın hiç bir sebep ve suretle bölünemez bir mahiyet alması, büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus yoğunluğuna ve toprak verim derecesine göre sınırlanması gerekir.”
- “Kılıç ve saban; bu iki fatihten birincisi, ikincisine daima yenildi.”
- “Köylülerin gözleriyle görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları, verimli, modern, uygulamalı tarım merkezleri kurmak gereklidir.”
- Türk köylüsünü ‘Efendi’ yerine getirmedikçe memleket ve millet yükselemez. İnsaf ve merhamet dilenmekle millet işleri, devlet işleri görülemez; millet ve devlet şeref ve bağımsızlığı temin edilemez.
- “Eğer milletimizin büyük çoğunluğu çiftçi olmasaydı, biz bu gün dünya üzerinde olmayacaktık.”
- “Milli ekonominin temeli tarımdır. Bunun içindir ki tarımda kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar bu amaca yayılmayı kolaylaştıracaktır.”

K Atatürk

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

KOCATEPE'DEN KADİFEKALE'YE

“Her büyük meydan muharebesinden, her büyük zaferin kazanılmasından sonra, yeni bir âlem doğmalıdır. Doğar. Yoksa başlı başına zafer boşa gitmiş gibi çaba olur...Hiçbir zafer son amaç değildir. Zafer ancak daha büyük olan bir amacı elde etmek için en belli başlı bir araçtır. Amaç düşüncedir.zafer bir düşüncenin elde edilmesine hizmeti oranında değer ifade eder. » **Mustafa Kemal Atatürk**

Kocatepe; Anadolu'nun ve Türk Ulusu'nun kurtuluşunu sağlayan Büyük Taarruz'un 26 Ağustos 1922 tarihinde Başkomutan Mustafa Kemal tarafından başlatıldığı, sevk ve idare edildiği yerdir. Coğrafi yapısı itibariyle, Afyonkarahisar ve Sinanpaşa ovalarına hakim bir tepedir. Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları 25 Ağustos 1922 akşamı Kocatepe'ye gelerek 26 Ağustos sabahı Büyük Taarruz'u burada başlatmışlardır.

Türk Ordusu, Eskişehir, Kütahya muharebesinde Sakarya Nehri doğusuna kadar çekilmek zorunda kalınca, Türk İstiklâl Tarihinde ordu-ulus işbirliğinin en anlamlı örneğini, TBMM, o zamana kadar Meclisin tüzel kişiliğinde bulunan başkomutanlık görevini, olağanüstü yetkilerle Mustafa Kemal Paşa'ya verdi. Bu Kanunun 2. Maddesi şöyledir:

“Başkomutan, ordunun maddi ve manevi kuvvetini azami surette tezyit (çoğaltma, fazlalaştırma, artırma) ve sevkü idaresini bir kat daha tarsin (sağlamlaştırma) hususunda, TBMM'nin buna mü-

Atatürk silah arkadaşlarıyla Kocatepe'de

teallik salahiyetini (yetki) Meclis namına fiilen istimal (kullanmaya) mezumdur.”

Başkomutan Mustafa Kemal, 26 Ağustos sabahı Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa (Çakmak), Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa (İnönü) ile muharebeyi yönetmek üzere Afyonkarahisar sınırlarında kalan Kocatepe'de yerini aldı. Topçu ateşleriyle şafak vakti başlayan harekâtın devamında Türk askeri, sabahın ilk ışıklarıyla hücumu geçip Tınaztepe'yi ele geçirdi ve Belentepe ile Kalecik Sivrisi'nden düşmanı uzaklaştırdı.

Taarruzun ilk gününde 1. Ordu birlikleri, Büyük Kaleciktepe ile Çiğiltepe arasında 15 kilometrelik alanda, düşmanın birinci hat mevzilerini ele geçirdi. 5. Süvari Kolordusu, düşman gerilerindeki ulaştırma kollarına başarılı taarruzlarda bu-

lundu, 2. Ordu ise cephede tespit görevini aksatmadan sürdürdü.

Türk ordusu, 27 Ağustos sabahı yine bütün cephelerde yeniden taarruza geçti ve aynı gün Afyonkarahisar, 8'inci Tümen tarafından düşman işgalinden kurtarıldı. 28 ve 29 Ağustos'ta başarıyla sürdürülen taarruz, düşmanın 5'inci tümeninin etkisiz kılınmasıyla neticelendi.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Türk Ordusu'nun Kurtuluş Savaşı'nda kazandığı en önemli zaferin arifesinde, 30 Ağustos sabahında şimdi belde olan Kütahya'nın Altıntaş ilçesine bağlı Zafertepe Çalköy'de birliklere taarruz emrini verdi.

Onun bizzat yönettiği Dumlupınar'daki meydan muharebesinde kahraman Mehmetçik, Yunan bir-

**Mustafa Kemal Paşa:
“...Büyük Meydan
Muharebesi'nde,
zalim ve mağrur
bir ordunun
temel varlığını
inanılmayacak kadar
az bir zamanda yok
ettiniz. Büyük ve
seçkin ulusumuzun
fedakârlıklarına
lâayk olduğunuzu
kanıtladınız.”**

liklerini Allihören, Keçiler, Kızıltaş deresi yolunun iki yanında tamamen sarıp imha etti. Yunan birlikleri, General Trikopis, General Diyenis ve birçok Yunan komutanı kaçtı.

31 Ağustos'ta Zafertepe Çalköy'de Başkomutan Mustafa Kemal, Fevzi Paşa ve İsmet Paşa ile durum değerlendirmesi yaparak Yunanların yeniden savunma düzenine geçmesini önlemek ve onları mağlup etmek için İzmir'e girme görüşünde birleşti.

Mustafa Kemal Paşa, Büyük Zafer sonrası 1 Eylül'de Dumlupınar'da, Batı Cephesi'ndeki tüm subay ve erlere okunmak üzere yayımladığı bildiride, şu ifadelere yer verdi:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları, Afyonkarahisar-Dumlupınar Büyük Meydan Muharebesi'nde, zalim ve mağrur bir ordunun temel varlığını inanılmayacak kadar az bir zamanda yok ettiniz. Büyük ve seçkin ulusumuzun fedakârlıklarına lâayk olduğunuzu kanıtladınız.

Sahibimiz olan büyük Türk ulusu, geleceğine güvenmekte haklıdır. Savaş alanlarındaki başarı ve fedakârlıklarını yakından görüp izliyorum. Ulusumuzun size olan övgülerinin iletilmesine aracılık etme görevinin arkasını bırakmayacak, sürekli olarak yerine getireceğim. Ödüllendirme için Başkumandanlığa öneride bulunulmasını, Cephe Kumandanlığına buyurdum. Bütün

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, Dumlupınar'da Meçhul Asker Anıtı'nın temel atma töreninde konuşma yaparken. (30.08.1924)

arkadaşlarımın, Anadolu'da daha başka meydan muharebeleri de verebileceğini göz önünde bulundurarak ilerlemesini ve herkesin akıl gücünü ve yurtseverliğinin kaynaklarını kullanarak, yarışmayı bütün gücüyle sürdürmesini talep ederim.

Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!"

Mustafa Kemal Atatürk, 1924 Dumlupınar konuşmasında Büyük Zafer'i şöyle anlatıyor.

"Ulusal tarihimiz çok büyük, parlak zaferlerle doludur. Ama Türk Ulusu'nun burada kazandığı zafer kadar kesin sonuçlu, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine ye-

ni bir akım vermekte kesin etkili bir meydan savaşı hatırlamıyorum.

Türk Devleti'nin, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli burada sağlamlaştırıldı, ölümsüz yaşayışı burada taçlandırıldı. Bu alanda akan Türk kanları, göklerde uçan şehit ruhları, devletimizin, cumhuriyetimizin ölümsüz koruyucularıdır."

Bir komutanda bulunması gereken bütün vasıfları özüne sindiren, yeri ve zamanı geldiğinde öngörülerini, teknik ve taktikleri, stratejilerini uygulama alanına sarsılmaz bir iradeyle koyan, "*Gerçek ne kadar acı olursa olsun, olduğu gibi kabul edilmelidir / Güçlükler karşısında yılmamak lazımdır*" diyen ve bütün dünyanın kabul ettiği yöneten, yönlendiren, bir komutan ve devlet adamı Mustafa Kemal Paşa, "*Sorumluluk yükü her şeyden, ölümden de ağırdır*" demiştir.

Büyük zaferin ardından Büyük Millet Meclisi'nin 19 Eylül 1921'de Başkomutan Mustafa Kemal'e Mareşal rütbesi ve Gazi unvanı vermesi, ona milletçe duyulan güvenin ve şükranın anlamlı bir ifadesi olmuştur.

Venizelos, Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermek için, Norveç'in başkenti Oslo'da bulunan Nobel Ödülü Komitesi Başkanlığı'na, 12 Ocak 1934 tarihli üç

sayfadan oluşan Fransızca olarak yazılmış bir mektup göndermiştir. Venizelos'un Nobel Ödülü Komitesi Başkanlığı'na gönderdiği bu mektubunun Türkçe tercümesi şöyledir:

“Bay Başkan

...Mustafa Kemal Paşa'nın muhasımlarına karşı yaptığı milli hareketin galibiyetle sonuçlanmasını müteakip 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, bu istikrarsız duruma son verdi.

Bir milletin hayatında bu kadar kısa bir süre içinde böylesine köklü bir değişme nadir vuku bulmuştur.

...Büyük devrimci Mustafa Kemal Paşa'nın başlattığı hızla, mutlakiyetçi sultanlar rejimi yıkılmış ve gerçekten laik bir devlet kurulmuştur. Millet tümüyle çağdaş uygarlıkların önünde yer almak için şevk ile ilerleme yolunda bir atılım yapmıştır.

Barışı takviye hareketi yeni ve seçkin Türk devletine bugünkü görünümlerini veren tüm iç reform hareketleriyle birlikte yürümüştür.

Türkiye yabancı unsurlarla meskün vilâyetlerini terk etmek hususunda tereddüt etmemiş ve antlaşmalarda belirtildiği üzere kendi milli sınırları ile samimi şekilde iktifa ederek Yakın Doğu'da barışın gerçek bir savunucusu olmuştur.

Kanlı mücadeleler nedeni ile uzun yıllar Türkiye ile düşman durumunda kalan biz Yunanlılar, Osmanlı İmparatorluğu'nun yerini alan bu ülkede vuku bulan bu köklü değişikliğin etkilerini duyan ilk kimseler olduk. Anadolu faciasının hemen akabinde kendini yenileyen Türkiye'ye bir anlaşma fırsatı gö-rerek elimizi uzattık. O, bu uzanan

eli samimiyetle kabul etti.

Ciddi anlaşmazlıklarla ayrılmış olan milletlerle samimi bir barış örneği veren bu yakınlaşmadan sadece, iki ülke için olduğu kadar Yakın Doğu barışı için de yararlı sonuçlar doğmuştur.

Barışın medyun olduğu bu kıymetli katkının sahibi kişi

Eleftherios Venizelos

Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'dır. Bu nedenle 1930 yılında Yunan Hükümet Başkanı sıfatı ile ben Türk-Yunan Paktı'nın imzası ile Yakın Doğu'da barışa doğru yeni bir devir başlarken, Mustafa Kemal Paşa'yı Yüksek Nobel Barış Ödülü için aday göstermekle şeref kazanırım. İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim, Bay Başkan.”

E.K. Venizelos.

Belgelere dayalı gerçek bilgiler, toplumu bilince ulaştırır. Kurtuluş Savaşımızın büyük zaferi, gurur ve mutluluk kaynağımız 30 Ağustos Zafer Bayramımız kutlu olsun. •

yahyaaksoybd@gmail.com

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

Büyük Taarruz'da 5. Süvari Kolordusu

99 yılını gururla kutladığımız • Büyük Taarruz (26 Ağustos 1922) ve Başkomutan Meydan Muharebesi (30 Ağustos 1922) Kurtuluş Savaşımızın kesin sonuçlu muharebeleridir ve gerek kuvvet

oluşturma, planlama ve yığınaklanma; gerekse planlandığı şekilde icra edilmesi bakımından dünya harp tarihinde eşi görülmemiş bir zaferdir.

Bu zaferde Ahır Dağı'nı sızma yürüyüşü ile aşan ve düşmanın

gerisine düşerek kuşatmayı tamamlayan 5. Süvari Kolordusu'nun önemli katkısı olmuştur. Kolordu Komutanı, hakkında padişahın idam fermanı olan General Fahrettin Altay'dır.

Genel Durum

Sakarya'da hedefine (Ankara) ulaşamayarak yenilen (13 Eylül 1921) Yunan ordusu Eskişehir-Afyon-Uşak hattına çekilmiş ve bir yıldır bu hattı tahkim etmiştir. Üç Yunan kolordusunun biri Eskişehir karşısında, biri Afyon karşısında biri de iki kolordunun orta gerisinde ihtiyattadır. Yunan ordusunun toplam kuvveti 200 000 kadardır. Kuvvet çoğunluğu (savunmanın daha kuvvetli tutulduğu yer) Afyon güneyindedir. Geride iki savunma hattı daha hazırlamıştır (İlbulak Dağı ve Murat Dağı'nda).

Türk ordusu Sakarya'dan sonra noksanlarını tamamlamış, o zamana kadar savunma muharebeleri yapan orduyu taarruz ordusu haline getirmiştir. Hedef son ve kesin bir darbe ile Yunan ordusunu imha etmek, işgal ettiği yerleri kurtarmaktır.

Taarruz Planı

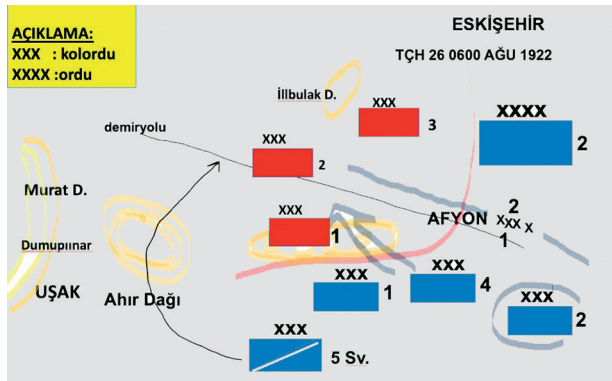
Bir yıl içerisinde (Eylül 1921- Ağustos 1922) ulusun bütün imkânları

seferber edilerek ancak Yunan ordusuna denk bir kuvvet (200 000) oluşturabilmiştir TBMM ordusu. İki ordu. (1. ve 2. Ordular) ve bir süvari kolordusundan (5. Süvari Kolordusu) oluşmaktadır.

Tahkimli mevzi avantajına sahip olan Yunan ordusu makineli tüfek, kamyon, topçu, uçak bakımından; Türk ordusu ise komutanlık, moral ve süvari gücü bakımından üstündür.

Bu kuvvetle kesin sonuç alabilmek için cephenin dar bir kesimine büyük kuvvet yığmak (sıklet merkezi yapmak) buradaki üstünlükle baskın şeklinde düşman savunmasını yarmak ve düşmanı kuşatarak imha etmek gerekmektedir. Plan harp prensiplerinden sıklet merkezi ve baskın prensiplerine dayanmaktadır.

Düşmanın ağırlık merkezi (el atıldığında düşmanın yenilgisini sağlayacak yer) olarak demiryolu ve telgraf hattının geçtiği İzmir-Uşak Afyon hattı seçilmiştir. Bu hat kesildiği takdirde cephedeki Yunan

Taarruz planı

Mustafa Kemal Büyük Taarruzda ordu komutanları ile birlikte

kolorduları ikmallsiz kalacak, İzmir'deki ordu komutanı General Hacıaneti ile irtibatları kesilecek, geri çekime istikametleri tıkanacaktır. Bu nedenle asıl taarruzun demiryoluna kısa mesafeden el atacak şekilde Afyon güneyinden yapılması planlanmıştır. Düşmanın kuvvetle savunduğu bölgede sıklet merkezi yapmak buraya çok kuvvet kaydırmayı gerektirmiştir. Bu maksatla kuzeydeki 2. Ordu'ya az kuvvet tahsis ederek Eskişehir bölgesindeki düşmanı ve düşman ihtiyat kolordusunu tespit etmek ve asıl taarruzun yeri hakkında düşmanı yanıltmak (tali taarruz) görevi verilirken, Afyon güneyinde asıl taarruzu yapacak 1. Ordu bölgesine dört kolordu (1., 2. 4. kolordular ve 5. Süvari kolordusu: 100 000 kişi) büyük gizlilik içerisinde kaydırılmıştır. Maksat sıklet merkezinin yeri hakkında düşmanı yanıltmaktır. Taarruz için tertiplenme başarı ile zamanında

tamamlanmış, Afyon'un güneyindeki 12 kilometrelik yarma bölgesinde düşmanın haberi olmadan altı misli kuvvet üstünlüğü sağlanmıştır.

Pana göre 2. Ordu düşmanı tespit ederken 1. Ordu ile Afyon güneyindeki tepeler hattına baskın şeklinde şiddetli bir taarruz yapılacaktır. Ordularla ko-

ordineli olarak 5. süvari kolordusu Ahır Dağı'nı aşarak düşmanın gerisine düşecektir. Harekât 26 Ağustos sabahı başlayacaktır.

5. Süvari Kolordusu'nun görevi; Sincanlı Ovası'na inerek İzmir-Uşak- Afyon yönündeki düşmanın ana ikmal yolunu ve telgraf hattını kesmek, cephedeki Yunan kolordularının arkasına geçerek düşman komutanlarının dengesini bozmak, düşman ihtiyat kolordusunun cepheye müdahalesine engel olmak, düşman kolordularının arasına girerek koordineli ve emniyetli olarak gerideki savunma hatlarına çekilmelerini önlemek ve 1. ve 2. Ordular ile birlikte kuşatmayı tamamlamaktır. Fahrettin Altay komutasındaki Süvari Kolordusu üç süvari tümeninden oluşmaktadır. (1, 2. ve 14. Tümenler)

General Fahrettin Altay'ın Ahır Dağı'nı aşma yürüyüşünün taarruz

başlamadan 25/26 Ağustos gecesi yapılması önerisi başkomutanca kabul edilmiştir.

Süvari Kolordusu'nun yaptığı keşifte düşmanın Ahır Dağı'nı gündüzleri bir süvari bölüğü ile tuttuğu, geceleri bu bölüğün de çekildiği öğrenilmiştir. Yunan ordu komutanı hatalı bir kararla kendi yan ve geri bölge emniyeti bakımından kritik olan Ahır Dağı'nın Türk ordusu tarafından geçilemeyeceğini düşünerek burayı boş bırakmış, Türk ordusu bu açıktan yararlanmıştır.

Atatürk ve Fahrettin Altay birlikte

Dağın kuzey yamacındaki Tokuşlar köyünden Haydar Ağa isimli bir köylü Yörük Mezarından geçerek Sincanlı Ovası'na inen dar bir patikanın bulunduğunu söylemiştir.

Fahrettin Altay 1. ve 14. Süvari tümenlerini 25/26 gecesi bu geçitten kılavuzların yardımı ile geçirmiş, 2. Süvari, tümeni takip etmiştir. Ancak sözü edilen patika orman içinde çok dar, bazen atların bile güçlüklerle ilerlediği bir keçi yoludur. Tümenler

araba ile çekilen toplarını, ağırlıklarını ve telsiz araçlarını bırakmak zorunda kalmışlardır.

26 Ağustos sabahı 04:30'da Türk topçusu tanzim atışına başladığında 1. Süvari tümeni kol başı ile Sincanlı Ovası'na inmiş bulunmaktadı. 2. ve 14. Süvari tümenleri ise intikal halindedir.

1. ve 2. Ordular topçu hazırlık ateşini takiben 26 Ağustos saat 06:00'da taarruza başlamışlardır. Bir gece önce (süvarilerimiz Ahır Dağı'nı aşarken) Afyon'da eşleri ile

birlikte eğlencede olan Yunanlı komutanlar cepheye döndüklerinde Türk topçusunun sesiyle tam bir baskına uğramışlardır. Orduların taarruzu şiddetle gelişmiş,

“altı ayda alınamaz” denilen tepeler bir saatte ele geçirilmiştir.

Cephedeki taarruzla baskına uğrayan Yunanlı komutanlar arkaalarında Türk süvarilerinin olduğunu görünce paniğe kapılmışlardır. Yunan kolordularının birbirleri ile ve İzmir'deki Ordu Komutanı General Hacıanesti ile irtibatları da kesilmiştir.

26 Ağustos sabahı üç tümeni ile Sincanlı Ovası'na inen 5. Süvari

5. Süvari Kolordusu, Başkomutan Atatürk tarafından planlanan sevk ve idare edilen Büyük Taarruz'da geçilmez denilen Ahır Dağı'nı aşarak zaferin kazanılmasında önemli rol oynamıştır.

Kolordusu yaptığı baskınlarla demiryolunu ve telgraf hattını kesmiş, cephedeki Yunan kolordularının gerideki savunma hatlarına çekilmelerine engel olmuştur.

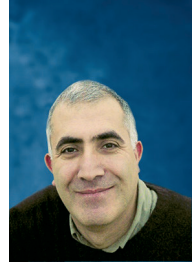
Bu şekilde beş Yunan tümeni 30 Ağustos Başkomutan Meydan Muharebesi'nde planlandığı şekilde Murat Dağı doğusunda Dumlupınar önünde 1.ve 2. Ordular ile Süvari Kolordusu tarafından kuşatılarak imha edilmiştir. Düşmanın direnmesini önlemek ve savaşı uzatmamak düşüncesi ile Murat Dağı'ndan Uşak-İzmir yoluna çıkan Kızıldaş Vadisi kaçabilecek dağınık Yunan

askerleri için açık bırakılmıştır Kızıldaş Vadisi'nden kaçarak imhadan kurtulan Yunan askerleri de Uşak-İzmir yolu üzerinde süvarilerimizin kurduğu pusulara düşerek imha/esir edilmişlerdir. Kaçarken yakalananlar arasında Yunan Başkomutanlığına atanan General Trikopis de bulunmaktadır.

Sonuç olarak 5. Süvari Kolordusu, Başkomutan Atatürk tarafından planlanan, sevk ve idare edilen Büyük Taarruz'da üstün hareket kabiliyeti ile geçilmez denilen Ahır Dağı'nı aşarak zaferin kazanılmasında önemli rol oynamıştır. Bu kolordu bu günkü zırhlı birliklerin işlevine benzer bir kuşatma manevrası icra etmiştir. Zaferden 100 yıl sonra yapmakta olduğumuz yerli tanka kolordu komutanının isminin (Altay tankı) verilmesi bu nedenlidir.

Ruhları şad olsun. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

TÜRKİYE TÜRKLERİNDİR

Yüz yıl önce 1921’de Anadolu’yu Ağustos sıcağı değil savaş bulutları kavuruyordu. Çıkış yolu arayan Mustafa Kemal’e Trabzon Öğretmen Okulu’nda genç bir öğretmenin gönderdiği, üzerinde “Ankara’da Mustafa Kemal Paşa” yazan mektup ulaştı.

“O sıkıntılı günlerde ateş hattının içinde olan Mustafa Kemal’in, memleketin bir köşesinde çıkan

(Yeni Mektep adlı) çocuk ve öğretmen dergisi ile ilgileneneğini hiç ummuyor ve bir yanıt dahi beklemiyordum” diyen Hasan Raşit Öymen postaneye çağrıldı.

İnsanlığın çağdaş uygarlık düzeyine eline silah değil kalem tutuşturularak ulaştırılacağına hep inanan asker Mustafa Kemal doğaya, insana, emeğe, hakka ve hukuka saygılıydı. Büyüklüğüne, küçüklüğüne

bakmaksızın taşın altına elini sokan, çabalayan insanların kendilerini değerli hissetmesi için özen gösteren Mustafa Kemal'in kısacık yanıtı bütün dünyaya bedeldi. Altan ve Örsan Öymen'in babası, Kemal Demiray ve Bilsay Kuruç'un dayısı olan Hasan Raşit Öymen, eğitim tarihimizin örnek insanlarından biri oldu.

yıkmaya çalışan korkunç kâr ortaklığına galebe çalacaktır.”

Savaşmaktan başka bir yol bırakılmadı Mustafa Kemal'e. 1 Ağustos günü bir açıklama yaptı: “Ordumuz savaşı isteğini ve zafer arzusunu tamamen koruyarak bütün kuvvetiyle Eskişehir doğusunda yeni mevzilere çekilmiştir. Zamanı geldiğinde düşman ordusuyla kesin savaşı verecektir.”

Anadolu'da tükenmişliğin havasına kapılanlar vardı. Mustafa Kemal, nasıl İtalyan işgalcilere karşı savaşmak için Libya'ya Trablus'a

gizlice geçtiyse; nasıl uzaklaştırıldığı Sofya'dan “istifa ediyorum” diyerek bütün engellemeleri, dayatmaları aşarak olmayan bir birliğin başına getirildiği Çanakkale'ye koştuysa, şimdi de önce TBMM'deki kuşatmayı yararak Sakarya'ya gidecekti. Mustafa Kemal. Her zaman olduğu gibi önce içeride bir savaş

vermek zorunda kaldı.

4 Ağustos 1921 günü önerisini sundu: “TBMM'nin sahip olduğu yasal yetkiyi fiilen kullanmak koşuluyla bu (başkomutanlık) görevi üstleniyorum. Ömrüm boyunca, ulusal egemenliğin ve yasallığın

en sadık bir hizmetkarı olduğumu milletin gözü önünde bir kez daha doğrulamak için bu yetkinin üç ay gibi kısa bir süreyle sınırlandırılmasını ayrıca istiyorum.”

Uzun ve zorlu oturumun sonunda yüzyıl önce “Başkomutanlık” yetkisini alan Mustafa Kemal TBMM'ye teşekkür etti. Türkiye'nin sesini dünyaya duyurmaya çalışan Fransız kadın gazeteci Berthe G. Gaulis'un mektubuna yanıt yazdı Mustafa Kemal:

“Halkımızın kahramanca müdafaa etmekte olduğu Doğu’da adalet ve hak davası, onu hırsıyla yıkmaya çalışan korkunç kâr ortaklığına galebe çalacaktır.”

Kara günlerdi. Kütahya Savaşı’nı yitiren Batı Cephesi çökmüştü. 1643 şehit, 4981 yaralı, 374 esir veren ordu ağır yenilgideydi. 18 top, 55 makineli tüfek, sayısız tüfek kayıptı. En inanılmazı 30.809 kişi silahları ile birlikte firar etmişti. Kötü haberin tez ulaştığı yerlerde eşyasını sırtlayan düşman zulmüne uğramamak için yollara düşmüştü. Yunanlılar ise sevinç içindeydi.

Yunanistan’da büyük şenlikler düzenleniyor, işgal atındaki yerlerde Rumlar büyük sevinç gösterileri yapıyordu. Sev’den ötesini dilendiren Yunanlılar İstanbul’un kendilerine verilmesini istedi. Tarafsızmış postuna bürünenlerin gerçek yüzü ortaya çıktı. Savaş ve açlık arasında zorlu bir sınavdaydı Türkiye...

Bu sırada Enver Paşa’dan, Mustafa Kemal’e bir mektup geldi:

“Şimdi sen, ben başta olmak üzere arkadaşların gelmemesini istiyorsun değil mi? Sebep de güya bizim gelmemizle memlekette ikilik çıkacak diyorsun değil mi? Halbuki ben ve arkadaşlarım o kanaatteyiz, eğer memlekette bulunsaydık, belki de bugün devam eden gereksiz

baskılara hiç lüzum kalmayacaktı. Çünkü herkes görecekti ki, baskıya uğrayanları aleyhinize değil, yatıştırarak ve daha kolaylıkla yönetecektik. Ancak şimdilik Moskova’da bulunarak, dışarıdan memleketimize yardım etmemize devam ettiğimizden gelmiyoruz. Fakat bunu da itiraf etmemiz lazım gelir ki, hiçbir yasal neden olmadan memleket dışında sürgün kalmamızı isteyen bu görüşünüze, sonuna kadar tahammül bize gerçekten pek ağır ve aşağılayıcı gelir. Ancak vatan için şimdi buna da katlanıyoruz. Dolayısıyla dışarıda kalmamızın, maksadımız olan -başta Türkiye olmak üzere- kurtarmaya çalıştığımız İslam alemi için faydasız ve belki tehlikeli olduğunu hissettiğimiz anda memlekete geleceğiz... İşte o kadar!”

Enver Paşa

Olan bitenlerin farkındaydı Mustafa Kemal yıllar sonra Söylev’de açıkladı o günleri:

“Duydukları hiddet ve şiddeti benim üzerimde teskin etmek istiyorlardı.

İstiyorlardı ki, kendi tasavvurlarına göre, hezimete uğramış ve hezimete devam edecek ordunun başında benim de şahsiyetim hezimete uğrasın.”

28 uçak ve 840 kamyonlu Yunan ordusunun karşısına dikilen Türk ordusunun bir kamyonu bile yoktu. Başkomutanlık görevini üstlenen Mustafa Kemal üst üste yayımladığı genelgeler ile “Tekalifi Milliye”

“Ulusal Yükümlülük” kampanyası başlattı. “On Emir” verildi. Her ilçeye bir birim kuruldu. Her evden birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık; elde avuçta ne varsa yüzde kırkı bedeli daha sonra ödenmek üzere istendi. Bu emirlerin yerine getirilmesi için kurulan İstiklal Mahkemeleri illere gönderdi. Yoksullar kapsam dışı bırakılırken emre uymayanların, görevlilerini suiistimal edenlerin vatana ihanet suçu işlemiş sayılarak cezalandıracağı açıklandı.

Savaş cephede değil Meclis’teydi. Gizli oturumda Mustafa Kemal ‘milletvekillerinin askeri memurların üstünde bir mülki ve icrai salahiyete sahip olması; Müdafai Hukuk Cemiyetlerinin ön çıkarılması’ gibi önerilere karşı çıktı:

“Söz konusu edeceğimiz şey, milleti mesut ve müreffeh edecek hükümet teşkilatı yapmaktır. Ona çalışmalyız ve çalışıyoruz. Rumların elinden silahu almak demek onlara karşı harp ilan etmek demektir. Onlara karşı savaş ilan edebilmek için harp ilanına lazım olan kuvvetin hasıl olup olmadığını düşünmek lazımdır. Bu tarafı düşünmeden, temin etmeksizin, husumet vaziyeti almak, harp ilan etmek vaziyete uygun değildir. Bir arkadaşımız diyor ki, getireceği kuvvetlerin adedine göre, aşiret veya müfreze reislerine unvanlar verelim, subay yapalım, paşa yapalım da... Böyle bir unvan budalalığıyla kuvvet getirecek insanlara itimat olunamaz. Bugün

hiçbir maddi vaat almaksızın eline geçirebildiği kuvvetlerle memleket ve millete bugüne kadar hizmet etmiş, fedakârlık yapmış arkadaşlarımız vardır. Bunlara bile böyle bir unvan vermek hatırıma gelmediği gibi, onlar da bir unvan için çalışmak arzusunda da değillerdir.

Ödüle değer sayısız insanlarımız vardır. Biz yüz kişi getirecek olan insana yüzbaşı, bin kişi getirecek kişiye albaylık verelim. Bu neticeye karşı bir önlem değildir. Bunun birçok yerlerde tecrübeleri yapılmıştır. Biri unvan almak için sokaklardan topladığı binlerce unvan alır ve askeri dağılır ve yerine gider. Bu zihniyetle başarılı olunamaz. Her gün karşısında kalacağımız acı bir manzara ile muhakemelerimize, hislerimize tabi olarak seddi sel etmek, keşke şöyle olsun, böyle olsun şeklinde hissiyat ve fikirlere kapılmak, bu memleketi kurtarmak için makul bir zihniyet değildir. Pek güzel hatırlıyoruz ki, Yunanlıların taarruz etmesi, İngilizlerin, Fransızların taarruz etmesi, bütün dünyanın bize taarruz etmesi ihtimali de söz konusu olmuştur. Fakat millet namus, bağımsızlık bulabilmek için acaba karşılık verebilir miyiz, veremez miyiz muhakemesini düşünmedi. Millet, yalnız bir şey düşündü. Namuslu olarak yaşarım. Dolayısıyla bu meşru hakkımız; kabul edenlerle dost olurum. Bana bahşetmeyecek olanlarla ölünceye kadar dövüşerek ölürüm. Verilmiş bu kararı, millet kararı, millet vekillerinin kararı, bu kanaattir, değiştirmek için bir an

hiçbir yeni neden hasıl olmadı. Biz bütün maddi ve manevi kuvvetlerimizle düşmanlarımızı durdurmaya çalışacağız ve bunda muvaffak olacağımıza her zaman emniyet ve itimadımız vardır.”

Fevzi Çakmak'la 12 Ağustos'ta cepheye giden ismet İnönü'yle görüşen, mevzileri yerinde görmek için Polatlı'da Karadağ'a çıkan Mustafa Kemal dönüşte ata binmek isterken ayağı üzengiden kayarak düştü. Kaburga kemiği kırıldı.

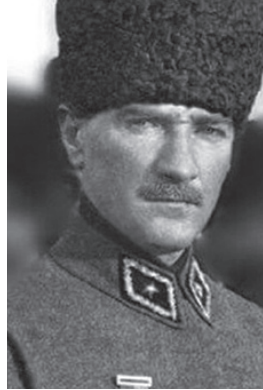
Çevredekilerin baskısıyla tedavi için Ankara'ya dönen Mustafa Kemal ağrıya, acıya ve doktorların karşı çıkışına aldırmadan “Savaş bitince bir şeyim kalmaz” diyerek beş gün sonra cepheye dönse de asılsız haberler, fısıltılar, dedikodular, moral düşürücü söylentiler aldı yürüdü.

Kazım Karabekir'den gelen telgrafa yanıt verdi Mustafa Kemal:

“Bir dağ ve bir fedakâr kalsa dahi bağımsızlık davamızın süreceği hakkındaki sarsılmaz kanaatin Yunan ordusuyla meydan muharebesine tutuştuğumuz bir anda devletlileri tarafından tekrar ve teyit edilmesi kalplere büyük ferahlık verdi.” *Le Bosphore* gazetesi Mustafa Kemal'in bir bildirisini yayımladı: “Yeni Yunan saldırısı,

askeri birliklerimizin ısrarlı direnişleri sayesinde hiçbir sonuç almaksızın önemli kayıplara yol açmış ve şehirlerimizden birkaçını işgaline rağmen Yunanistan'ı felakete sürüklemiştir. Ordumuzun üzerinde sayı ve nitelik olarak üstün olan bu ordu şansını kullanmak için son kartını oynayacaktır. Geri çekilmemizle terk edilen her karış toprak, Yunanlılar için bir avantaj anlamına gelmez.”

Sakarya Meydan Savaşı başlamadan Mustafa Kemal savunma taktiğini 23 Ağustos günü açıkladı:

“Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır.

Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz...”

“Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatanıdır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden

atılabilir. Fakat küçük büyük her birlik ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki birliğin çekilmeye mecbur olduğunu gören birlikler, ona tabi olamaz. Bulunduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur.”

“Ölmek var dönmek yok” emrini verdi Mustafa Kemal:

“Ordumuz her yerde saldırı ve savunma bakımından düşmana üstün ve egemen olduğunu kanıtlamaktadır. Hazırlığımız mükemmel ve tamamdır.

Düşmanın Anadolu içerisinde mutlaka mahvolacağı muhakkak olan

bugünlerde kıtalarımızın azami fedakârlık ve gayret göstermeleri hem ihmal edilemez bir mecburiyet ve hem de bir diyanet ve hamiyet görevidir. Hata eden her kim olursa olsun derhal kanuna çarpılmak için asla tereddüt edilmeyecektir.”

Ağustos'ta çıkan fırtına ve şiddetli yağmur altında süren çarpışmalardan sonra Yunan ilerleyişi durduruldu. Ancak bazı yerler elden çıktı. Dişyle tırnağıyla savaşıyordu insanlar. Uçaklarıyla havadan durumu gören Ankara'yı bombalayan Yunan güçleri yok ettikleri, kırdıkları yerde insanların bitivermesine akıl erdiremiyordu. Önemli mevzileri, subayları, erleri yitirmelerine karşın umutluymdu Mustafa Kemal:

“İnatlı ve devamlı muharebeler Batı aleminin bizi yenemeyeceğini ve en inatçı mevzi muharebelerine bile dayanmak kudretinde olduğumuzu göstermiştir. Bu bizim için en büyük bir kuvvet ve metanet alameti sayılmalıdır.”

Associated Press muhabirine verdiği demeç son derece anlamlıydı: “Yıllarca mücadeleye mecbur olsak bile Yunanlıları Anadolu'dan atmak için kesin biçimde azmettik. Türkiye Türklerindir. İşte vatanseverlerin ilkesi budur. Biz hakla-

rumuzun müdafiası için mücadeleye devam etmeye karar verdik. Bizim

Mustafa Kemal Atatürk: “Türkiye Türklerindir. İşte vatanseverlerin ilkesi budur.”

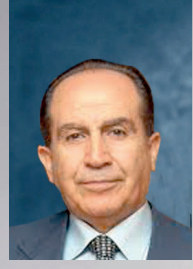
savaş amacımız açıkça belirtilmiştir. Her zamandan ziyade inanıyorum ki, savaş pahalı bir iştir. Savaşın sürüklediği facialardan ve dehşetten üzgünüm; fakat savaşmadan elimizdeki silahları bıraktığımız zaman nasıl tamamen harap olacağımızı da biliyorum. Eğer bizi rahat bırakırlarsa milli hareketimizle Türkiye'nin gelişmesine çalışacağız.”

Yüz yıl önce Mustafa Kemal'in kaburgasında kırık, Ankara'yı ele geçirmeye çalışan işgalcilere karşı oluşturduğu mevzilerde ve Mecelis'te çatlaklar vardı ama kurtuluşu giden zorlu yolda dönemeçlerin aşılacağına inancı tamdı. Savaşa karşı savaşıyordu. •

yasarozturkdb@gmail.com

Bilmek Gerek

A. Erdem Akyüz

ATATÜRK VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

*“Fikirler zor ve şiddetle,
top ve tüfekle asla yok edilemez.”*

Mustafa Kemal Atatürk

İnsanlık tarihinde düşünce ve görüşleri açıklama özgürlüğü her zaman önde gelen konulardan biri olmuştur. İlim adamları, düşünürler bunu özlü sözlerle ifade etmişlerdir.

“Düşüncesini söyleme özgürlüğü olmayınca, özgürlük yok demektir.” diyen Voltaire’in sözünü biraz da mizahi bir şekilde çeviren Sigmund Freud *“Ne büyük gelişme kaydetmişiz. Değişik düşüncelerimden ötürü Orta Çağ’da olsak beni yakarlardı, şimdi kitaplarımı yakmakla yetiniyorlar.”* demiştir. »

Ama ister kitapları, ister özgür düşünce sahibini yaksınlar, özgür düşüncenin yok edilemeyeceği gerçeğini büyük Atatürk “*Fikirler zor ve şiddetle, top ve tüfikle asla yok edilemez*” tümcesi ile dile getirmiştir.

İfade özgürlüğü, daha açık deyimi ile düşünceleri aktarma, konuşma ve yazma özgürlüğü; vazgeçilemez temel hak ve özgürlüklerdendir

İfade özgürlüğü, daha açık deyimi ile düşünceleri aktarma, konuşma ve yazma özgürlüğü; vazgeçilemez temel hak ve özgürlüklerdendir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde “*Bu hak, her türlü bilgi ve fikirleri sınır olmaksızın, sözlü, yazılı, basılmış, sanat veya herhangi dilediği bir medya ortamıyla öğrenme, alma ve verme hakkıdır.*” şeklinde tanımlanmaktadır

Anayasa’ımızda “*Herkes, düşünce ve kanaat özgürlüğüne ve bunları; söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse; düşünce ve*

kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar.” şeklinde yer almaktadır. Buna rağmen aynı düzenlemenin altında yer alan maddelerde yer alan kısıtlama ve izin alma ile ilgili maddeler, düşünce ve ifadeleri açıklama özgürlüğüne önemli engeller getirmektedir.

Bunun içindir ki ifade özgürlüğü

hakkında söylenen sözler ve kaleme alınan yasal metinlerden önce, “yönetimin ifade özgürlüğüne olan inancı ve toplumun bu özgürlüğü benimseme ve savunma gücü” ön planda gelmektedir. Düşünce ve ifade özgürlüğünü savunduğunu söyleyen kişi şunu gerçek eylemleri ile kanıtlamakta ise ve toplum bu özgürlüğü sahiplenmiş ise sorun yoktur. Burada kişilerin eylem ve davranışlarına bakmak gerekir.

Atatürk’ün yaşamı, ifade özgürlüğü ve özgürlüğün her çeşidine duyduğu saygının örnekleri ile doludur:

Çankaya Köşkünde, Bakanlar, Milletvekilleri ve diğer davetlilerin hazır bulunduğu bir akşam yemeğinde, hiçbir siyasi niteliği bulunmayan davetlilerden biri olan Dr. Reşit Galip, hazır bulunan Milli Eğitim Bakanını, muhafazakar görüşlerinden ötürü, sert bir şekilde eleştirir. Atatürk; kendisini daha

Atatürk ve Reşit Galip (sol başta)

ölçülü olmaya davet edince, Reşit Galip “*Yanlış yapan siz olsanız, sizi de eleştiririm.*” der. Atatürk onu kibar bir şekilde uyarıp “*Herhalde yorulduunuz, isterseniz biraz dinlenin.*” deyince “*Burası milletin sofrasıdır, ben kalkmıyorum.*” diye cevap verir. Atatürk “*Öyle ise biz kalkalım.*” der ve sofradan ayrılır.

Böyle bir olayın bir başka Cumhurbaşkanlığı makamında ve huzurunda olduğunu ve nasıl son bulacağını düşünün. Kaldı ki bu konuşmalar, ömrü savaş alanlarında geçen, bir ülkeyi kurtaran, Cumhuriyeti kuran ve bütün dünyanın hayranlık duyduğu bir büyük insanın Mustafa Kemal Atatürk’ün huzurunda geçmektedir.

Aynı kişi yani Dr. Reşit Galip, bir süre sonra, Atatürk tarafından Milli Eğitim Bakanlığına getirilir.

Bir diğer olayda, bir köylü hakkında, Cumhurbaşkanı’na hakareten ötürü ceza davası açılır. Bu durumu öğrenen Atatürk, görevlileri çağırır ve olayın neden, nasıl

cereyan ettiğini sorar. Görevli, olayı şu şekilde anlatır:

“*Köylü, tarlada çalışırken sigara içmek ister. Tütününü saracak kağıt bulamadığı için, gazete kağıdına sarar, sigarasını yakmak için ateşlediği zaman, tutuşan gazete kağıdından ötürü, kaş ve kirpikleri biraz yanınca: ‘Ben böyle Cumhurbaşkanının, yöneticilerin...’ diyerek küfür eder.*”

Biraz düşünen Atatürk “*Biz; köylümüze ve insanımıza, insanca yaşama olanaklarını sağlamakla yükümlüyük. Ben davacı değilim.*” der ve köylü serbest bırakılır.

Kelimelerin yetersiz olduğu yer diye bir deyim vardır. Bu iki olay için söylenecek tek şey “kelimelerin yetersiz olduğu”dur. Atatürk’ün, insana ve ifade özgürlüğüne duyduğu saygının, hoşgörünün emsalsiz birer örneğidir.

İfade özgürlüğünü aşan beyanlara karşı bile hoşgörü ile yaklaşan Atatürk, aynı özeni basın özgürlüğü konusunda da göstermiştir.

Basını, milletin ortak sesi olarak

tanımlayan Atatürk, günümüzden 99 yıl önce, “*Basın, milletin müşterek sesidir. Bir milleti aydınlatma ve uyarmada, bir millete muhtaç olduğu fikrî gıdayı vermekte, hulâsa bir milletin hedefi saadet olan müşterek bir istikamette yürümesini teminde, basın başlı başına bir kuvvet, bir mektep, bir rehberdir.*” diyerek, kitle iletişim araçlarının, basının ve basın özgürlüğünün önemini ortaya koymuştur.

Mustafa Kemal; askeri okulda öğrenci olduğu yıllarda kağıtlar üzerine kalemle yazarak çıkardıkları gazetelerden sonra, kurtuluş ve kuruluş yıllarında “Minber”, “İrade-i Milliye” ve “Hakimiyet-i Milliye” olmak üzere üç gazete çıkarmıştır.

Minber gazetesi (solda) ve Hakimiyeti Milliye gazetesi (sağda)

Daha dünyada basın örgütleri yok iken, basın özgürlüğünden doğabilecek sakıncaların giderilmesinin tek yolunun gene basın özgürlüğü olduğunu söyleyen ilk ve tek lider Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Atatürk bu ilkeyi 1923 yılında “*Matbuat hiçbir sebeple tahakküm (baskı) ve nüfuza (kişisel veya siyasal güç kullanarak baskıya) tabi tutulamaz.*” şeklinde ortaya koymuş ve “*Basın hürriyetinden doğan mahzurların giderilme vası-*

tası yine basın hürriyetidir.” diyerek dünya basın ve özgürlük tarihine damgasını vurmuştur. •

erdemakyuzbd@gmail.com

Sakarya Meydan Savaşı'nda Müdafaa Taktiği Hakkında

(23 Ağustos 1921)

Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sathı bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kaniyla ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük büyük her birlik ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki birliğin çekilmeye mecbur olduğunu gören birlikler, ona tabi olamaz. Bulunduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur.

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

37

İstanbul Yönetimi Acz İçindedir!

Efendiler!

1 ve 4 Ekim 1919 günlerinde, İstanbul'daki örgütümüze uzun düşünce ve yorumları kapsayan yanıtlar verdik. Bu yanıtlarda özetle: "Milletvekillerinin İstanbul'da toplanmaları büsbütün tehlikeli ve sakıncalıdır..." dedik ve nedenlerini açıkladık.

Cemal Paşa aracılığı ile hükümete bildirdiğimiz görüşleri özetledik. Bizim için olan tehlikenin bütün milletvekilleri için de geçerli olduğunu kanıtlamaya çalıştık. İlle bizim seyirci durumda kalmamız isteniyorsa; bunun gerekçesiyle birlikte, ayrıntılı olarak bildirilmesini istedik.

Yalnız Kara Vasıf Bey'e çekilen telgrafta:

Ahmet İzzet Paşa Hazretleri, aslında ulusal eylemlerin İstanbul'da kıyımaya yol açacağını sanıyordu. Sözlerinin dikkate alınması her şeyden

Kara Vasıf Bey

önce bu inanışlarının değişip değişmediğini bilmemize bağlıdır.

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretleri'ne gelince; onun da kararsız olduğunu bilmez değilsiniz. Abuk Paşa da bu nitelikte ve bu ruhsal durum içindedir. Göz Hekimi Esat Paşa üzerinde kesin bir düşüncem yoktur. Yalnız, kimileri onu son derece dar görüşlü, şan ve üne pek düşkün olduğunu iddia ediyorlar.

Kısacası, “Tutumları ve düşünceleri kararlı ve yerinde olmayan ve İstanbul’da düşünman baskısı altında düşünen devlet adamları ve başka kişilerin öğütleri üzerinde iyi düşünülmelidir...” dedikten ve söz konusu toplantı yeri üzerine akla gelebilecek tehlike ve sakıncaları bir daha saydıktan sonra:

Asıl şaşılacak nokta; bize, adları belli iki üç kişiye güven vermeye

Asıl şaşılacak nokta; bize, adları belli iki üç kişiye güven vermeye gücü yetmeyen hükümetin, öteki milletvekillerini nasıl koruyabileceği işidir.

gücü yetmeyen hükümetin, öteki milletvekillerini nasıl koruyabileceği işidir. Bizde yavaş yavaş yer etmeye başlayan düşünce ve inanç, “Ne yazık ki yabancılara değil, belki onlardan daha çok şimdiki hükümet üyeleri ile başka kimselerden kimilerinin bizi sakıncalı görmekte olmalarıdır...” dedik.

Bundan sonraki bölümlerin birinde:

Nispi temsilin kabul edilmesi zorunlu karşısında Meclis’in dağıtılmasını şimdiden düşünen bir çevrede, “Meclisi Mebusan’ın toplanması gereğini olağan saymak gerekir...” görüşünü bildirdik.

Bir bölümde de, -Hükümetin istekli olmadığı- sözünden

bir şey anlayamadığımızı belirterek, “Amacı, bizi sıkışık zamanlarda yalnız bırakmak mıdır?” sorusundan sonra, onların bir düşüncelerine yanıt olarak da:

“Karşı olanların iş başına gelmelerinden korkmak yarar sağlamaz. Bundan dolayı gidiş ve tutum değiştirilemez!” dedik.

Meclis-i Mebusan’ın Güvenliği Sağlanamıyor!

Efendiler!

Bu yazışmalardan ve öne sürülen düşüncelerden kolaylıkla anlaşılmaktaydı ki, bizim İstanbul’daki

Mustafa Kemal mecliste nutku okuyor

örgütümüzün başında bulunanlar hükümet üyelerinin, şunun-bunun ileri sürdüğü düşünceler karşısında güçsüz kalmışlardı ve artık onların sözcüsü olmaktan başka bir iş yapamıyorlardı. İşte bir başka telgraf ki 6 Kasım 1919 günü yazılıyor ve Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın imzasıyla çekiliyordu. Ama telgrafın içinde Kara Vasıf Bey'in düşünceleri ve imzası bulunuyordu. Bu telgrafta yine toplantı yerinden söz açılarak, özellikle:

“Önce siyasi sakınca var. İkincisi, yönetim sakıncası var. Üçüncüsü de toplanma olanağı yoktur. Zorunluluk, duygulara üstün tutulmalıdır. Uygun yanıtınızı tez elden hükümete bildiriniz.” sözleriyle baskı yapılıyor ve “Japon Rıza Bey’le birlikte pek yakında iyi haberlerle sizin yanınıza geleceğim...” müjdesi veriliyordu.

“Sulh ve Selâmeti büsbütün kazandık demektir. Milli Türk partileri

de bizim. Milli Ahrarı yıkıyoruz. Milli Kongre yola gelecek” cümlesiyle de iyi haberlerin neler, ne gibi boş şeylerle ilgili olduğunu belirtmekte acele ediliyordu.

Kara Vasıf Bey’e 7 Kasım 1919’da, tez elden Sivas’a gelmesini yazdım. Kara Vasıf Bey, yine de bu sorunla ilgili olarak gönderdiği 19 Kasım 1919 günlü telgrafında, uzun düşünceleriyle desteklediği yargısını ve mantığını şu cümlede özetliyordu:

“Kuvayı Milliye ile düşünce birliğinde olan Meclis, Padişaha karşı düşmanlığını ilan ederse, Anadolu kimin arkasından gider? Kuvayı Milliye’ye mi uysun? Meclisi Anadolu’da toplamak düşüncesinden vazgeçmek bir yurt borcudur!”

Danışma Toplantısı!

Efendiler!

İstanbul Yönetimi'nin içine

düştüğü durumun yarattığı sonuçlar itibariyle Meclisi Mebusan'ın toplanacağı yer büyük önem arz ediyordu. Bu konuyu komutan arkadaşlarımızla görüşmek ve tartışmak için bir toplantı yapmak istiyordum. Söz konusu toplantı yeri konusunda, kimseye danışmadan karar vermek ve bu kararı ulusa ve seçilen milletvekillerine uygulamak doğru olmayacağı gibi pek tehlikeli olurdu. Bundan dolayı, çok dikkatle ve duyarlılıkla bütün özel ve kamuoyu görüşlerini incelemek sonucunda da gerçek eğilimi anlayarak uygulanabilecek kararı almak zorunluğu karşısında bulunuyordum.

Bir yandan İstanbul'un ileri gelenleriyle yazışmaları sürdürürken; bir yandan da, çeşitli yol ve yöntemlerle kamuoyunu yokluyor, görüşlerini öğrenmeye çalışıyordum. Vereceğim kararın uygulanmasını sağlamak için ordunun görüşünü almak da oldukça önemliydi. Bu nedenle, 29 Ekim 1919 günü Sivas'ta yapmayı planladığım bir toplantıya On Beşinci, Yirminci, On İkinci ve Üçüncü Kolordu komutanlarını davet ettim. Diyarbakır'daki Kolordu Komutanı'na, Edirne'deki Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Bey'e, Bursa'da Yusuf İzzet Paşa'ya, Balıkesir'de Kazım Paşa'ya,

Bursa'da Bekir Sami Bey'e de kendilerini, aradaki uzaklık ve özel durumları dolayısıyla çağırmadığımı ve alınacak kararları bildireceğimi yazdım.

Toplantı için Sivas'a davet ettiğim komutanlardan Selahattin Bey, zaten Sivas'taydı. Kazım Karabekir Paşa Erzurum'dan, Ali Fuat Paşa Ankara'dan ve Konya'daki Kolordu Komutanı'nın, cephe ile ilgili bazı önemli işleri kendisinin düzene koyması gerektiğinden, ona vekil olarak Kurmay Başkanı Şemsettin Bey Konya'dan hareket ederek toplantıya katıldılar. Heyeti Temsiliye üyesi olan ve üye olmayıp da toplantıya katılmalarından yararlanan kişilerle ve komutanlarla toplanarak 16 Kasım 1919 günü görüşmelere başladık. Görüşme gündemimiz yalnız şu üç madde ile sınırlanacaktı:

1) Meclisi Mebusan'ın toplantı yeri.

2) Toplantıdan sonra Heyeti Temsiliye ve ulusal örgütün alacağı biçim ve çalışma yöntemi.

3) Paris Barış Konferansı'nın bizim için olumlu ya da olumsuz bir karar vermesi durumunda nasıl davranılacağı. •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: Farklı Görüşler ve Alınan Kararlar!

Arzumuz dışarıda bağımsızlık, içeride kayıtsız ve şartsız millî egemenliği korumadan ibarettir. Millî egemenliğimizin hattâ bir zerresini bozmak niyetinde bulunanların kafalarını parçalayacağımızdan eminim. (1923)

Mustafa Kemal Atatürk

Hâkimiyeti Milliye

Yabancı Dil Dersleri

Orta okul ve liselerimizde en çok değer verilen derslerden biri yabancı dil dersidir. Çokça değer verildiği halde sonuçta başarı gösterilemeyen ders de gene budur.

Bütün bir ders yılının her gününde bir saat okutulan bir yabancı dilin, orta okul ve lise eğitimi boyunca, toplam altı yılda, işe yarayabilecek bir düzeyde öğrenilememesinin nedenini dikkatle araştırmak gerekir.

Bulunabilecek nedenler, her ne ise, bir an önce ortadan kaldırmak zorunlu değil midir?

Bir öğrencinin orta eğitimi boyunca yabancı dil dersleri toplam olarak bin beş yüz ders saatini bulur. İyi bir öğretim yöntemiyle, bu öğrenciye her derste üç kelime öğretebilse; altı yıl sonra, adı geçen öğrencinin yabancı dil bilgisinin önünde geniş bir ufuk açılmış olur...

Fransa'nın Le Matin gazetesini okuyan bir Fransız'ın üç bin kelime bilmesi gerekiyormuş.

Ders saatlerinde üçer kelime öğrenen ve bunların cümle içinde nasıl kullanıldığını bilen bir genç, bu Fransız'dan yüzde elli daha fazla kelime bilgisine sahip olduğu açıktır. Kısaca söylemek gerekirse; yabancı dil konusunda oldukça fazla

la bir sermayeye sahiptir...

Bu teori ilk bakışta kolay ve hemen uygulanabilir gibi görünüyor. Fakat herhalde pratik bir değeri olmamalı ki, uygulamada beklenen sonucu alamıyoruz.

Coğrafya, tarih vb gibi derslerde yüzlerce, hatta binlerce yabancı kelimeyi hafızasına sıkıştıran zeki Türk öğrencisine bu hususta kayıtsızlık gibi bir suç yükleyemeyiz...

O halde her yönüyle bilinen bu anlaşılmasız konunun sonucu neden olumlu çıkmıyor?

Bu konunun çözümünü okurların yüksek değer yargılarına bırakırız.

Fransa'nın
Le Matin
gazetesini okuyan
bir Fransız'ın üç
bin kelime bilmesi
gerekiyormuş.

Siyasalın Görünümleri

Barbaros Eneç

Kurtuluş Döneminde İlk Cumhuriyetler

Türk ve Osmanlı siyasi düşüncesinde cumhuriyet fikri hiç de yeni bir olgu değildir. İmparatorluğun en uzun yüzyılı askeri kayıplar, başarılar, değişen jeopolitik şartların gerekleri ile, Avrupa’da kitle siyasetinin yükselmesi ile yükselen bir bilinç, kamuoyu oluşumu, öz yönetim gibi düşünce yapılarına sahne olmuştur. Farklı devletlerin siyasi

elitlerinin birbirinden öğrenme, biriktirme ve bunları aktarma kapasiteleri vardır. Belli bir dönemde çıkmış fikir, orada kalmaz. Aktarılır, tartışılır, yadsınır, değiştirilir, geliştirilir. Cumhuriyet fikri de 28 Ekim 1923 gecesi ortaya çıkarılan bir durum değildir. Örneğin, Erzurum Kongresi İzmir basınında Cumhuriyetin ilanı olarak algılanmıştır. »

Bu fikirlerin tarihçesi bu yazının kapsamı dışında kalmaktadır. Ancak kapsamın içinde kalan dönemi çok yakından etkilediği için Yeni Osmanlılardan kısaca bahsetmekte fayda vardır.

Bugün Türkiye’de yazı dilinin sadeleşmesinden köklü sivil özgürlüklere kadar, kökleri Yeni Osmanlılar’ın çalışmalarında yer almayan tek bir modernleşme alanı olduğunu söylemek zordur. Yeni Osmanlılar, Türkçe okuyan halkın entelektüel donanımını aydınlanma fikirlerine hazırlayan ilk gruptu.

Namık Kemal, Şinasi, Mehmed Bey, Ayetullah Bey gibi Batı dünyasını tanıyan bir grup aydın-memur, 1865 yılında Boğaz sırtlarında bir piknikte devrimci bir yol izleyip, mutlakiyet idaresini meşrutiyete dönüştürmek için bir cemiyet kurmaya karar verir. İttifak-ı Hamiyet adı ile anılacak bu gizli cemiyet, o dönemde Avrupa’da kurulmuş

ihtilalci örgütlerle entelektüel bir ilişkiyi çağırıştırır. Bu grup, imparatorlukta daha önce görülmemiş bir siyasi protesto grubunu temsil eder. Türk aydın sınıfından organize bir grup, ilk kez Osmanlı yönetimini açıkça ve sert bir dil ile eleştirerek,

seslerini duyurmak için kitle iletişim araçlarını kullanıyorlardı. Tanzimat öncesi ve sonrası yürütülen yukarıdan modernleşme çalışmalarını eleştirip, bu dönemin bürokratlarına cephe alıp halka, kamuoyuna başvuruyorlardı. Tanzimat elitini fildişi kulelerde, yanlış politikalar üretmekle ve dalkavuklar oligarşisi oluşturmakla suçluyorlardı. Artık cin şişeden çıkmıştı. Sadece elitler değil kamuoyunda da, vatan, vatanseverlik, temsil gibi kavramları zenginleştirmeye başlamıştı. Tarih hızlanarak aktı ve Mondros’a geldi.

Sevres ile güneydoğu illeri Fransa’ya, Trakya hukuken İzmir

ve çevresi de fiilen Yunanistan’a bağlanacak, doğuda Ermenistan devleti ve özerk bir Kürdistan yaratılmak isteniyordu. Vatikanlaştırılmış İstanbul ise yeni bir devletin parçası olarak kabul edilmeyecekti. (İngiliz Sömürge İmparatorluğu en geniş ve en fazla Müslümanın yaşadığı devletti ve halifelik İstanbul’da kalarak tüm Müslü-

Türk aydın sınıfından organize bir grup, ilk kez Osmanlı yönetimini açıkça ve sert bir dil ile eleştirerek, seslerini duyurmak için kitle iletişim araçlarını kullanıyorlardı.

manları itaate ikna edebilir siyaseti idi bu fikir)

Anadolu’nun üçte ikisi Fransa ve İtalya’ya sunulmaktadır. Yeni Türkiye, Kastamonu, Sivas, Ankara, Bursa’nın birer parçasına inmekte, denizlerle tek bağlantısı

Karadeniz olarak kalmaktadır. Toplumun üretken ve dinamik kesimleri yabancı egemenlikler altına sokulmuştur. Bu ise elde kalan topraklarda içe kapalı bir köylü toplumu profili vermektedir.

Mondros'a yerel tepkiler anında gelişti. Bazı bölgeler daha Mondros öncesinde direnişe başladı. Bu dönemde önemli bir toplumsal ve siyasal canlanma görülmektedir. Erzurum Kongresi'ne kadar 9, Sivas

Kongresi'ne kadar ise 14 (Erzurum hariç) kongre düzenlenmiştir. Yerel direniş örgütlenmesinin ana itici gücü, güvenlik ihtiyacı ve resmi ya da özel kurumların bunu karşılamaya yetmemesidir. Bu dönemin cemiyet ve kongreleri yeni tip örgütlenme modelleridir. Kongreler, işgal girişimlerinin haksızlığını açıklama ve ulusal-bölgesel hakları savunma noktasından işe başlamakta, sonuç alamayınca da yerel otoriteyi bizzat üstlenme ve kendi öz direniş güçlerini yaratma yoluna gitmiştir. Bu işleri başarabilmek içinse temsile dayalı örgütler yaratmak

TBMM'de 29 Ekim 1923'te ilan edilmeden önce Türkiye sınırlarında 2 cumhuriyet ilan edilmiş, bir tanesi, seçtiği kavram, ad ve sıfatlarla, Türkiye Cumhuriyeti'ne model olmuştur.

zorundaydılar. TBMM'de 29 Ekim 1923'te ilan edilmeden önce Türkiye sınırlarında 2 cumhuriyet ilan edilmiş, bir tanesi, seçtiği kavram, ad ve sıfatlarla, Türkiye Cumhuriyeti'ne model olmuştur.

Batı ve Doğu Trakya'da, gerekirse Osmanlı egemenliğinden kopma, özerkleşme hatta bağımsızlaşma seçenekleri gündeme gelmiştir. Bu bölgede daha öncede benzer denemeler yapılmıştı. 1878'de Rodop'ta, 1885'de Filibe'de teşebbüsler olmuştu. Ayrıca Balkan Savaşları sonrasında, 1913'te Gümülcine'de Garbi Trakya

Hükümet-ı Muvakkatesi kuruldu. Temsili ve demokratik bir yapıya sahip olmamakla birlikte, monarşiyi de dışlamış olan bu yönetim, Osmanlı İmparatorluğu ile aynı anda varoluş ilk Türk Cumhuriyetidir. Sofya’da ateşe militer olan Mustafa Kemal bu modelden haberdar olup etkilenmiştir. Gümölcine çevresinde art arda 2 geçici Türk yönetimi oluşmuştur. İlk deneme, 15 Ekim’de kurulan 23 Mayıs 1920 Yunan işgali ile son bulan Müttefiklerarası Trakya Hükümetidir. Yunan işgalinden sonra Garbi Trakya Hükümeti ya da Devlet-i Muvakkatesi 25 Mayıs 1920’de, Trakya’nın birliği ve özerkliğini hedefleyen Türk-Bulgar karması olarak kurulmuştur. TBMM kurulduktan 6 ay sonra bile, Trakya’da müstakil bir hükümet kurma istekleri vardı. Bu yönetimin reis ve ikinci reis sıfatı taşıyan üyelerinin dışındaki görevliler vekil olarak adlandırılmıştır. Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti üyelerinin zihninde Trakya Cumhuriyeti projesi vardı. Hatta Trakya Cumhuriyeti mührü bile kazıtılmıştı. Batı Avrupa ülkelerine temsilciler göndererek dış temaslarda bulunan bu yönetim Lozan’a kadar varlığını sürdürmüştür.

Elviye-I Selase (Sınır Doğu), 3 livadan oluşan, Kars, Ardahan, Batum’dan oluşan Osmanlı bölgesidir. 5 Kasım 1918’de Kars İslam Şurası hayata geçmiştir. Bu üç livada egemenlik anlayışı çarpıcı olarak değişmiştir. Ardahan ve Kars Kongrelerinden sonra Kars İslam Şurası,

Cenub-i Garbi Kafkas Hükümet-i Muvakkatesi Milliyesi’ne dönüşmüştür. Bir süre sonra bağımsız hükümet olarak Hükümet-i Müstakille olarak yenilendi ve Cenub-i Garbi Kafkas Hükümet-i Cumhuriyesi’ne dönüştü. Açıkça Osmanlı egemenlik düşüncesinden çıkıldığı ortaya çıktı. Artık yerel hareketler, meşruluk zeminlerini dinsel ideoloji ve kavramlarda değil, dünyasal (laik) değerlerde bulmaktadırlar. Cumhuriyet ilan eden bu yönetim İngiliz işgali ile 12 Nisan 1919’da yıkılmıştır. Bundan sonra ise Oltu İslam Şurası Hükümeti’ne dönerek 17 Mayıs 1920’de TBMM yönetimine girene kadar hayatını sürdürmüştür.

Yerel bir hükümet kurmuş olsa da, hareket aslında bölgeyi aşan bir ülke ve anavatan anlayışına sahiptir. Burada, “Türklük”, “Türkler”, “Türkiy(a)e” ifadeleri sıkça kullanılmıştır. Kars’ta hükümeti yaratan Şura-yı Milli, 18 maddelik Teşkilat-i Esasiye Kanunu çıkardı. Bu yönetimin egemen olduğu topraklarda “Türkiye Devleti”nin askeri ve mülki örgütlenme şeklini bildirmekteydi. O tarihte ülkenin resmi adı “Türkiye” değildi. Türkiye ifadesi 23 Nisan 1920’de resmîyet kazanacaktır. Buradan artık kamuoyunun kafasında şekillenen yönetimin ilk adımlarını görebiliriz. Kars’taki ilk Büyük Kongreye katılanlar kendilerini milletvekili olarak adlandırmışlardı. 8.000 kişilik bir ordu gücüne sahipti. Bu devletçik, Japon İmparatoruna

tanınmak için başvurmuştur. Gürcistan ve Azerbaycan hükümetleriyle diplomatik ilişkiler kurmuştur. Burada coğrafi yakınlık dolayısı ile Rusya'dan gelen Sovyet geleneğini gözden kaçırmamak gerek. Kars İslam Şurası 1918 Kasımında sosyal demokrat ilkelere bağlılıklarını ilan etmişlerdir.

İşgale uğrayacağını düşünen Türk-İslam ahali önce dar bölgeyi yönetimler kurmuştur. 29 Ekim

1918'de Ahıska Hükümet-ı Muvakkatası, İğdır merkezli Aras Türk Cumhuriyeti ve Kasım 1918 tarihli Kars İslam Şurası kurulmuştur. Bu sonucusu diğer dar bölgesel örgütlenmeleri kucaklamıştır. Osmanlı ordusunun bölgeyi boşaltacağı haberi üzerine Kumandan

Yakup Şevki Paşa'nın desteği, Kars Mutasarrıfı Hilmi Uran Bey'in yardımıyla toplanmıştır. 25 Mart 1919'da hem bağımsızlık hem de Cumhuriyet ilan edildi. Kars İslam Şurasına milletvekili sıfatıyla 70 kişi katıldı. Kongre, hem hükümet reisini, hem vekilleri hem de yüksek askeri, adli, mülki yöneticilerini seçti. Türkiye topraklarında kuvvetler birliğine dayalı meclis hükümeti sistemi ilk defa gün yüzüne çıktı. 18 maddelik anayasası

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Meclis-i Milli yada parlamento diye geçen Meclis-i Mebusanı bulunmaktadır. Seçme yaşını 18 seçilme yaşını da 25 olarak belirtir. Bu esas teşkilat kanunu, 1921 anayasasına isim babalığı yapmıştır. Dili Osmanlıcadan uzak bir Türkçedir. Metinde, devletin adı,sınırları, bayrağı, resmi dili, yasama organı ve seçimi, askeri ve mülki teşkilat, halkın kendi kaderini belirleme hakkı, dinsel güvenceler, yüksek görevlilerin

25 Mart 1919'da hem bağımsızlık hem de Cumhuriyet ilan edildi. (...) Türkiye topraklarında kuvvetler birliğine dayalı meclis hükümeti sistemi ilk defa gün yüzüne çıktı.

seçimi ve azli belirtilmiştir. Tebaa yerine vatandaş ifadesi kullanılmıştır. Kuvvetler birliği ve meclis üstünlüğüne dayanan bir görünüm sergiliyordu. Devlet başkanlığı makamı bulunmaktadır, hükümet başkanı bunu da yürütmektedir.

Bu yapının önemi

büyüktür, çünkü TBMM'de devleti kuracak, anayasasını ilan edecek, kuvvetler birliği ve meclis üstünlüğüne dayalı bir yönetim biçimini benimseyecektir.

Kars'taki mini devlet, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Meclis-i Millisi'nden başka, ülkenin adının konması (Türkiye) ve ulusal devletin adlandırılması (Türkiye Devleti) açısından da 1920'lerdeki oluşuma isim babalığı yapmıştır. •

barbarosenebd@gmail.com

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Akşemseddin'in Fatih'e Mektubu

İstanbul'un fethi, Osmanlı döneminde ilk kez Mayıs 1914'te İttihat ve Terakki Partisi'nce görkemli törenlerle kutlanmış, ancak araya giren uzun savaş yılları, yıldönümü kutlama etkinliklerini sürdürülemez kılmıştı. Cumhuriyet dönemindeyse ilk kez 1939'da Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, İstanbul'un fethinin 500'üncü yıldönümünün 1953'te görkemli etkinliklerle kutlanması için çalışmalara başlamış; 28.12.1938 - 05.08.1946 tarihleri arasında 7 yıl 5 ay süreyle Milli Eğitim Bakanlığı yapmış olan Hasan Ali Yücel başkanlığında oluşturulan komisyon, Fatih anıtı dikilmesi, sergiler açılması gibi etkinlik tasarıları üretmiş; bu süreçte "İstanbul'un Fethinin 500. Yılı ve Müteakip Fetih Yıllarını Kutlama Derneği" kurulmuştu.¹ »

İstanbul Fetih Derneği'nin 1953'te Fethin 500. Yılı etkinlikleri çerçevesinde bastırıldığı ön yüzünde Fatih'in portresi ve arka yüzünde Fatih'in tuğrasının bulunduğu madalya.

Fatih Sultan Mehmet'in eşyaları ve kimi belgeler, 1953'te 500. yıl kutlama etkinlikleri kapsamında Topkapı Müzesi'nde sergilendi. Yedi yıl önce Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılmış olan Hasan Ali Yücel, 1953'te bu sergiyi gezerken, tam 500 yıl önce Fatih Sultan Mehmet'e yazılmış olan iki mektupla karşılaştı. Türk ve Dünya tarihi açısından çok önemli olan bu mektuplardan ilkinin 17 Temmuz 1953 günlü Cumhuriyet gazetesinde "*Akşemseddin'den Fatih'e*" başlıklı yazısında dünyaya tanıtan Yücel, bu yazısının girişinde:

- "*Topkapı Sarayı müzecileri tarafından bilhassa Fatih'in şahsına aid eşyanın pek muvaffakiyetle teşhir edildiği Çiniliköşk'ü gezerken iki mühim vesika dikkatimi çekti. Bunlar, Ak Şemseddin tarafından Fatih'e yazılmış iki mektub, iki öğüttü. Bu mühim vesikalardan şimdide kadar bir yerde neşredildiğini görmediğim birincisi, İstanbul muhasarasının (kuşatmasının-c.ö.) başlangıcında*

350 küçük gemiden mürekkebe ve Baltaoğlu Süleyman Bey kumandasındaki donanmanın 19 Nisan 1453 Persembe günü zinciri kırıp limanı zaptetmek için yaptığı hücumda pek çok kayıp ve şehid

vererek uğradığı bozulma üzerine yazılmıştır. Mektubun tam metni şudur..."

diyor ve sözkonusu mektubun fotokopisiyle birlikte Osmanlıca metnin çevrimyazısını ve Türkçe özetini ilk

Cumhuriyet, 17.07.1953

Hasan Ali Yücel

iyi anlamıştı. Ancak devlet içinde mutlak bir otorite sağlamış olan kudretli veziriazam Çandarlı Halil, kesinlikle fethetme karşılığında çıkarılmıyordu. Halil, bir Avrupa Haçlı ordusunun 1444'te Varna'ya kadar gelmiş olduğunu unutmuyor ve İstanbul

kez yayımlamak onuruna erişiyordu.

Diyanet İslam Ansiklopedisi'nin Akşemseddin maddesinde, anılan mektubu ilk yayımlayanın Prof. Dr. Halil İnalçık olduğu yazılıdır, ancak bu yanlıştır. Halil İnalçık, Hasan Ali Yücel'den bir yıl sonra 1954'te "Fatih Devri Üzerinde Tedkikler ve Vesikalar- I" kitabında salt fotokopisini ve Osmanlı yazısıyla metnini yayımladığı bu mektubun, çevrim-yazısını ve çevirisini 56 yıl sonra Haziran 2010'da NTV Tarih dergisinin 17. sayısında yayımlamıştır. İnalçık, sözkonusu mektubun hangi ortamda yazılmış olduğunu bu dergide şöyle anlatıyor:

- "Anadolu ve Rumeli arasında bölünmüş Osmanlı ülkesi, ancak İstanbul fethedilince birleşik sağlam bir imparatorluk olarak kurulmuş olacaktı. Genç Sultan Mehmed bunu

Akşemseddin'in Fatih'e 21.05.1453 tarihli mektubu (Topkapı Sarayı Müzesi-E 5584)

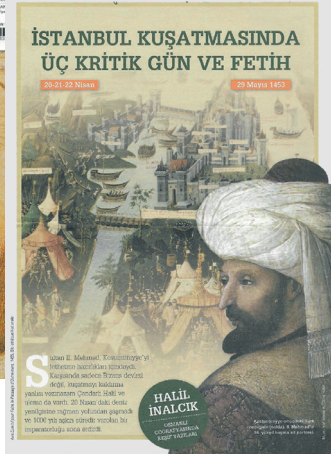

NTV Tarih, Haziran 2010,
Sayı: 17 (üstte)

Halil İnalıcık'ın NTV Tarih, Haziran 2010
sayısıyla yayımlanan makalesi. (sağda)

*alınursa rakibi Zağanos lehine, kendisinin iktidardan düşeceğini hesaplıyordu. Bu iki nedenle Çandarlı, elinden geldiği kadar İstanbul fethine karşı çıktı. Sultan Mehmed bunu iyi anlamıştı. Çandarlı Halil ve onunla beraber bazı ümera ve ulema, fethin gerçekleşmeyeceğine, genç sultanın bir maceraya atıldığına inanıyorlardı. Öbür yandan İstanbul kuşatmasında Fatih, kuşatmayı hızla sonuçlandırmak zorunda idi. Kuşatma devam ederken güçlü bir Venedik donanması Agriboz'a doğru yolda idi ve Macarlar tehditte bulunmakta idi. **Fatih gelecekteki payitahtı İstanbul'u harap bir şehir olarak almak istemiyordu. Ordusunda toplanan 100-150 bin kişiden bir çoğu, İstanbul zenginliklerini yağma hayaliyle***

saşşıyordu. Sonunda Sultan yağma ilan etmek zorunda kaldı. 20

20 Nisan deniz yenilgisi üzerine 21 Nisan'da Sultan Mehmed'e hitaben yazdığı mektubun analizi, o günlerin fethitte kesin bir dönüm noktası olduğunu ortaya koymaktadır."

*

Prof. Dr. Halil İnalıcık, Haziran 2010'da yayımlanan makalesinde çevrimyazısını da sunduğu mektubun günümüz Türkçesine çevirisini şöyle aktarıyordu:

"Selamdan sonra: Düşman gemilerinin neden olduğu olay, yüreğimizde hayli kırgınlık ve kedere neden oldu. Bir fırsat görünüldü, kaybolduğundan aykırı bazı durumlar kendini gösterdi. Birincisi, kafirler sevinip şamata yaptılar. İkincisi, verdiğiniz kararda size noksan düşünce ve bu kararı gerçekleştirmede hükmünüzü yürütemediğiniz ileri sürüldü (noksan-ı rey ve adem-i nefaz-ı hüküm nisbet

Jean Chartier'in "La Cronicque du temps de tres chrestien roy Charles, septisme de ce nom, roy de France" kitabından, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul Kuşatması'nı anlatan resim. (Bibliothèque nationale de France, Ms. Français 2691, folio 254 verso.)

olmak. Üçüncüsü, benim ettiğim duanın yerine gelmemesi ve verdiğimiz müjdenin itibarsız olması ve bunun gibi daha bir çok aykırı şeyler. Bu durumda ne yapmalı: her şeyden önce, görmezden gelme ve acımayı bir yana bırakmak gerek. Bunun gibi ağır bir durum ortaya çıktığında iyi araştırıp bu aykırılık ve gevşeklik (tahallüf ve adem-i ikdam) kimden kaynaklanmıştır; ortaya çıkarıp azletme ve ağır şekilde paylama (ta'zir) uygulamaları. Eğer bu yerine getirilmezse yarın bir gün kal'aya genel saldırı emri çıkar ve surların hendeği doldurulursa gevşek davranırlar. **Bilirsiniz, ekseriyeti yasak müslümanıdır, Allah için canını ve başını koyan azdan azdır; meğer ki bir ganimet görelen, canlarını dünya için oda (ateşe) atalar.**

vardır: "Ey Peygamber! Kafirlerle ve münafıklara karşı cihad et ve onlara karşı çetin ol" [Tevbe Suresi, 73. ayet]. Bu arada hayret edilecek bir şey oldu: Kederle otururken Kur'an'dan fal açtık (tefe'ül ettik), seyyidler sultanı Cafer-i Sadık işareti ile şu ayet geldi: "Allah, erkek ve kadın münafıklara, içinde ebedi kalmak üzere cehennem ateşini vadedti. O onlara yeter. Allah onlara lanet etmiştir. Onlar için sürekli bir azap vardır." [Tevbe Suresi, 68. ayet] Şimdi, o varmayanların batını Müslüman değildir: hükmi münafikinde kafirle cehennemde mukim olmakta beraberdir demek işareti düştü. Fetih için harekete geçmeyenler, kalplerinde Müslüman sayılmazlar. O halde, işi şiddetlendirme durumu göründü. "himmet

Bu durumda sizden çok rica ederim, elden geldiği kadar hem fiilen uygulama hem emir ve sözle çaba harcamalısınız ve bu durumda olanların gereği gibi şiddetle cezalandırılmasını, merhameti az olan bir kimseye havaletmelisiniz, zira bunun şeriatte de yeri

edesiz; (buradan) akibet hacaletle inkisarla gitmeyevüz, belki ferah ve mansur gidevüz"; Allah'ın desteği ve yardımıyla, amin. Her ne kadar denir ki, kul önlem alır ama takdir Allah'ındır, sözü doğrudur; Hükm Allah'ındır, fakat kul elinden geldiğince gayret göstermekten geri kalmamalı, Peygamber'in ve ashabının izlediği yol budur. Bundan sonra keder içinde biraz Kur'an okuyup yattık. Yüce Allah'a şükürler olsun (uykuda) türlü lütuflar ve müjdeler ("beşaretler") geldi, çok zaman bize bunun gibi [beşaretler] olmıyordu. Gönlümüz tam anlamıyla rahatladı (teselli-i tam hasıl oldu ve bu sözleri söylediğimiz hazretinize fuzul kelim (boş söz) add olmaya, sevdiğimizizdendir, hazretinizi").

***

A kşemseddin'in mektubu, "Yasak Müslümanı" olarak

nitelediği askerlerin çoğunun din uğruna savaşta istekli olmadıklarını; ancak yağma ve ganimet vaadyledir ki savaşa isteklendirilebilmiş olduklarını göstermesi bakımından ilginçtir.

Halil İnalçık, anılan kitabında Fatih Sultan Mehmet'in kuşattığı İstanbul'u yağmasız, yakılıp yıkılmadan almak amacıyla olduğunu ve bunun için Bizans İmparatoru'na teslim ol çağırısında bulunduğunu kaynaklarıyla ortaya koyarken, şöyle diyor:

- "Askeri daha ziyade şevke getirmek için Sultan Mehmed, hiç istemediği halde, şehrin yağmasına izin verdi. (Akşemseddin'in mektubu, Zeyil, no. VIII.) 27 Mayıs Pazar günü münâdiler, iki gün sonra yürüyüş ve yağma kararını orduya ilan ettiler. (Taci Bey zade, s.17, 19; Tursun bey, s.49; Ducas, s.280;

1453 İstanbul Kuşatması

Phrantzes, s.270; Chalkokondyles'e göre (s.390) Sultan son karardan sonra İsfendiyar oğlu İsmail beyi İmperator'un yanına göndererek şehrin yağma edilmesine mani olmak üzere teslimi teklifinde bulunmuştur (teslim teklifi hakkında keza bak. Ducas, s.280) Fatih Mehmed, fethin hemen akabinde Lucas Notaras'a (Neşri'de s.180, Kir Luka) şehri teslim için neden İmperator'u ikna etmediğini, o takdirde bu kadar hasar ve harabiden kaçınılmış olacağını söylemiştir (Phrantzes, s.291 ve Dolfın, s.50). Aynı kaynağa göre, Notaras teslim niyetinde olduklarını, fakat bunu yapmanın ne İmperator ne de kendi elinde olmadığını söylemiştir. Ruhi'ye göre: "Hisarun her tarafı yıkılmalı olıcak İstanbul teküri Kir Luka'yı kığırub meşveret idüb kal'ayı virmek tedbirin idicek Frenk kafirleri incinüb kal'ayı biz beklerüz, Müslümanlara virmezüz

diyü baş kaldıracak cenk itmeğe ikdam itdiler".² Chalkokondyles'e göre (s.391), son teslim teklifinden sonra İmperator anlaşmak üzere Sultan'a bir adam göndermiş, fakat netice alınamamıştır.³

Akşemseddin'e atfedilen mektup, fethin bilinmeyen yönlerini ortaya koyması bakımından dikkatle irdelenmesi gereken çok önemli bir belgedir. Akşemseddin'in mektubundaki şu sözler, günümüzde olup bitenleri anlamak için de önemli:

"Bilirsiz ekseriyeti yasak müslümanıdır, Allah için canını ve başını koyan azdan azdır; meğer ki bir ganimet görelen, canlarını dünya için oda (ateşe) ata(r)lar." •

cengezokancibd@gmail.com

1- Dr. Çağla Derya Tağmat, "Fetih Derneği ve İstanbul'un Fethinin 500. Yılı", Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi, c.3, no.4, Aralık 2014.

2- Türk Tarih Kurumu, Belgeler, c.XIV / 18.

3- Prof. dr. Halil İnalçık, *Fatih Devri...*, 1.bs. 1954, s.131.

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Hiyerarşi (Fr.)

- a-Göz hastalığı
- b-Olumlu, müspet
- c-Yerli kabilesi
- d-Makam sırası

2- Foya (İta.)

- a-Ayarsız
- b-Gemi zinciri
- c-İnce metal yaprak
- d-Fingirdek

3- Kasa (İta.)

- a-Takıntılık
- b-Askeri birlik
- c-Çelik dolap
- d-Kısa çorap

4- Şık (Fr.)

- a-Uzun bluz
- b-Çıtıptı, sevimli
- c-Bir tür kumaş
- d-Zarif, güzel

5- Kokona (Rum.)

- a-Hristiyan kadın
- b-Külhanbeyi, serseri
- c-Küçük masa
- d-Bakanlık memuru

6- Biblo (Fr.)

- a-Küçük süs eşyası
- b-Kısa, düz ve ensiz kılıç
- c-İnce yün
- d-Duvar ilanı

7- Flora (Lat.)

- a-Evrim bilimi
- b-Bitki örtüsü
- c-Sarı çiçekli bitki
- d-Odunsu gövde

8- Fay (Fr.)

- a-Yer kırığı
- b-Patlayıcı madde
- c-Hafif iş
- d-Şiddetli ağrı

9- İdeal (Fr.)

- a-Tekdüzelik
- b-Diyalog yöntemi
- c-Ülkü, mefkure
- d-Tek eşlilik

10- Angaje (Fr.)

- a-Özlü söz
- b-Züppece giyiniş biçimi
- c-Havagazı deposu
- d-Bağlanmış

11- Ekstrem (Fr.)

- a-Aşırı, uç
- b-Soylu kimse
- c-Tasasız, derbeder
- d-Elektrik üretici

12- İllüzyon (Fr.)

- a-İnce puro
- b-Yanılsama
- c-At eğitimi
- d-Yapmacık, özetili

13- Diyagonal (Fr.)

- a-Kabalık
- b-Çapraz dokunmuş kumaş
- c-Ruh hastalığı
- d-Ağırılık kaldırma

14- Kask (Fr.)

- a-Değnek, sopa
- b-El kürkü
- c-Sağlam başlık
- d-İşe yaramaz

15- Güğüm (Rum.)

- a-Emzikli şişe
- b-Güç birimi
- c-Büyük çanta
- d-Bakır su kabı

Yanırdar:
151.
sayfada

Gençliğin Dünyası

Kaya Boztepe

Er Musa

Senelerden 1934.

Atatürk her zaman olduğu gibi müthiş bir öngörüde bulunur. Emperyalist devletlerin planladıklarından çok farklı biten I. Dünya Savaşı sonrası kısa sürede yeni bir dünya savaşı çıkabileceğini, özellikle de Hitler ve Mussouline'ye çok dikkat edilmesi gerektiğini ifade eder.

Çok zorluklar görmüş savaşı kazandıktan sonra inanılmaz bir atılım içerisinde gelişen Genç Türk Cumhuriyet'in barışçıl bir politika izlemesine son derece önem veren Atatürk şöyle der.

"Harp zorunlu ve hayati olmalıdır. Hakiki kanaatim şudur: milleti harbe götürünce vicdanımda azap duyamamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı ölmeyeceğiz diye harbe girebiliriz. Ama ulus yaşamı tehlikeye düşmedikçe, harp bir cinayettir."

"Yurtta barış, dünyada barış" diyen Atatürk bir başka konuşmasında halka şöyle seslenir:

"Barış ulusları refah ve saadete erıştiren en iyi yoldur. Memleketimizi her gün daha çok kuvvetlendirmek, her türlü ihtimallere karşı koyacak bir halde bulundurmak ve dünya olaylarının bütün safhalarını büyük bir uyanıklık içinde izlemek, barışsever siyasetimizin dayanacağı esasların başlangıcıdır. Dünyada milletler bir apartmanın sakinleri gibi kabul edilir.

Eğer bir apartman, sakinlerinden bazıları tarafından ateşe verilirse, diğerlerinin yangının etkisinden kurtulmasına imkân yoktur."

İşte bu söylemlerin yapıldığı ülkede 14 Temmuz 1934 tarihinde Kuşadası'na bağlı Selçuk'da denetimlerde bulunan genç kaymakam Dilaver Argun'un yanına bir jandarma eri koşarak gelir, telaş içinde selam durup "Acil" yazan bir telgraf uzatır. Telgrafi okuyan genç

kaymakam mahiyetindekilere döner ve "Çabuk;" der, "dönüyoruz..."

Kaymakam telgraf'da yazanları teyit eder etmez olayı Başbakan İsmet İnönü'ye telgrafla iletir. 14 Temmuz 1934'te bir İngiliz savaş gemisi Sisam'ı ziyaret etmiştir. Öğleden sonra, bir sandal içinde 4 İngiliz subay, yarı çıplak halde, Dipburun karakoluna yaklaşır. Nöbetçiler, "Dur!" uyarısında bulunurlar, uyarı dinlenmeyince Mehmetcik ateş açar. Bu önemli olayı, yazarak gündeme getiren Halit Çadır

Öğleden sonra, bir sandal içinde 4 İngiliz subay, yarı çıplak halde, Dipburun karakoluna yaklaşır. Nöbetçiler, "Dur!" uyarısında bulunurlar. Uyarı dinlenmeyince Mehmetcik ateş açar.

pın, telgrafi şöyle verir:

"Başbakan İsmet Paşa Hazretlerine, Kanapçe erlerinden beşi pusudayken saat 16.00 sıralarında, çıplak olarak bir kotrayla erlerin pusu yerlerine yaklaştıkları ve ikisinin karaya çıktıkları, erlerimizin 'teslim olun!' ihtarına rağmen karaya çıkan ikisinin derhal aşağıya atıldıkları görüldüğünden, erlerin tekrar uyarıda bulunmalarına rağmen, bunların denize atıldıkları, bunlara ateş açıldığı... Birinin deniz

İsmet Paşa: "Kaymakam liman daresine gitmeyecektir. Kaymakamı ziyaret etmek istiyorlarsa, Kaymakam gelenleri ancak makamında kabul edebilir."

üstünde kaldığı... Açılan ateşten birinin öldüğü, birinin de yaralı olduğu... İngiliz harp gemisinin bir Yunan motorunu, sahillerimize göndererek, cesedin bulunmasını rica ettiği anlaşmıştır."

Hemen ertesi gün bir İngiliz savaş gemisi saat 14.00'te limana gelir. Kaymakam Ankara'ya durumu yine telgraf ile bildirir:

"Gözetlemedeyim. Harp gemisinden bir motor, sahilimize yaklaşıyor. Karaya çıkmalarına izin verelim mi?" Ankara yanıt verir:

"Gelen motoru, yalnız liman reisi karşılansın. Siz telgafhanede bulunun. Sadece liman reisiyle konuşunlar."

Kaymakam verilen emre uygun davranır ancak İngilizler Kaymakamla görüşmek isterler. Bununla da kalmazlar, Kaymakamı ayaklarına çağırırlar. Kaymakam durumu İsmet Paşa'ya telle bildirir. Bu sırada Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Kızılcahamam'da bir yurt gezisindedir. Ona ulaşılır. Birkaç dakika sonra İsmet Paşa'nın şu emri alınır. "Kaymakam liman

daresine gitmeyecektir. Kaymakamı ziyaret etmek istiyorlarsa, Kaymakam gelenleri ancak makamında kabul edebilir."

Karşılarında emirlerini ikiletmeyen devlet görevlileri görmeye alışmış küstah İngilizler mecburen Kaymakamı makamında ziyaret etmek zorunda kalırlar. Heyette iki İngiliz subayı ile iki de Türkçe bilen Rum vardır. Rumlar, görüşmenin Fransızca yapılmasını ister. Kaymakam Türkçe bildikleri için öneriyi reddeder. Olayı İngilizler, kendi işlerine geldiği gibi aktarırlar. Sözde yüzmek için geldiklerini, koyda kendilerine uyarı yapılmadan ateş açıldığını söylerler. Kaymakam, kaçakçılığı önlemeyle ilgili yasaya aykırı davrandıklarını ve ihtara uymadıklarını anlatarak, İngiliz subaylarının suçlu olduğunu vurgular. Bunun üzerine İngiliz kumandan, hükümetinin yazılı talimatını okur. Talimatta "İngiliz Hükümeti, Osmanlı Hükümeti'ne şu istekleri, bildirmeyi talep eder..." şeklinde başlayan konuşmayı, Kaymakam

keser ve şöyle der:

"Kumandan Bey, yanlış temas aramaktadırlar. Ben Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcisiyim. Osmanlı Hükümeti'nin değil!"

İngiliz kumandan, kızarır, özür diler. Anlatımı, Türkiye Cumhuriyeti olarak düzeltir. İngilizlerin üç maddelik istekleri şunlardır:

1-Ölen İngiliz subayının cesedinin aranması için, İngiliz motorlarının sahile gelmesine izin verilmesi

2-İngiliz bayrağına tarziye (özür) verilmesi, ölen İngiliz subayının ailesine tazminat

ödenmesi

3-Subayı öldürdüğü saptanan, Balıkesirli er Musa'nın cezalandırılması ve verilecek cezanın İngilizlere bildirilmesi.

Konuşmalar bitince komutan, Kaymakamı gemiye davet eder. Kaymakam kabul etmez. Sahile

**İngiliz kumandan,
kızarır, özür diler.
Anlatımı, Türkiye
Cumhuriyeti
olarak düzeltir.
İngilizlerin
üç maddelik
isteklerini bildirir.**

çıkılmak isterler. Kaymakam izin vermez, durumu Ankara'ya bildirir. Bir süre sonra, Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Aras, Kaymakama, İngilizlere verilmek üzere, şu mektubu dikte ettirir:

"Kumandan Cenapları! 2 İngiliz hafif motorunun kaybolan cesedi aramalarına izin verdim, bizim tarafta bulunursa, size verilecektir. Bu araştırmalar için görevli güm-rük muhafaza motorumuz, İngiliz motorlarına eşlik edecek, araştırmalara özen gösterilecek. Motorumuzun birlikte

olması, muhafızların ateş etmesini men eder."

Mektup, liman reisi tarafından İngilizlere iletilir. 17 Temmuz günü, sabaha karşı Başbakan, Kaymakamı arar ve şunları söyler:

"İngilizler, adamlarının karaya çıkmadıklarını söylemekteler. Kaymakam Bey'in bu noktaya temas etmemesi dikkatimizi çekmiştir. Hakikat nedir? Bunu hükümetin bilmesi, çözüm için tek çaredir. Adamlar karaya çıkmamışsa dahi, erlerimiz yine vazifelerini yapmışlardır. Elverişir ki hükümetimiz, gerçeğe aykırı beyana düşmesin. Bakanlar Kurulu şu an toplantı halindedir. Memurlarımızın ve erlerimizin, korkmadan gerçeği olduğu gibi söylemelerini isterim. Yarım saate kadar cevap bekliyorum."

18 Temmuz 1934 günü, Sisam'dan 7 savaş gemisi denize açılır. Bunlar Darboğaz'a doğru gelmektedir. Kaymakam durumu Ankara'ya ve İzmir Valiliğine bildirir. Bunların 7'si torpido, 4'ü kruvazördür. Konuyla ilgili askeri yetkililerle sürekli haberleşilir. Kızılcahamam'da bulunan Atatürk, gelişmeleri yakından izler. İngiliz donanmasının, tehdit edici bir biçimde kıyılarımıza yaklaştığı kendisine iletince, Ankara'ya ve Kuşadası'na, şu emri verir:

"Kanuni vazifesini yaptığı anlaşılan Türk eri Musa yerinden alınmaz ve cezalandırılmaz. Gerekirse er Musa için Britanya İmparatorluğu ile savaş göze alınır. Kızılcahamam'dan şimdi hareket ediyorum."

Ege bölgesinde kısmi seferberlik emri veriyorum."

Dilaver Argun, Atatürk'ün bu çıkışını yıllar sonra şöyle değerlendirecektir:

"Bu emir, bu haysiyetli ses, beni ağlattı. Bütün yorgunluğumu alıp götürdü. Atatürk'ün görev aşkını koruyan bu sözlerini, başka kimseden duymadım."

Atatürk'ün dediği gibi, gerekirse Balıkesirli Er Musa için bütün Türk Ulusu bir kez daha İngiltere ile savaşacaktır.

İngilizlerin davranışları izlenirken, bir taraftan da seferberlik emri yerine getirilir. Kuşadası halkının telaşa kapılmaması için, gerekli uyarılar yapılır. Madem ki Gazi Paşa, seferberlik emrini vermiştir; o zaman bu emrin bir an önce yerine getirilmesi gerekir. Atatürk'ün dediği gibi, gerekirse Balıkesirli Er Musa için bütün Türk Ulusu bir kez daha İngiltere ile savaşacaktır.

Bir süre sonra, İngiliz harp Fılosu Başkomutanından bir telgraf gelir, bizimle savaş göze alamamışlardır. 19 Temmuz 1934'te Sisam'dan çekilen telgraf şöyledir:

"Kaymakam Bey, Kuşadası. Ölü subayın cesedini aramak için İngiliz makamlarına izin verildiği anlaşıldı. Bunun telgraf ile tekrarını ve onaylanmasını rica ederim. Sisam'da İngiliz Başkumandanı."

Dilaver Bey, Milli Savunma Bakanı Zeki Bey'le görüşür. Akşam üzeri Başbakan İnönü arar. Şunları yazdırır:

"Kaymakam Bey'e!

-İngiliz Donanmasının sizden, cesedi aramak için verilmiş olan izin onayını istediği anlaşıldı.

2-Tarafımızdan onaylı teyid cevabının verimesi ve motorlarımızın her kolaylığı göstereceğinin bildirilmesi uygun görüldü. İngiliz makamlarının araması sırasında, dostça davranılması ve bir olaya meydan vermemesi lazımdır."

20 Temmuz 1934 günü, Kuşadası Kanapıçe (Dipburun) koyunda yapılacak tören ile ilgili programı, Kaymakam Ankara'ya bildirir. Törene İngiliz gemilerinin yanında, İzmir'den gelen Kocatepe torpidomuz da katılır. Denize çelenk bırakılır.

Saygı duruşu ve atışı yapılır. Tören dostluk içinde planlanan biçimde yapılır.

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran, Ulusumuzu çağdaş, uygar ve bağımsız bir devlet durumuna getiren Ulu Önder Atatürk, Balıkesirli Er Musa için İngiliz Emperyalizmi ile savaş göze almış, izlediği saygın devlet adamı politikasıyla emperyalizme meydan okumuş, onlara geri adım attırmıştı.

Atatürk olay sonrası Kaymakam Dilaver Bey'e 50 lira ikramiye, bir hafta izin ve takdirname gönderdi ancak daha ilginç Mülkiye müfettişleri, İngiliz amiraline çekilmiş olan 9 liralık telgraf ücretini kamu zararı sayıp Dilaver Bey'i mahkemeye sevk ettiler.

Kaymakam davada beraat etti.

Omurilikli, onurlu, gururlu, bağımsızlık ve ulusal çıkarlarımızdan ödün vermeyen insanların güzel hikayesi.

Nasıl?

Aynı bu günler gibi değil mi? •

kayaboztepebd@gmail.com

ATATÜRK'ÜN DOĞUŞUNDAKİ OLAĞANÜSTÜLÜK

Atatürk, kendisinin insanüstü bir varlık olduğunu söylemelerini hiç hoş karşılamazdı. Çocukluk arkadaşı Nuri Conker'in sert şakalarını büyük bir neşe ile dinler ve hepimizin önünde tekrarlatırdı. Bir gün sofradakilerden biri:

"Paşam, kim bilir çocukluğunuzda ne müstesna bir insandınız. Kim bilir ne eşsiz anılarınız vardır," demişti. Atatürk güldü ve Conker'e döndü:

"Nuri anlatsın." dedi. Nuri Bey her zamanki şakacı diliyle:

"Bakla tarlasında karga çobanlığı ederdi." yanıtını verdi. Deminki soruyu soran kişi, sözün bu yola dökülmesinden fena hâlde ürküdü. Soruyu ortaya attığına bin kez pişman oldu.

"Aman efendimiz..." diyecek oldu, Atatürk hemen sözünü kesti:

"Bana, insanlar üstünde bir doğuş atfetmeye kalkışmayınız.

Doğuşumdaki tek olağanüstülük Türk olarak dünyaya gelmemdedir."

Şair Eşref

*Türk edebiyatının
hiciv ustası*

Türk edebiyatının hiciv ustası, II. Abdülhamit döneminin önde gelen şairlerinden biri ve asıl adı Mehmet Eşref olan Şair Eşref, 1847 yılında Manisa'da doğdu. Hatuniye Medresesi'nde Arapça ve Farsça dersleri aldı. Özel öğretmenlerden matematik, tarih öğrendi. Birçok ilçede kaymakam olarak görev yaptı. Ermenice konuşmayı ve Fransızca okumayı öğrendi. Görevleri sırasında tanık olduğu yolsuzlukları *"Bir soğan soyulurken yaşıyor da gözler; / Memleket soyulurken aldurmıyor öküzler! / Hayadan eser yoktur nafile bütün sözler; / Beyhude inat etme hemen salla başını; / Dilini tut, uslu dur; zıkkımlan maaşım."* diyerek hicvetti. Abdülhamit sansürüne karşı çıktı. Bir yıl hapse mahkûm edildi. Ardından İzmir'de gözetimde tutuldu. Tekrar hapse düşme kaygısı

nedeniyle 1903'te Mısır'a kaçtı. Bir süre Fransa, İsviçre ve Kıbrıs'ta yaşadıkten sonra Mısır'a döndü; Curcuna isimli mizah dergisinde yazılar yazdı. 1904-1908 yılları arasında altı kitabı yayımlandı. II. Meşrutiyet ilan edildikten sonra yurda döndü. İzmir'de Edeb Yahu, İstanbul'da daha sonra Musavver Eşref adını alan Eşref isimli mizah dergisinde başyazarlık yaptı. Kaymakamlık ve vali Muavinliği görevlerinde bulundu.

Yergi şiiri alanına getirdiği yenilik, içerik yönündedir. Kullandığı "nazım biçimleri", "gazel", "kaside", "mesnevi" ve "kıt'a" dir. Ölçü olarak, "aruz ölçüsü"nü kullandı. İki ciltlik Deccal adlı eseri, İstimdad, Şah ve Padişah, Hasbihal yahut Eşref ve Kemal, İran'da Yangın Var adlı eserleri yayımlandı. Eserlerinde daha çok toplumsal konulara yer veren Şair Eşref, 1912 yılında yaşama veda etti. Mezar taşı da çalındı...

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Limasol Cezaevi'nde Bir Soruşturma

Mete Akyol'un bu yazısı, Türk ve Yunan gazeteciler arasında 1981 yılında oluşturulan Abdi İpekçi Barış Ödülü'ne layık görülmüş ve yazara ödülü, 10 Mart 1981 tarihinde Atina'da, Yunan Gazeteciler Derneği Merkezi'nde yapılan törende verilmiştir.

21 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a yaptığı Barış Harekâtı'nın üzerinden üç hafta geçtikten sonra Türk Silahlı Kuvvetleri, başlatılan işi tamamlamak üzere 14 Ağustos 1974 tarihinde ikinci bir harekât daha yapmak zorunda kalmıştı. Bu ikinci harekâtı izlemekle görevli Türk gazetecilerden Adem Yavuz şehit olmuş, Ergin Konuksever sırtından vurularak yaralanmış, biz on bir gazeteci ise Rum Ulusal Muhafız Birliği tarafından tutsak alınarak Limasol Cezaevi'nde ikişer metre-karelik hücrelerimize kapatılmıştık.

22 Ağustos 1974

Günün, alışılmadık ve

beklenmedik denli erken bir saatinde uyandırılmak, bir hücre mahkûmunun sabah mahmurluğu pusunda, "acaba"lı halkalı bir kuşklar zinciri oluşturuyor. Kıbrıs'ın Limasol Cezaevi'ndeki hücremde altıncı günüm, işte böylesi kâbus tablolarının göğsümde bir anda oluşturduğu yürek çarpıntısıyla başladı.

Gardiyan Zeno'nun dostça gülüşü bile dindiremedi, erken sabahımın göğsümde başlattığı telaşımı...

"Haydi, iyi haberler var bugün galiba" dedi Zeno. "Müdür ve savcı geldiler, ifadeni almak için içeride seni bekliyorlar."

Önce saatine baktım; yediye bile

gelmemişti saat. Sonra Zeno'nun yüzüne baktım; saklamaya çalıştığı bir ifade aradım gözlerinde.

“Hadi biraz çabuk ol da, hemen yüzünü yıka, saçlarını tara” dedi Zeno ve gülümsemeye çalışarak bir de şaka yaptı: “Dünyanın yer yerinde ayındır müdürler; bekletilmekten hoşlanmazlar.”

Hücremde, beş günden beri topuklarına basarak, terlik niyetine giydiğim ayakkabılarıma uzattım ayaklarımı ve yüzümü yıkamak için koridorun ucundaki musluğa gittim. Gün yürek çarpıntılılarıyla başlamıştı ama beraberinde umut kırıntıları da getirmişti.

İfademizin alınması demek, adlarımızın “Kayıplar Listesi”nden silinip, “Savaş Tutsakları Listesi”ne yazılması demektir. Bu da, “meçhul tutsak” kimliksizliğimizden kurtulup, hakkımız olan “savaş tutsağı” kimliğimizi kazanmamız ve dolayısıyla, “Cenevre Sözleşmesi” kapsamında güvenceye alınmamız anlamına geliyordu. Savaşta yakalanıp, bir hücreye atılan her “tutsak” için ifadesinin alınacağı haberi, bu nedenle, bir “müjde” değerindeydi.

Aynı koridor üzerinde sıralı ikişer metrekairelik hücrelerin her birinde benim gibi on gazeteci arkadaşım daha vardı. İfademin alınacağı müjdesini onlara duyurmak için koridorda Zeno'yla yüksek sesle konuşmaya başladım.

“Göreceksin bak, Zeno” dedim. “Madem şimdi ifademi alacaklar, o zaman bizim asker değil de

gerçekten gazeteci olduğumuzu hemen anlayacaklar ve bizi, eminim hemen de serbest bırakacaklar...”

Hücrelerden birinden TRT'nin Ertürk Yöndem'inin, ötekenden Hüdai Bayık'ın seslerini duydum. Birbirimizle yasaklanan konuşmalarımızı, el yordamlarımızla bulduğumuz kendimize özgü yöntemlerle yapabiliyorduk. Onlar da böylesi bir özel yöntemle hücrelerin kapılarına vurarak şimdi bana, müjdem aldıklarının bilgisini ulaştırıyorlardı.

Merdivenlerden çıkıp, üç koridordan geçtikten sonra Zeno beni bir odaya getirdi.

“Göreceksin bak, Zeno” dedim. “Madem şimdi ifademi alacaklar, o

zaman bizim asker değil de gerçekten gazeteci olduğumuzu hemen anlayacaklar ve bizi, eminim hemen de serbest bırakacaklar...”

Odada iki kişi, uzun bir masanın arkasında yan yana oturuyordu.

Yalnızca birer karış asık yüzlerinden ve çatık kaşlarından değil, Limasol'un, ortalama 42 derece sıcaklığında bile ceket giymelerinden ve kravat takmalarından,

ikisinin de önemli kişiler oldukları anlaşılıyordu.

“Gün güzel bir sabahla başladı” dedim. “İfadelerimizi alacağınıza göre, bize güzel haberleriniz var demektir.”

O çok çok önemli iki kişiden öteki, yaramazlık yapan öğrencisini azarlayan sert bir öğretmen gibi konuştu:

“Lütfen ciddi olunuz” dedi.

“Burasının ne olduğunun farkında değilseniz, anlatayım: Şu anda polis müdürü ve savcı karşısındasınız. Siz ise bir ‘savaş tutsağı’sınız. Burada, bu sıfatınız nedeniyle, ifadeniz alınmak üzere getirildiniz. Şimdi biz soracağız, siz yanıt vereceksiniz. Ve yalnızca, sorduklarımıza yanıt vereceksiniz. Başka herhangi bir konudaki görüşleriniz, bizi ilgilendirmemektedir.”

Sandalyemde ufaldım, ufaldım, bir Lilliput’lu kadar küçüldüm. Karşımdaki iki kişinin ikisi ise bir anda, birer Gülliver oluverdiler.

“Adınız?”

Adımı söyledim.

“Aile adınız?”

Aile adımı da söyledim.

Babamın adını sordular, söyledim; doğum yerimi sordular, söyledim; sıra doğum tarihime geldi.

“Doğum tarihiniz?”

Doğum yılımı söyledim:

“1935” dedim.

Sorgucu, yanıtları düzeltti:

“Doğum tarihinizi sordum” dedi.

“Doğum tarihinizi söyleyin.”

Bir önceki yanıtları yineledim:

“1935.”

Karşımdaki iki Gülliver’den biri, arkamda ayakta hazır ol konumunda duran ve çok az Türkçe bilen polise, Rumca bir şeyler söyledi. Polis, bana doğru eğildi ve ses tonunu, büyüklerinin ses tonuna benzetmeye özen göstererek, kendine söylenenleri, kendi yeterince Türkçe’ye çevirdi:

“Direktör efendi öğrenmek istiyordur ki, 1935 senesinde doğmuşsunuzdur, fakat o senenin ne zamanında doğmuşsunuzdur.”

Polisin, güçlkle anlayabildiğim Türkçe’sine aldırmaıyıp, ben de Türkçe yanıt verdim:

“Ağustos” dedim.

Polis müdürü, Türkçe söylemeye karşın, “Ağustos” sözcüğünü anladı ve polisin çevirmesini beklemeden öfkeyle bana döndü:

“Tarih, tarih” diye bağırdı. “Doğum tarihini öğrenmek istiyorum. Doğum yılı diye sormadım sorumu. Doğum tarihi ile doğum yılı arasındaki farkı anlayacak kadar İngilizce bilmiyor musun?”

Öfkeli müdürün öfkeli sorusuna, herkese, her zaman ve her konumda olduğum denli sakin bir biçimde ve... Hiç kimseye, hiçbir zaman ve hiçbir konumda olmadığım denli yükseklerden verdim yanıtları:

“Üniversitenin, İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldum” dedim. “Ayrıca Latince sertifikalı bir dil uzmanıyım, filologum. Yalnızca şimdi sizin konuştuğunuz İngilizce’yi değil, Shakespeare’in ve bilmem adını duyduunuz mu,

Chaucer’ın İngilizce’sini de anlayabilecek denli bilirim bu dili...”

Polis müdürünün öfkesine bu kez, savcı da tüm öfkesiyle katıldı:

“Bunları söyleyip, bize kendinizi tanıtmaya çalışmakla ne sağlayacağınızı sanıyorsunuz?” diye bağırdı.

Düşman çatlatırcasına bir rahatlıkla gülümsedim:

“Kendimi size tanıtmam için bir nedenim de yok, niyetim de yok” dedim. “Siz beni tanımak istiyorsunuz ve o nedenle de benle ilgili merak ettiğiniz gerekli, gereksiz her şeyi soruyorsunuz...”

Bağırarak konuşma sırasını, polis müdürü kaptı:

“Madem anlıyorsunuz ne sorduğumuzu, o halde sorumuza neden yanıt vermiyorsunuz?” dedi. “Sorduklarımızı anlamıyormuş gibi yapmak size hiçbir şey kazandırmayacaktır.”

Boğazımın tam orta yerinde, küçücük bir yumruk oluştu. Birkaç kez yutkundum, yok edemedim o yumruğu. Gücüm yettiğince bastırabilmek için birkaç kez üst üste yutkundum ve ancak o yutkunmalardan sonra konuşabildim:

“Sorunuzu lütfen yeniden sorun” dedim. “İstedığınız yanıtı vereceğim.”

Polis müdürü, birkaç kez sorduğu soruyu, bir kez daha sordu:

“Evet, söyleyin” dedi. “Doğum tarihiniz nedir?”

Soruyu hemen yanıtlamamı bekliyorlardı. Sustuğumu, hiçbir şey söylemediğimi görünce, bu kez

patlarcasına bağırdı polis müdürü:

“Doğum tarihiniz diyorum” diye gürlledi. “Söylesenize... Doğum tarihiniz, doğum tarihiniz...”

Tüm gücümü toplayıp, son kez yutkundum ve... Sorusunu yanıtlamak yerine, polis müdürüne bu kez ben bir soru sordum:

“Doğum tarihimizi yazmanız kesinlikle gerekli mi?” dedim. “1935 yazsanız... Hatta yanına da Ağustos diye ekleseniz... Yetmez mi bu kadarı?”

“Fazla uzattınız artık” dedi. “Çabuk söyleyin doğum tarihinizi... Bizim için gerekli olmasa, sorar mıyız? Hadi, daha fazla uzatmayın artık... Bu iş sabrımızı tüketmeye başladı. Söyleyin, nedir doğum tarihiniz?”

Savcı, avcunun içiyle masaya vurdu. Polis müdürü ise, işaret parmağını gözüne sokarcasına yüzüme uzattı, aşağıya yukarıya doğru sinirli bir biçimde sallayarak yine bağırdı:

“Fazla uzattınız artık” dedi. “Çabuk söyleyin doğum tarihinizi... Bizim için gerekli olmasa, sorar mıyız? Hadi, daha fazla uzatmayın artık... Bu iş sabrımızı tüketmeye başladı. Söyleyin, nedir doğum tarihiniz?”

Konuşmak istedim fakat sesimin çıkmadığını onlar da gördüler. Parmağımı uzattım, elimin titrediğini ben de hayretle gördüm. İşaret parmağım ise, elimden de çok titriyordu. Titremesine aldırmadım, parmağımı uzattım ve... Masanın üstündeki takvimin, o gün için açılmış yapağını gösterdim:

“Madem sizin için çok gerekli” dedim. “Bu tarihi yazabilirsiniz...”

Polis müdürü yine kükredi:

“Yani, 22 Ağustos mu?” diye sordu. “1935’in önüne 22 Ağustos mu yazacağız yani?..”

Yanıt vermediğimi görünce, bir kez daha köpürdü:

“Yani doğum tarihin, 22 Ağustos 1935 mi?” diye doğrulatmak istedi. “Şayet öyleyse, ‘Evet’ deyiver de, rahatlayalım artık...”

Polis müdürü bunları dedikten sonra birden durdu, elindeki kalemi masanın üstüne bıraktı ve... Birden bir şeyler oldu, yüzü, gözü, ağzı, burnu değişmeye başladı.

Göz açıp kapayınca dek geçen bir sürecik içinde o polis müdürü yok olup, gidiverdi; onun yerine eşinin yanbaşındaki koca, annesinin dizi dibindeki oğlu, çocuğunun karışısındaki baba, başı omuzuma dayalı bir dost beliriverdi karşımda.

Üstelik, öylesine de içtenlikli gülümsüyordu ki...

“Mister Mete...” dedi, durdu.

Onun da boğazının tam orta yerinde küçükük bir yumruk oluşuvermişti. Yutkundü, gideremedi. Birkaç kez daha yutkundü ve... “Mister Mete,

yani bugün... Bugün...” diyebilirdi, yine durdu. Savcıya baktı. Ben de baktım savcıya. Onun yüzündeki o biraz önceki savcı kimliği de yoktu, şimdi.

Birlikte ayağa kalktılar, koltuklarını geri itip, masanın arkasındaki yerlerinden ayrıldılar ve masanın benim olduğum yanına geçtiler, gülen yüzleriyle bana geldiler.

Polis müdürü, karşıma gelir gelmez ceketinin düğmesini ilikledi, sonra elini uzattı:

“Sizi yürekten kutlarım” dedi.

“Doğum gününüz kutlu olsun...”

Onu savcı izledi. O da ceketinin düğmesini ilikledikten sonra elimi sıktı ve daha sonra da doğum günümü kutladı.

Polis müdürü, dostlarımın en yakınımnda olanlarının avuçlarından tanıdığım içtenlikle bir sımıcaklıkla elini omuzuma dayadı.

“Savaş kötü şey, değil mi Mister Mete?” dedi. “Hadi gel, söz ver, bu günü unut... Unutabilirsin, değil mi?”

Ben de ona bir şeyler söylemek istedim ama sesim bu kez gerçekten çıkmadı.

Ağzımın içi, boğazımın dibine kadar kupkuru olmuştu.

Gülümsemeye çalıştım... Oh, başarabildim, gülümseyebildim. İkinin içtenliğine de, gülümsememle karşılık verebildim.

“Bugünü unutmanı istiyoruz ama bizi unutmanı istemiyoruz” dedi polis müdürü.

“Hem bugününün anısı için, hem

de doğum günün için sana bir armağan vermek isterdik ama... Görüyorsun işte... Ne verebiliriz ki sana şu anda?”

Savcı katıldı konuşmaya:

“Bence Mister Mete’ye güzel bir doğum günü armağanı verebiliriz” dedi. “Haydi, geciktirme... Söylese-ne beklediği mutlu haberi...”

Polis müdürünün gözleri ışıldadı:

“Elbette, elbette” diyerek bana doğum günü armağanımı verirken önce kendi sevindi, armağanını verdikten sonra ise beni sevindirdi:

“Bugün öğleden sonra serbest bırakılacaksınız” dedi.

Böylesi durumlarda, böylesi sorular karşısındaki değişmez yanıtlımı,

bu soru karşısında da verdim. “Tilkiye ‘Kızarmış tavuk var, yer misin?’ diye sormuşlar, o da ‘Güldürmeyin beni’ demiş” dedim. “Şimdi siz de beni güldürüyorsunuz.”

getirmesini söylediler; sonra da bana dönüp, koyu bir söyleşiye başladılar. “Amerika Dışişleri Bakanı Henry Kissinger”li, “Amerikan Silah Endüstrisi”li, “Komşu ülkeler dayanışmasının oluşturacağı güç”lü, “Türk ve Yunan ilkokullarındaki düşman ağırlıklı öğretim”li söyleşimiz, orta şekerli kahvelerimizin sıcaklığıyla daha da ısındıkça, kokusu ve tadıyla

Ruhsal bilimde “kapalı yer korkusu” olarak adlandırılan bir “hastalığın”, tüm yaşamını etkilediği bir “hücre mahkûmu”nun gözünde ve gönlünde, özgürlük sözcüğünün ve kavramının ne denli değerli bir anlam taşıdığını anlatabilmek için edebiyatın “benzetme” sanatının yeterli olmadığını, şu an bir “damdan düşen kişi” deneyimi ve bir “bilirkişi” yetkinliğiyle söyleyebilirim.

Armağanı nedeniyle polis müdürüne teşekkürümü, boynuna sarılarak vermemin nedeni de, sözcüklerin böylesi anlardaki yetersizliğidir.

Limasol polis müdürü de, savcısı da, ifademi almayı unuttular, bir sandalye çektiler, yanıma oturdular.

“Doğum günün şerefine birer Türk kahvesi içeriz, değil mi?” dedi savcı.

Böylesi durumlarda, böylesi sorular karşısındaki değişmez yanıtlımı,

daha da tatlandıkça uzadı, uzadı, söyleşi olmaktan çıktı, dertleşti oluverdi.

Oluşturduğumuz ortak yüzümüzden kendini önce savcı sıyrabilirdi:

“Bugün senden başka on arkadaşının daha ifadesini almak zorundayız” dedi. “Biz işimizi ne kadar erken bitirsek, siz de o kadar erken serbest kalırsınız... Hadi dertleşmeyi keselim de, işimize bakalım, ifadeni alalım biraz da...”

Gülüşerek onlar masanın karşısındaki yerlerine geçtiler, ben de yüzümü onlara döndürdüm ve sorgulamamızı, kaldığımız yerden sürdürdük.

“Türkiye’den Kıbrıs’a gemiyle geldiğin ileri sürülüyor. Doğru mu bu?”

“Evet, doğru.”

“Bu gemi askeri gemi miydi?”

Önündeki kâğıttan okuduğu bu soru, polis müdürünün canını sıktı:

“Kim hazırlamış bu soruları böyle?” dedi kendi kendine. Sonra da soruyu, benim yerine kendi yanıtladı:

“Savaş durumundaki bir ülkeye herhalde turistik sefer yapan bir gemiyle gelecek değildiniz...” dedi.

Onun benim adıma verdiği ve tutanağa geçirdiği yanıtı, gülerkek onaylamak kaldı bana.

Müdür, bir sonraki soruyu önce sessiz, sonra da sesli ve hatta yine gülerkek okudu:

“Sizi Kıbrıs’a getiren gemide asker ve cephane var mıydı?”

Bu soruyu da benim yerime kendi yanıtladı: “Askeri bir gemiyle bir savaş alanına geliyorsunuz” dedi.

“Bu da sorulur mu? Gemide elbette asker de olacak, cephane de...”

Kâğıttaki sorular, gülünçlük özelliklerini artırarak sürüyordu.

Çalıştığım gazetenin adı, siyasal görüş çizgisi, baskısı ve satış sayısı gibi soruları gülerkek okudular, sonra birlikte gülerkek yanıtladık.

İfadem alınması bittikten sonra polis müdürü ve savcıyla Türk gelenekleri doğrultusunda sarmaş dolaştık, öpüştük.

Tam odadan çıkacağım sırada kapıda durdum, döndüm ve ikisinden de bir isteğim olduğunu söyledim. “Elbette” dediler. “Yapabileceğimiz bir şey varsa, zevk duyarız bundan...”

Gerisi döndüm, masaya doğru yürümeye başladım:

“Siz bir şey yapacak değilsiniz, ben yapacağım” dedim ve... Masanın üstünde açık duran takvimin yaprağını kopardım.

Polis müdürü de, savcı da, duyulanmışlardı. Sevecen gözlerle bakıyorlardı bana.

Onların bu bakışları arasında elimdeki yaprağı katladım, cebime koydum.

Hep unutmak istediğim yılın rakamıyla, hiçbir zaman unutamadığım günün rakamından oluşan, o günün tarihi yazılıydı kâğıtta:

“22 Ağustos 1974”

Bu tarihin de şimdi çok özel bir anlamı var yaşamımda, gerçek doğum tarihim kadar olmasa da... •

Şehit Öğretmenler

2

Yazan: KEMAL TÜRK

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün www.meb.gov.tr internet adresinde yayımladığı şehit öğretmenler listesinde farklı yer ve zamanlarda, çeşitli nedenlerle şehit olmuş 155 öğretmen adı yer almaktadır. Bu derlemenin yapılmasının olumlu olduğuna ancak eksiklerin bulunduğuna geçen sayımızda değinmiş, özellikle Kurtuluş Savaşımızda şehit düşen öğretmenlerimizin bulunmamasına dikkat çekmiştik. Listede görülen eksikliklerden hareketle ve mevcut listeye katkı olması dileğiyle geçen ay yayımladığımız “Şehit Öğretmenler” başlıklı yazımıza bu ay da devam ediyoruz.. »

■ Aysun Karalar- Burçin Uysal

(Öğrencileri İçin Yananlar)

Günlem: 24 Aralık 2003.

Yer: Ağrı ili Doğubayazıt ilçesi, Ortadirek Köyü, birleştirilmiş sınıfı da olan ilköğretim okulu.

Olay: Biri öğrenci ikisi öğretmen üç ölümlü bir yangın.

Olayın ve kahramanlarının öyküsü:

Elif Tezcan, Aysun Kayalar ve Burçin Uysal

Ortadirek İlköğretim Okulu'nda 56 öğrenci, 3 öğretmenin rehberliğinde eğitim görmektedir. Köy, Doğubayazıt'a yaklaşık 10 kilometre uzaklıktadır. Okulda çalışan üç öğretmen; Aysun Kayalar, Burçin Uysal ve Elif Tezcan öğretmen evinin bakımsız olması ve köyde oturacak ev bulamadıklarından ilçe merkezinde bir otel odasında birlikte kalmakta, her sabah okula ilçeden gelip mesai sonrası otel/evlerine dönmektedirler.

Okul tezekle ısıtılmakta, tezek sobası nöbetçi öğrenciler tarafından

sırayla yakılmaktadır. O gün sobayı 4. sınıf öğrencisi Okan Kömürcü yakacaktır. Öğretmenler erkenden görev başı yapmış derslikleri eğitim öğretime hazırlamaktadırlar. Okan, tezекlerin üzerine bir miktar tiner döker, kolay tutuşsun diye. Sonra da kibriti çakıp tezeğin üzerine atar. Aynı anda bir alev saldırısıyla giysileri, eli yüzü tutuşur. Öğrencisinin tutuştuğunu gören Burçin Uysal

kendini Okan'ın üzerine atarak söndürmeye çalışır. Ama kendi giysileri de tutuşarak o da yanmaya başlar. Arkadaşının yanmakta olduğunu gören Aysun Kayalar kabanını çıkarıp Burçin'in üzerine atsa da ne Burçin'i ne Okan'ı kurtarabilir, üstelik kendisi de tutuşur. Öğretmen Elif Tezcan da diğer sınıflardaki öğrencileri tahliye eder.

Büyük bir uğraş sonucu alevler söndürülür ama bir öğrenci ve iki öğretmen ağır derecede yanmışlardır. Derhal Doğubayazıt Devlet Hastanesi'ne kaldırılırlar. Durumları ağır olan yaralılar oradan Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ne sevk edilirler. Bedenlerinde %95 oranında yanık saptanan yaralılar 2. Ordu Komutanlığı'nca sağlanan helikopterle Diyarbakır'a götürülürler.

Öğrenci Okan Kömürcü helikopter pistinde yaşamını yitirir. Öğretmen Aysun Kayalar'la Burçin

Öğrencilerinin yaşamını kurtarmak için kendi yaşamını ateşe atan öğretmenlerin ölümü, kayıtlara yangın kazası olarak geçer ve şehit değil, görev malûlü sayılırlar.

Uysal ise kaldırıldıkları Ankara Gülhane Askerî Tıp Akademisi'nde yaşama veda ederler.

Öğrencilerinin yaşamını kurtarmak için kendi yaşamını ateşe atan öğretmenlerin ölümü, kayıtlara yangın kazası olarak geçer ve şehit değil, görev malûlü sayılırlar.

Sonraki zamanlarda Manisa'nın Akhisar ilçesindeki 75. Yıl İlköğretim Okulu, 2012 yılında ilkokul ve ortaokul olarak iki okula ayrılmış, ilkokul kısmına Aysun Kayalar'ın anısına "Aysun Karalar İlkokulu" adı verilmiştir. Adı, ayrıca, Doğubayazıt'ta bir anasokuluna ve bir kütüphaneye de verilmiş, adına sınıflar açılmış, kampanyalar düzenlenmiştir.

Burçin Uysal'ın anısı, Samsun'un Çarşamba İlçesi'nde Kızılot Burçin Uysal İlkokulu ve Ağrı'da Burçin Uysal İlkokullarında yaşatılmaktadır, Doğubayazıt halkı

unutmadıklarını göstermek için ilçe girişine Aysun ve Burçin öğretmenler adına bir anıt dikmişlerdir.⁶

■ Ramazan Kocaoğlu (*Tonguç'un Öğretmeni*)

Ramazan Kocaoğlu, Hatay'ın Kar-

lısu Köyü'nde 1976 yılında doğar. Memur bir babanın üç çocuğunun en büyüğüdür. Yaşadığı ağır sağlık sorunları nedeniyle defalarca ameliyat olur, dizlerinde ve beninde engeller oluşur, ancak bu engeller öğrenimine engel oluşturmaz. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Hatay'da tamamladıktan sonra Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ni de bitirip Urfa'ya öğretmen olarak atanır.

Ramazan Kocaoğlu

31 Aralık 2016 Cumartesi günü okul müdürü olarak çalıştığı Harran İlçesi'nin Akkuş Köyü'nde okulun akan çatısını onarıırken dengesini

Ramazan Kocaoğlu, Okul Müdürü olarak çalıştığı Harran İlçesi'nin Akkuş Köyü'nde okulun akan çatısını onarırken dengesini kaybederek çatıdan düşüp ağır şekilde yaralanır. Şanlıurfa'da hastanenin yoğun bakım servisinde yaşama veda eder.

kaybederek çatıdan düşüp ağır şekilde yaralanır. Yakınları onu, önce Harran Devlet Hastanesi'ne, ardından da Şanlıurfa'ya götürürler. Bir süre yoğun bakımda kalan Kocaoğlu kurtarılamayarak 4 Ocak 2017 günü yaşama veda eder. 5 Ocak 2017 tarihinde doğduğu Karlısu Köyü'nde toprağa verilir.

Kocaoğlu'nun akan çatıyı onarmak için çatıya çıkması ve oradan düşerek ölmesi, akıllara Tonguç'un çatı onarması anısını getirmektedir. Köy Enstitülerinin kurucusu ve kuramcısı İsmail Hakkı Tonguç, yanındakilerle birlikte Ilgaz

Dağı'nın Kastamonu eteklerinde bir köy okuluna uğrar. Kendini tanıtmaksızın okul müdürünü dinler. okul müdürü çatının aktığından, Millî Eğitime defalarca yazı yazmasına karşın kimsenin gelip çatıyı onarmadığından yakınıdır. Bunun üzerine

Tonguç derhal çatıya çıkar, çatının kırık kiremitlerini değiştirir ve iner. Köyden ayrılrken kim olduğunu soran Okul Müdürüne kartını uzatır. Kartta İlköğretim Genel Müdürü yazmaktadır.

Kocaoğlu'nun adı, müdürlüğünü yaptığı, çok sevdiği öğrencilerinin bulunduğu okula verilmiş, okulun adı Akkuş Ramazan Kocaoğlu Ortaokulu olarak değiştirilmiştir.⁷

6. [blog.milliyet.com.tr.syanginlar içinde.yüreğim](http://blog.milliyet.com.tr.syanginlar%20i%20inde.yu%20re%20gim)
[https://www.change.org/p/milli-eğitim-bakanlığı-öğrencileri uğruna-canlarını-feda-eden aysun-karalar-ve-burcun-uysal-öğretmenler-şehit-sayılın](https://www.change.org/p/milli-e%20gitim-bakanli%20gi-%20o%20grencileri-u%20gruna-canlarini-feda-eden-aysun-karalar-ve-burcun-uysal-o%20gretmenler-%20sehit-sayilsin)
 7. Öğretmen Dünyası, Şubat 2017, sayı 446.
<http://www.ulusal.com.tr/gundem/gule-gule-ramazan-ogretmen-h137488.html>
<https://www.aydinlik.com.tr/turkiye/2017-subat/ramazan-ogretmenin-adi-okulunda-yasayacak>

“•Dünyanın her tarafında öğretmenler insan topluluğunun en özverili ve saygıdeğer unsurlarıdır.

• Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenden, eğitimciden mahrum bir millet, henüz bir millet adını alma yeteneğini kazanamamıştır.”

Mustafa Kemal Atatürk

Bende Kalanlar
Demir Aytaç

Halide Edib Yorulmayan Savaşçı

Halide Edib Kurtuluş Savaşı sürecini, esas itibariyle Fatih ve Sultanahmet mitingleri ile başlatmıştır.

Sultanahmet'in Halide Edib'in kalbinde her zaman çok ayrı bir yeri vardır. ("Mor Salkımlı Ev" romanında bu ruhu yakalamak kolaydır.) Sultanahmet mitingi hiç kuşkusuz yaşamının çok önemli ve unutamayacağı bir anıdır. Ancak, yazarımız çocukluk döneminde ve özellikle Ramazan aylarında bu mekanı zihnine köklü biçimde yerleştirmiş ve ömrü boyunca da etkisinde

kalmıştır. Balkan Savaşı sonrası ise, yaralı askerlere bakabilmek için meydana yakın bir hastaneye gidip gelirken çocukluk anılarının etkisinde, Sultanahmet mitingi ruhunun ilk filizlerini kalbinde güçle duymuştur. Bu duygusunu bizimle şu biçimde paylaşmaktadır:

"Ben her sabah Fatih'ten yürüyerek Sultanahmet civarında bu hastaneye geliyor ve akşamları geç vakitlere kadar burada kalıyordum. Issız ve çamurlu sokakların köşelerinde duvarlara dayanarak yürüyen yaralı askerler ve tir tir titreyen »

muhacirlerden başka kimseyi göremiyordum.

“(..) Milletime ve memleketime herhangi bir vaziyet içinde kalbimdeki muhabbetin hakiki mahiyetini o günlerde anladım. Bu muhabbetin siyasi düşünceler, ideolojiler ile münasebeti yoktu. Bu muhabbet, herhangi bir ananın iptidai ve tabiatan gelen elde olmayan kudret ve hakimiyetini ifade ediyordu.

“(..) Hastaneye gelirken tek başıma Sultanahmet meydanında durur, içimde sonsuz bir hüznle minarelere bakar, yabancı bir ordunun bu diyara girmesi ihtimali kalbimde öyle bir acı uyandırır ki yüzüstü yatıp taşları öpmek isterdim. Evet, beni bu yerden hiçbir yabancı kuvvet ve tehlike ayıramazdı. Bu toprakların mukadderatını daima paylaşlık ve paylaşacağız.”

Ve beklenen hazin son gelmiştir. İzmir 15 Mayıs 1919 günü işgal edilmiştir. İzmir’in işgalinden hemen sonra, Atatürk’ün Samsun’a çıktığı 19 Mayıs 1919 günü, Halide Edib, Fatih Belediye Dairesi’nin önündeki Tayyare Şehitleri Anıtı’nın bulunduğu alanda toplanan 70 bin kişiye, Türkiye’de ilk kez mitingde konuşabilen kadın olarak hitap etmiş ve “Adım adım kendi önümüzdeki milletleri başımıza efendi yapmak istiyorlar... Avrupa’ya karşı mevcudiyetimizi göstermek ve sesimizi, hakkımızı işittirmek için bugün kuvvetli ve metin bir millet halinde bulunmak lazımdır. Hisse malik olan milletler

ölmez, öldürülemez” diyebilmiştir.

6 Haziran 1919 günü, tarihi Sultanahmet mitinginde ise, “Milletler dostumuz, hükümetler düşmanımızdır” dedikten sonra, insanlık ve adalet esaslarına sadık kalınacağına ve hangi koşul altında olursa olsun, hiçbir güce boyun eğilmeyeceğine ilişkin 200 bini aşkın vatandaşa, İstanbul’u işgal edecek güçlerin uçaklarının tepesinde dolaştığı bir ortamda, yemin ettirebilmiştir.

Halide Edib, İstanbul’un işgalinden sonra (...) Anadolu’ya geçmiş ve onbaşı, çavuş, başçavuş rütbeleriyle Kurtuluş Savaşı’na bizzat katılmıştır.

Halide Edib, İstanbul’un işgalinden sonra iki çocuğunu İstanbul’da bırakmak uğruna Anadolu’ya geçmiş ve onbaşı, çavuş, başçavuş rütbeleriyle Kurtuluş Savaşı’na bizzat katılmıştır. İşte, “Ateşten Gömlek” bu deneyimin sonucudur ve mutlaka okunmalıdır. Halide Edib bu yapıtını Sakarya Ordusu’na takdim etmiş ve “Ateşten Gömlek” adını ödünç aldığı Yakup Kadri Bey’e (Karaosmanoğlu) yazdığı mektupta, “Eser Sakarya’nındır. Fena olabilir; fakat

benim sanatımın yapabileceği en iyi şeydir. İnsan en çok sevdiklerine ancak en iyi yapabileceği şeyi verebiliyor” demiştir.

Sanıyorum hiçbir şey Halide Edib’in Kurtuluş Savaşı ruhunu, tüm hazırlıkların tamamlanıp tarihi anın geldiği büyük taarruz sabahı, “Dişlerimin altında taş, başımın üstünde duman ve ateş var, boş ellerimi kaldırıyor ve haykırıyorum” diyerek, dağın başına kadar gelip tüm millet adına Mustafa Kemal ve Türk ordusunun arkasından yapmış olduğu duadaki kadar güzel ifade edemez:

“Ey ulu Tanrı!

Bir an için Türk’ün sesini dinle. İbrahim’in İsmail’i kurban ettiği günlerden beri hangi millet senin takdis ettiğin istiklal ve senin verdiği aziz iman için bu kadar ebedi bir meşakkat ve işkence içinde daima gözlerinde iman şulesiyle öldü?

“Sevgililerimizin en çoğu yok oldu. Kuru topraklar üzerindeki son yurdumuz için bile dünya Cehennemini Anadolu’ya indi. Saçı bitmedik yetimler, kimsesiz kadınlar, beli bükük ihtiyarlarıyla altımızda bir avuç toprak, başımızda bir dam bırakmak istemeyen herifler ve haydutlara karşı bu temiz ve şehit milletten ne zaman rahmetini esirgemeyeceksin?

(...) Yine zannediyorum ki bütün esarete inleyen kardeşlerimizin hepsi; İstanbul’un minarelerinden, Bursa’nın türbelerinden, İzmir’in harabelerinden ve bu ordu gerisinde bütün varlığı ile çalışan millet kafilesinden hepsi; bu an benimle

beraber ellerini göğe kaldırmış, kararmış, katı, rençper elleri ve arasın da gül yaprağı gibi taze çocuk elleri ile beraber; kendi kurtuluşları için bu cehennem ateşinde dövüşen kardeşlerinin açacağı kurtuluş yoluna dua ediyor...”

Halide Edib’i sadece Kurtuluş Savaşı romancısı olarak sınırlandırmak, yukarıdaki alıntılarda din unsurunun ağır basmasından ötürü bu yönünü genelleştirmek, kendisine ve yeni kuşaklara yapılacak büyük bir haksızlık olur. İçinde yetiştiği ve eğitimini aldığı İslam dünyası dolayısıyla, yazarımız İslam dininin üstün değerlerini her zaman ön planda tutmuş ve her yapıtında sade bir biçimde yaşatmıştır.

Ancak, Halide Edib’in titizlikle üzerinde durulması gereken özelliği; Doğu ile Batı kültürlerinin sentezini yapmada göstermiş olduğu olağanüstü başarısıdır. Bu başarıda yetişmiş olduğu ortam ve aile yapısından ötürü oluşan köklü bir Doğu kültürünün yanı sıra, almış olduğu eğitim, dil bilgisi ve kurmuş olduğu dostluklar ile Batı’ya sağlıklı açılabilen pencerenin rolü çok büyüktür. Doğu ile Batı gerek toplum ve kültür gerekse bireysel davranışlar olarak bütün yapıtlarında işlenmiş, ön planda olmadığı kurgularda destekleyici tema olarak verilmiştir. Batılılaşmaya gönülden inanmış bir insan olarak her alanda bu savı savunmuştur. Ancak, bu güçlü inancı, onu hiçbir zaman kendi özdeğerlerimizden koparmamış, tam tersine

sanatı, müziği, dili ve dini ile kendi değerlerimizin tamamının sahibi kılmıştır. Onun Batı düşkünlüğü hiçbir zaman fanteziye ve bilinçsiz bir hayranlığa dönüşmemiş, hatta Kurtuluş Savaşı deneyimi ile Batı'ya olan güveni belirli bir oranda sarsılmış, yılların birikimi ile bugün bile geçerli olabilecek bir noktaya, 'Biz Amerika'nın ana esaslarından ziyade, kısa süren geçici modalarını kendimize maaletemek temayülünü gösteriyoruz" çizgisine getirmiştir.

Halide Edib topluma yararlı olabilmek için iyi yetişmiş insan gücü ve liyakat üzerinde çok durmuş ve yapıtlarında bu tezi defalarca işlemiştir. Memleketin ilerleyebilmesi için iyi yetişmiş öğretmenlere gereksinimi vurgulamış, kadın haklarında ve eşitliğinde, Osmanlı

rolüne çok önem vermiştir.

Birinci eşinin, ikinci bir eş almak istemesi, savunduğu fikirlere ters geldiği ve çökeşliliğe karşı olduğu için bu evliliğini bitirmesine neden olmuştur. Kendisine göre evlilik tekeşli olmalıdır. Aksi takdirde eşler arasında büyük kıskançlıklar, rekabet ve gönül yaraları olacaktır. Aynı şekilde çocuklar anneleri tarafından, aile ortamı içerisinde yetiştirilmelidir. Bu tür konuların toplum sağlığı ve mutluluğu için yaşamsal olduğuna inanan Halide Edib: "(..) İhtilal ve siyaset safhaları gelip geçer, fakat millet hayatının içtimai ve insani bakımdan içinde döndüğü girdap daimidir" demiştir.

Yazara yapılabilecek haksızlıklardan biri de kendisinin

Amerikan mandacıları olarak gösterilmesidir. Halide Edib'in Kurtuluş Savaşı öncesi, İngiliz sömürgeciliğine karşı, Amerikan mandacılığını çaresizlik içinde makul bir seçenek olarak gördüğü doğrudur. 1950 sonrasında, siyasete atıldığı ve kısa bir süre milletvekili olduğu dönemde, mandacılık konusu gündelik siyaset malzemesi olarak kullanılmış ve

yazarı, aşağıdaki satırlardaki açıklamayı yapacak biçimde kızdırmıştır:

"(..) 1919 yıllarını bilmiyorlar mı? Herkes mandacıydı. Amerika uzaktır, belki bir gün kurtuluruz diye düşünüyorduk. Mustafa Kemal

Halide Edib

döneminde "ilklerin kadını" olarak konu ile ilgili günlük makaleler yazmıştır.

"Beşinci sallayan el dünyaya hükmeder" diyen yazar, çocuk eğitimi ve bu eğitimde özellikle annenin

sordu, böyle cevap verdik. Sonra dedi ki Mustafa Kemal Paşa: ‘Hayır döğüşeceğiz, kalkın Ankara’ya gelin!’

Kalktık koşa koşa Ankara’ya gittik. İstanbul’dan kaçtık, döğüş-tük. Ben, Mustafa Kemal miydim ki bu kadar uzağı göreyim? Öylesine Mustafa Kemal’dan yanaydık ki, bizi de İstanbul hükümeti onunla birlikte idama mahkum etti.”

Halide Edib’in Kurtuluş Savaşı ile ilgili yapıtlarını okuyacaklar, o günlerde ulusumuzun içinde bulunduğu durum ve gelişen olaylara ilişkin esaslı bir tarih bilgisine sahip olacaklardır.

Tarihi öğrenebilmenin yanında o devri yaşayacaklardır. Sayılara ve test yöntemlerine indirgenmiş edebiyat ve tarih kitaplarımızda, o günlerin ruhunu yaşatmak olası değildir.

Halide Edib’i dikkatli okuyanlar, yazarın, “(..) milletinin ve memleketinin istikbali tehlikede olmamak şartıyla ben daima harp aleyhtarıyım” diyen satırlarında, savaşa ne kadar karşı olduğunu, Kurtuluş Savaşı sırasında bile işgal güçleri tarafından yapılan zulmü insanlığın yüzkarası olarak değerlendirebildiğini ve “zavallı Yunanlılar, zavallı Türkler, zavallı Dünya!” diyebileceğini ve “Her zaman, herhangi şart içinde ıstırap çekenlere kalbim ve kollarım açıktır” duyguları ile kalbinin ve ruhunun tüm gücü ile tüm insanlığa açık olduğunu anlayacaklardır.

Usta yazar daha sonraları bize: “(..) İnsanlar için birbirini anlamak, sulh içinde beraber yaşamak her halde şu veyahut bu esasa dayanmak, şu veya bu ideale saplanmakla dahi mümkün olmuyor. (...) Burada hep, Kant’ın, bir sözünü hatırlarım: ‘Dünya sahnesine insanların girişini, şiddetle bir nefret duymadan seyretmek mümkün değildir. Çünkü insanların birbirlerine yaptıkları kötülük tabiatın yaptığından çok daha fazladır.’” diyecektir.

Halide Edib bir sentez, bir vizyon ve toplumun paradokslarına ışık tutabilecek bir kaynaktır.

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı gibi, Halide Edib bir sentez, bir vizyon ve toplumun paradokslarına ışık tutabilecek bir kaynaktır.

“Hangi yapıtından başlayalım?” diye düşünecek olursak, benim önerim, Kurtuluş Savaşı yapıtlarının “Ateşten Gömlek”, “Vurun Kahpeye”, “Zeyno’nun Oğlu”, “Dağa Çıkan Kurt”un mutlaka okunması, betimleme sanatının sevgi ve kadin ağırlıklı konuların olağanüstü güzel işlendiği “Seviyye Talib”, “Handan”, “Mev’ud Hüküm”, “Son Eser”, “Kalp Ağrısı” kaçırılmaması, Türkçülük akımından etkilenecek yazdığı “Yeni Turan”da bir hayal

gibi gözükken kadın haklarımızın evriminin izlenmesi, toplumsal olayları ve kültürü incelediği “Sinekli Bakkal”, “Tatarcık”, “Sonsuz Panayır”, “Sevda Sokağı Komedyası” yapıtlarına yer verilmesi gereğidir. “Mor Salkımlı Ev”i bilinçli olarak en sona bırakıyorum. Yazarın kendi hakkında bütün bilgileri bulabileceğimiz bu yapıtı; kendisini, kalemini tanıdıktan, ruhunun inceliklerini öğrendikten ve heyecanlarını paylaştıktan sonra çok daha keyifli olacağına inanıyorum. Bana “tek bir yapıtını söyle” dersanız, bir seçim yapmak mümkün olmamasına karşın, kısa bir öykü olan “Kabak Çekirdekçi”nin gönlümdeki yerinin ayrı olduğunu belirtmeden geçemeyeceğim.

Satırlarıma son vermeden önce, önemli bir noktayı belirtmek durumundayım. Halide Edib’in sade fakat yer yer hatalı olan Türkçesi çok tartışılmıştır. Kendisinde, bir Reşat Nuri’de bulduğumuz açık ve düzgün Türkçe’nin olmadığı doğrudur. Ancak, öyle bir betimleme sanatı, alışılmalı dı dışında öyle bir ifade gücü vardı ki; başka bir sıcaklık ile kalplere seslenir ve bir anda satırlarının tutsağı olursunuz. Dili konusunda yapılan eleştirilerin belki de en güzeli, F. A. Aykaç’ın, yazarın dilini, “bir balığa benzetmesi ve kılıçıkları ayıklandıktan sonra tadına doyum olmayacağı” anlamına gelen yorumudur.

30 Ağustos’un coşkusunu yaşadığımız bu günlerde, KurtuluşSavaşı

ruhunu bizlere üst düzey güzellikle aktarabilen, yaşatabilen yazarımızı bir kez daha minnet ile anıyorum. Ve başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, bu vatana gönül vermiş herkesi sevgi ve saygı ile selamlıyorum...

Ölümünden Sonra Dediler ki...

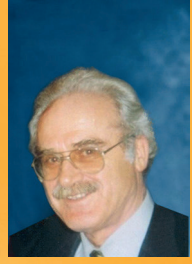
“(.) Bundan başka üslubunun da özgür ve özel bir çeşni vardı. Kendisinden önceki nesillerin hiçbirine benzemiyordu ve o zamanki yazı Türkçesine yeni bir ses, yeni bir ahenk getirmişti. (.) Bu sayededir ki alışılmış ifade şekillerine sığmayan bir ruh müziğinin yankılarını dinleyebilmişizdir... Handan, Seviyye Talib ve Mev’ud Hüküm romanı kelimelerle, anlatılan hikayelerden ziyade birer senfoniye andırmıştır. Nitekim bu görüşümü onunla yakından tanışmak şerefine erdiğim zaman bizzat kendisine söyleyince hiç itiraz etmemiş ‘Kim bilir, belki de öyledir’ demişti.” Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Milliyet Gazetesi, 12.1.1964)

“Sevgilerinde samimi, nefretlerinde ise müsamahalı idi. Dümen suyuna gidip alkış toplamayı, fikir hürriyetine bir saygısızlık adederdi. Halide Hanım, bütün hayatı boyunca, eteklerine çamur değmemesine dikkat etmekten gözleri büyümüş bir insandı. Biz onun ölümüyle, büyük bir romancının yanı sıra, böyle büyük bir insanı kaybettik.” Sabri Esat Siyavuşgil (Yeni Sabah Gazetesi, 11.1.1964) •

demiraytacbd@gmail.com

Kurtuluş Savaşından

Zeki Sarıhan

Sakarya Cephesi'nde Buluşan Baba-Oğul

Fatsa'nın
Yassıtaş Köyü'nden
Feyzi ve oğlu
Mehmet'in Kurtuluş
Savaşı günlerindeki
askerlik öyküsü

Hemşehrim Hasan Gencay, hazırladığı bir kitap müsveddesini göndererek gözden geçirmemi istedi. Metinde ilginç bir olaya rastladım. Konu tam da Bütün Dünya'da yayımlanmakta olduğumuz Kurtuluş Savaşı'ndan ilginç öyküler türünden. Gencay'ın iznini alarak yüz yıl önce geçen olayı aşağıda veriyorum. »

Fatsa'nın Yassıtaş Köyü'nden Feysi ve oğlu Mehmet, Kurtuluş Savaşı'nda askerdirler. Birçok cephede görev yapmışlardır. Hacı Feysi ve oğlu Mehmet'in her ikisi de Kurtuluş Savaşı'nda Sakarya Meydan Savaşlarında Haymana'da askerdir ama birbirlerinden haberleri yoktur. Çok ilginç bir rastlantı sonucu buluşurlar.

Birlikler arası posta dağıtımını yapan asker, her ikisiyle yaptığı ayrı ayrı görüşmeler ve sohbetlerden bunların baba oğul olduğunu düşünür.

Baba Feysi'ye bir gün der ki, "Senin adı Mehmet olan bir oğlun var mı?"

Feysi "Evet, var" der.

Posta askeri "Falanca birlikte bir asker var, o senin oğlun Mehmet olabilir, lâkabı da Garip Mehmet" diye haber verir.

Hacı Feysi bu sözü duyunca şaşkınlık geçirir ama yine de emin olmak için ona bir liste hazırlar.

O listeye "Kaç kardeşin var, isimleri sırayla nedir, annesinin adı ne?" sorularını yazar. Gene de tam emin olmak için tarlalarının adlarını da söylemesini ister. Bunları posta askeri sorup not alarak getirecektir.

Posta askeri görevi kabul eder. Aradan ne kadar zaman geçti bilinmez ama baba Feysi'nin gözü hep yoldadır. Bir zaman sonra posta askeri gelir ve o sözünü ettiği askerin gerçekten oğlu Mehmet olduğunu söyler. Posta askeri Mehmet'le aralarında geçen sohbeti anlatır.

Bu heyecanla baba ilk fırsatta oğlu Mehmet'in olduğu birliğe gitmeye karar verir.

Birliğinden izin alır yola düşer. Çok da heyecanlıdır. Oğlunu, kuzusunu, yani Mehmet'ini görecekleri onu koklayacaktır, kolay mı?

Yıllardır görmediği Mehmet'i çok yakındadır. Baba yüreği kolay dayanır mı?

Feysi levazım çavuşudur. Eli boş gitmek istemez. Oğluna elbise, bot, iç çamaşırı gibi giysiler alır.

Baba yola çıkar, Mehmet'in birliğini bulur ve oradaki askerlere oğlunu tarif eder. "Aldığım bir habere göre galiba buradaymış." der.

Baba yola çıkar, Mehmet'in birliğini bulur ve oradaki askerlere oğlunu tarif eder. "Aldığım bir habere göre galiba buradaymış" der. Oradaki askerler de "Duyduklarımız doğru, şu anda nöbette, az sonra nöbeti biter gelir" derler.

Oradakilerin hepsi ayaküstü kısa sohbetin ardından Feysi'ye "Senden küçük bir isteğimiz var" derler.

Baba da "Buyurun" der.

"Sen bizim aramıza otur. Mehmet fark edecek mi, bakalım ne yapacak, maksadımız az şakalaşmak."

Baba kabul eder. Garip Mehmet gelir, bir köşeye çekilir, çarıklarını soyar, onları onarmaya başlar. Arkadaşları “Mehmet ne yapıyorsun? Az başını kaldır, yüzünü görelim” diye takılırlar. O da “Biraz şişim var, çarıklarımı sıırımlıyorum” yanıtını verir.

Komutan da hafif gülümseyerek müjdeyi verir.

“Garip Mehmet baban geldi!” deyiverir.

Garip Mehmet inanamaz. “Komutanım, babam kim bilir nerede, hangi cephede, şehit mi gazi mi, yaşıyor mu? Yaşasa da beni burada nasıl bulur?” der ve başını kaldırır ki babası tam karşısında!

Mehmet şaşkınlık içinde ne yapacağını bilemez. Koşar babasına sarılır.

Baba oğul ağlamaya başlarlar.

Baba, Mehmet’ine bakar, mamsun, garibin üstü başı perişandır. İzin alarak oradan biraz uzaklaşırlar.

Baba Mehmet’ini elleriyle yıkayıp temizlemek ister. Ona sorar: “Banyoyu, temizliği nasıl yapıyorsunuz?” Mehmet de “Tenekeyle su kaynatıp yıkıyoruz” karşılığını verir. Bunun üzerine baba, bir teneke kap bulur, su ısıtır, Mehmet’ini yıkar, temizler, giydirir. Sonra komutanından izin alır bir süre yalnız kalmak için araziye doğru yürürler. Baba oğul derin bir sohbeta başlarlar.

Baba köyden ayrılalı uzun bir zaman olmuştur. Köyden haber almak ister. “Sen ne zaman geldin, ne kadar oldu?” diye sorar Mehmet’e.

“Beş altı ay önce hastalandım. Köye hava değişimine gittim, geldim.”

“Evdekiler nasıl? Konu komşu iyiler mi?”

NENE DE EŞKIYA İLE SAVAŞIYOR!

“Herkes çok iyi ama insanların tek korkusu geceleri eşkıyalar köye baskın yapıyorlarmış, evlerden yiyecek içecek istiyorlarmış. Vermezlerse fırsat bulurlarsa zulüm yapıyorlarmış.”

Baba biraz durgun, “Nenen nasıl, o da iyi mi?” diye sorar “Mehmet: “O da iyi” yanıtını verir.

Nene, babasının eşidir. Mehmet’in annesi öldüğü için babasının sonraki eşidir yani. Annesine “anne değil de “nene” demektedir.

Mehmet cevap verir: “O da çok iyi, hatta konu komşuya da sahip çıkıyor. Evde mavzeri var. Eşkıya baskın yaptığında kendini siperle alıp onları evin etrafından o mavzeri ile ateş ederek kovalıyor. Hatta ben köydeyken eşkıyalar komşuların evini basmışlardı, bir ses duyduk, yataktan fırladım, nenem ‘yavaş ol’ diye işaret etti. Ses komşulardan geliyordu. Onlar neneme bağırıyorlardı ‘Arif yetiş!’ diye. Nenem de onları beşli mavzerle ateş ederek kovaladı.”

Nenemin gerçek adı Arife ama o zamanlar komşular Arif diye seslenirmiş çünkü eşkıyalar onu erkek sansınlar diye düşünürlermiş.

Baba bunları duyunca çok mutlu olmuş. Evinde her şeyin yolunda olması onu daha da rahatlatmış.

Sonra Mehmet “Sen nasılsın baba, iyi misin?” diye sormuş. O da kendini biraz anlatmış, hâl hatır

etmişler.

Bu güzel buluşmanın ardından biraz buruk da olsa ayrılık vakti yaklaşmıştır.

Baba Mehmet’ine “Oğlum, gitme vakti geldi, hakkını helal et, ben fırsat buldukça yine gelirim. Kendine dikkat et, gazamız mübarek olsun, Rabbim yardımcımız olsun. Olur ya benden önce gidersen herkese selam söyle, kısımette varsa görüşürüz. Olur ya, ben dönemezsem kardeşlerine ve nenene sahip ol. Onlar sana emanetimdir” der ve yavaş yavaş uzaklaşırken Mehmet ardından garip garip bakar ve içlenir. Ama “kader” der, sineye çeker.

Her ikisi de görevlerinin başına döner ve geçen o güzel günün ardından kaldıkları yerde askerliğe devam ederler.

Her ikisi de Kurtuluş Savaşı boyunca cephede görev alır ve her ikisi de Yunanlıları İzmir’de denize döktükten sonra sağ salim memleketeye dönerler.

Sakarya Cephesi’ndeki bu buluşma her anlatıldığında aile bireylerini duygulandırır, gözyaşlarını tutamazlar. •

zekisarihan@gmail.com

Milletimiz çok büyük elemeler, mağlûbiyetler, facialar görmüştür. Bütün olanlardan sonra yine bu topraklarda bulunuyorsa bunun temel sebebi şundandır: “Çünkü Türk çiftçisi bir eliyle kılıcını kullanırken, diğer elindeki sapanla topraktan ayrılmadı. Eğer milletimizin büyük ekseriyeti çiftçi olmasaydı biz bugün dünya yüzünde bulunamayacaktık.” (1922)

Mustafa Kemal Atatürk

Kültür ve Sanat Dünyasından

Tekin Özerterem

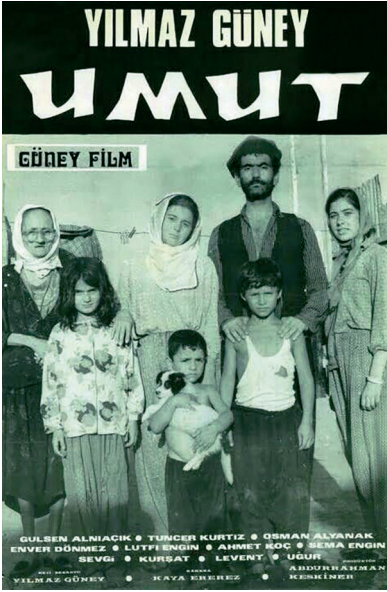

Umut

1970 yılında Yılmaz Güney'in Şerif Gören ile birlikte senaryosunu yazıp yönettiği ve başrolünü üstlendiği filmin adı Umut: Yılmaz Güney'in yanı sıra Tuncel Kurtiz, Osman Alyanak ve Enver Dönmez'in de yer aldığı bu filmde Faytoncu Cabbar'ın çaresizliği anlatılır... Karısı, yaşlı anası ve beş çocuğu ile yoksulluk ve borç harç içinde gecekonduda yaşayan; borçlanarak aldığı iki at ve eski bir fayton ile ailesini geçindirmeye çabalar uçan kuşa borcu olan Cabbar...

Yılmaz Güney ve
Tuncel Kurtiz

Tek umudu bıkıp usanmadan aldığı piyango biletidir... Bir kazada, otomobilin çarptığı atlarından biri ölür. Yerine yenisini almak için çalınmadık kapı bırakmaz. Evindeki bir kaç parça eşyayı satıp parayı denkleştirmişken faytonu ve diğer atı da alacaklıları tarafından el konulup satılır. Cabbar da kendisine define aramak için baskı yapan Hamal Hasan'ın zorlaması, nefesi güçlü bir hacının onayıyla, define aramaya başlar...

2015 yılında Sinema Yazarları Derneği (SİYAD) tarafından Yüz yılın En İyi Türk Filmi seçilen bu kült film için şöyle demiş Yılmaz Güney: *“Halk, gelecek şeyin ne olduğunu, hatta umudun ne olduğunu da bilmiyor. Bizim halkımız devamlı bir bekleme içindedir. Benim anlatığım umut, aslında bu bekleyişin*

hikâyesidir. Aldatıcı bir umudu anlatmak istedim. Umut, bizim hayatımızın bir parçasıdır. Ayağı yere basan bir insan boş şeyleri hayal edip umutlanmaz... ‘Umut’, düzen bozukluğunun bir simgesidir.”

Umut!

Geçmişten geleceğe birbirini izleyen anlardan oluşur zaman. İnsanların bu süreklilik içinde yer alan sınırlı yaşamları da geçmiş, yaşamakta olan ve gelecekteki anlardır... Geçmişini değiştirmek, yeniden kurulumak da ne yazık ki olanaksız.

Peki ya geleceği?

Ölüm hariç, var olandan farklı, daha iyi, daha yaşanabilir, daha güvenli bir geleceği var etmek; umutları yeşertilebilir? Bu ancak bireylerin ve toplumların başarabilecekleri bir olgu. Bunun için de umut edip çaba göstermek gerek. Ümit

Umut, hem ana hem de geleceğe dair düşünce, özlem ve güveni içerir. Ümit ise sadece eylemsiz bir beklentidir...

değil de umut sözcüğünü yeğlemem bir rastlantı değil. Bilinçli bir tercih. Çünkü umut, hem ana hem de geleceğe dair düşünce, özlem ve güveni içerir. Ümit ise sadece eylemsiz bir beklentidir...

Umut, insan yaşamında umut edebilenler için anın ve geleceğin var olandan daha mükemmel olmasını gerçekleştiren itici ve yönlendirici öze sahiptir. Umut edebilmek de insanların hayal gücü ve hayal edebilme / kurma yeteneği ile ilişkili bir olgu. Hayal kurabilmek, hayal edebilmek de insanın düşünme, düşünebilme yeteneğine bağlı. Varoluşundan bu yana bir takım kavram, düşünce ve sembollerini hayal gücünü kullanarak; birbirleriyle ilişkilendirip yeni, yaratıcı ve farklı sonuçlar elde edebilen tek canlı insan.

Kimi toplumlarda / kültürlerde “Bir lokma, bir hurka” denilerek ket vurulmuş düşünüp, hayal ve umut etmeye. Fakirin ekmeği olarak tanımlanmış umut, “Umut, fakirin ekmeği ye memet ye, ye memet ye!” sen ummaya devam etsen de isteklerin gerçekleşmeyecek denilip, savlanarak. Umudun neden fakirin ekmeği olduğu üzerinde düşünülüp tartışılmadığı, düşünen, sorgulayan bireyler dışlandığı, işkence edilip öldürüldükleri için de yüz yıllardır süregelen bu kâdercilikten kurtulabilmek mümkün olamamış.

Andan, anda var olandan daha

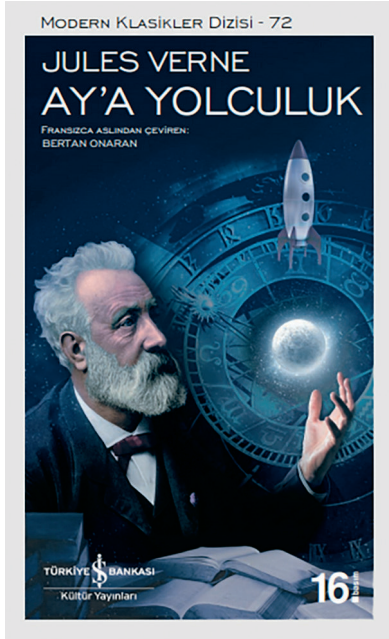
iyisini düşünüp hayal edebilen düşünür ve sanatçılar sayesinde umut edebilme olanağına sahip olan, sadece umut etmekle yetinmeyip umutlarını gerçekleştirmek için çaba gösteren, gerektiğinde ölümü bile göze alabilen bireylerin varlığıyla gelişebilmiş çağlar boyunca

toplumlar. Öyle olmasaydı; Tanrı korkusuyla insanları baskı altında tutan, akıl almaz işkenceler uygulayan, cennetin anahtarını satıp, öteki dünyanın nimetleri (!) ile avutan din bezirganı papazların bin yıl düşünmeyi, sorgulamayı yasakladığı kılisenin baskısına her şeyi göze alıp

pozitif düşünce ve bilimi savunan bilim ve düşünürleri olmasaydı eğer sonlanabilir miydi hiç Avrupa'da din bezirgânlarının safa sürdüğü Orta Çağ'ın korkunç karanlığı?

Avrupa'nın düşünmeyi ve umudu dışlayan Orta Çağ karanlığından kurtulmasının yanı sıra varoluşundan bu yana insanın evrimine edebiyatın mı bilimin mi önderlik ettiği de hep tartışılmalı bir soru olmuş. Edebiyatın önderlik ettiğini savunanlar bilim kurgunun babası olarak kabul edilen Jules Verne'nin Aya Seyahat, Denizin Altında 20.000 Fersah adlı

eserlerini öne sürüp düşünce ve hayal gücünün ürünü bu eserlerin bilime öncülük ettiğini savunmuşlar. Bu sorunun yanıtı tek aslında: O da insanın evrimini düşünme, hayal

edebilme ve sorgulama yeteneği, deneme ile umudun oluşturduğu. Çünkü Ay'a gitme, denizin altında seyahat etme vb. düşünce ve hayali; bu hayallerin gerçekleşebileceğini umut edenlerin, bu umudun peşine takılan bilim insanlarının çabaları sayesinde hayal olmaktan çıkıp gerçeğe dönüşebilmiş.

Çağımızda üzerinde durulması gereken temel sorun: bilim ve sanatın uygarlığın gelişimine ne ölçüde katkıda bulunduğu. Bilim ve sanatın bunca gelişip çeşitlendiği günümüzde insanlığın genel uygarlık düzeyinin neden aynı şekilde yükselip gelişemediği?

Uygarlığın gelişmesi, insanların insanlaşabilmesi, insanın / bireyin gelişmesine bağlı bir olgu. Çünkü, uygarlık / medeniyet; maddi ve

manevi varlıkların, düşünce, sanat, bilim, teknoloji ürünlerinin hepsinin toplamına sahip bireylerden oluşan toplumların ulaştıkları düzeyi ifade eder. Bir toplumun, bir ülkenin

uygarlık düzeyinin yüksekliği ancak tüm bireylerinin / vatandaşlarının toplumun, maddi ve manevi varlıklarından, düşünce, sanat, bilim, teknoloji ürünlerinden olabildiğince eşit düzeyde nasiplenebilmeleri ile mümkündür. Bunun sağlanabilmesi

de ancak çağdaş eğitim ve sanat aracılığı ile gerçekleşebilir. Bu da böyle bir düzeye ulaşılabileceğinin umut edilebilmesi ile mümkündür. Umudu yeşertmek, korumak ve nasıl gerçekleştirilebileceğini sergilemek de öncelikle sanatçıların görevi.

Bir genelleme yapılacak olunursa masallar hariç; roman, öykü, tiyatro eseri gibi edebiyat yapıtlarının, son yüzyılda da sinema filmlerinin çoğu hep mevcut gözlemlere dayanan yaşanmış, yaşanmakta olan sorunları, acıları, çileleri anlatmak ve sergilemekle yetinmekte. Bu

sorunları aşmanın yolu ve umudu okuyucunun / seyircinin ferasetine / anlayışına bırakılmakta. Burada sorulması,

üzerinde durulması gereken soru şu: Gerçek yaşamlarında bu tür sorunlarla zaten iç içe, karşı karşıya olan insanların bu sorunların üstesinden gelebilecek bilince ulaşmasının nasıl mümkün olabileceği? Var olandan daha iyisini nasıl umut edebilecekleri? Kanımca bu sorunları aşabilme umudunu yeşertebilmek ancak sanna da gerçekçi çözümler sunup sergilemekle mümkün.

Bu elbette sadece sanatçıların çabaları ile üstesinden gelinebilecek bir iş değil. Düşün insanlarına ve siyasetçilere / ülkeleri ve vatandaşları için daha iyisini gerçekleştirilmeye

kendilerini adanmış siyasetçilere de iş düşmekte. Bu siyasetçilerin halklarına, vatandaşlarına mevcut sorun ve sıkıntılarını temcit pilavı gibi tekrarlamak yerine var olanın yerine neyi vadettikleriyle yetinmeyip, var olan ile vaatlerini nasıl gerçekleştireceklerini anlatıp umut aşılımları gerek. Düşünme yeteneği gelişmemiş, hayal gücü kısıtlı, sadakaya bağımlı, “ben” yerine “biz” demenin kerameti fark edememiş, kadercı bireylerden oluşan toplumlarda bu pek kolay bir iş değil, ama başka çare de yok.

Siyasetçilerin vatandaşlara mevcut sorun ve sıkıntılarını temcit pilavı gibi tekrarlamak yerine (...) vaatlerini nasıl gerçekleştireceklerini anlatıp umut aşılımları gerek.

Unutulmaması gereken: umut etmeyi beceremeyenlerin yanı sıra umudunu yitirmiş, mücadeleyi, karşı koymayı göze alamayan bireylerden oluşan toplumların önünde sonunda giderek sürüleceği; düşünebilme, daha iyi bir geçeceği hayal edip umut edebilme yeteneğine sahip olup bunun için gerekli çabayı göstermeyenlerin de böyle bir sürünün bir üyesi olarak yaşamaya mahkûm olacakları...

Umutlarını yitirmeyenlere borçlu olduğumuz 30 Ağustos Zafer Bayramımız kutlu olsun! •

tekinozertembd@gmail.com

Dikkati Yönlendirmek ve Barnum

Hastalık derecesine gelen takipçilik düzeni, insanlara kendileri olmadıkları ve kendilerine ait olmayan bir dünyada yer açıyor.

Dikkati başka yöne yönlendirmek incelik gerektirir. Sanat kullanılarak yapıldığında masum gibi görünebilir. Fakat aslında masum olmayabilir...

Bir den dikkatinizi üzerine çeken, kafanızı çevirtip baktıran, gece rüyanıza giren, aklınızı çelen, meşgul eden, etkileyen edebiyat, müzik, tiyatro, sinema ise bunda ne kötülük olabilir diyebilirsiniz. Aslında pek de öyle değil. Onların bile içinde kötü maksat, kötülük barındıranları olabilir.

Dolayısıyla, bu alanın bir mayın tarlasını andırdığını söylemek

mümkün. Kamu yayıncılığı bu nedenle üstün bir özen gerektiriyor; güvenlik konusu her şeyin üzerinde.

Diğer taraftan, toplumsal olayları kullanarak medya yoluyla dikkati başka yöne çekme ise korku verici. Siz cambaza bakarken, öbür tarafta neler olup bittiğini fark edemeyecek bir durumun içinde bulursunuz kendinizi ve hâlâ gösteriye bakarsınız!

Şimdilerde bir de ‘sosyal medya’nın yükselmesiyle, dikkati başka yere çevirme alanı daha da güçlendi. Bakmayın kendi aralarındaki pay kavgaları, savaşlara ve söylenmelerine. Bu müthiş bir güç. Öyle ki kendinizi tanımadığımız, sizi hiç ilgilendirmeyen insanları takip halinde bulabilirsiniz.

İnsanları takip etmek (stalking) suç iken, artık açıkça para kazandıran bir nevi teşhircilerin para kazandığı ve insanların bu yeni

Barnum, Joice Heth isimli siyahi bir kadını sahnede 160 yaşında ve George Washington’un dadısı olduğunu iddia ettiriyor.

Phineas Taylor Barnum

kavalcılarının peşine takılıp fare olduğu bir mecra oldu. Hastalık derecesine gelen takipçilik düzeni, insanlara kendileri olmadıkları ve kendilerine ait olmayan bir dünyada yer açıyor.

İşin özü dikkat çekebilmek. Ne pahasına? Bu ayrı bir konu. Kontrolü nasıl sağlanır? Bambaşka bir mesele.

İnsanların dikkatlerini başka yöne yönlendirmek denildiğinde, insanları şaşırtmak için çeşitli tuhafıkların muziplik ve alayla birlikte kullanan, ‘Garabetler Kralı’ da diyebileceğimiz Phineas Taylor Barnum aklı geliyor. P. T. Barnum, 60 yaşından iken Barnum & Bailey tuhafıklar sirkini kuran, daha sonra ise bunu müzeye çeviren bir şov adamı.

Bu işlerden önceki mesleği gazetecilik. Haftalık gazete çıkartırken insanları şaşırtan ‘Freak Shows’

Barnum, Brooklyn Köprüsü açılışında köprünün sağlamlığını kanıtlamak için 21 fil ve 17 deve ile köprüden geçiyor. (1883)

denilen 'Ucube Gösterileri' düzenlemeye başlıyor. İnsanların dikkatini çeken etkinliklerin organizasyon ve turnelerini düzenliyor. Peki bu uyanık, zekâsı tuhafliklara işleyen adamın sirkinde, gösterilerinde neler oluyor, kimler var?

Barnum, 1835 yılında Joice Heth isimli siyahi bir kadın köle satın alarak, kadına 160 yaşında ve George Washington'un dadısı olduğunu iddia ettiriyor sahnede. İnsanlar akın akın para verip Washington'un dadısını görmeye geliyorlar. Ülkenin bütün Kuzeybatısına turne yapıyor ve kazancı haftada 1000 doları aşiyor. Yatırdığı para köle kadını satın alırken 1000 dolardan biraz fazla iken, geliri haftada 1000 dolardan fazla!

İlgi yavaş yavaş azalmaya başladığında bu kez de kadının insan değil 'Otomaton' olduğunu ilan ederek yeni müşteri topluyor. Bu sefer insanlar bilet alıp 'Otomaton' görmeye geliyorlar. Her

ne demekse! 1836'da kadıncağız ölünce bu kez halka açık otopsisini yaptırarak kişi başına 50 sent topluyor. Otopsi sonucunda kadının 80 yaşında olduğu, 'otomaton' olmadığı açıklanıyor. Halk, palavra dinlediğini öğrenmek için yeniden aynı kişiye para ödüyor!

1883'te Brooklyn Köprüsü açılışında 12 kişinin ölümüyle sonuçlanan bir izdiham sonrası halk köprüden geçmekte tereddüt edince firma Barnum'un daha önce reddettikleri teklifini kabul ediyor. Barnum, köprünün ne kadar sağlam olduğunu üzerinden yürüttüğü 21 fil ve 17 deveyle halkın gözünde kanıtıyor. Halk, "Develer filler geçiyor köprü demek ki sağlam" diyerek üstünden arabayla geçmeye başlıyor. Filler ve develerin kefaleti olmasa geçmeyecekler! Bu gösteri hem Barnum hem de köprü için büyük reklam oluyor.

Barnum, yarı orangutan yarı

Barnum ve General Tom Thumb adıyla sahne alan Charles Sherwood Stratton

balık görünümünde bir 'deniz kı-zı'nı da teşhir ediyor. Aslında bir müze yangınından kurtarılmış ve gerçekte ne olduğu hala bilinmeyen bir canlı türü teşhir ettiği. Ama yıllar sürecek asıl büyük gösterisi 'General Tom Thumb.'

'General Tom Thumb' sirkin en büyük gösteri yıldızlarından biri oluyor, yıllarca çeşitli şehirlerde gösteri yapıyorlar. Avrupa turnesinde Kraliçe Victoria'nın huzurunda bile gösteri yapıyorlar. General Tom Thumb

adıyla sahne alan Charles Sherwood Stratton adlı gelişim bozukluğu olan çocuğu henüz 4 yaşındayken tespit eden Barnum, hemen kendisini yetiştirmeye başlıyor. Çocuk 60 cm. boyuna gelince gelişimi duran bir cüce.

Sirke ka-tıldıktan sonra sahne adı Gene-ral Tom Thumb oluyor. 1883'te

ölümüne kadar birlikte çalışıyorlar ve 40 yıl sahneye çıkıyor. Ciddi bir servet edinen Charles Sherwo-od Stratton, General Lavinia adlı bir başka cüce hanımla evleniyor. Eşi ile birlikte Başkan Abraham

Frank Lentini

Lincoln tarafından Beyaz Saray'a bile davet ediliyorlar. Hayatının geç döneminde 30 cm. kadara daha boy atıyor, sonra duruyor. Öldükten sonra bile cüceliğinin nedenleri anlaşılmış değil.

Üç bacaklı adam Frank Lentini Barnum dahil bütün sirklerin gözdesi. Sahnede top oynuyor, ip atlıyor.

Üç bacaklı adam Frank Lentini ise Barnum dahil bütün sirklerin gözdesi. Sahnede top oynuyor, ip atlıyor. 3. bacağın dizinde bir de fazladan ayak var. Durumunu gelişmemiş ikizinin bazı organlarının Frank'ın üstünde gelişmesine bağlıyorlar; gösterisi rekorlar kırıyor.

Zamanın hilkat garibelerinin en şanssız ise piyesi yazılan ve daha sonra filmi yapılan 'Fil Adam.' Genetik kusurları dolayısıyla başı yumru ve tümörlerle sarılı. Görme-ye geleni çok ve kazancı yerinde fakat menajeri tarafından dolandırılınca kendisine Londra Hastanesi'nden Dr. Frederic Treves sahip çıkıyor.

Kraliyet üyeleri, elit tarafından ziyaret ediliyor. 1890'da uykusunda ölüyor. Doktoru başını yastığa koyarak uyumaya çalıştığı için (asphyxiation) nedeniyle öldüğünü açıklıyor.

“Aslan Adam” Stephan Bibrowski

Ömrü boyunca hep koltukta dik oturarak uyumak zorunda kalmış. Durumunun nedeni halk arasında annesinin hamileyken bir fil tarafından korkutulmuş olduğu biçiminde anlatılıyor.

Barnum'un ölümünden sonra ortaya çıkan 'Aslan Adam' ise 1891 Polonya doğumlu ve ismi Stephan Bibrowski. Bütün vücudu, yüzü sert kıllarla kaplı. Annesi durumu hamileyken babasının gözünün önünde aslan tarafından saldırıya uğramasına bağlıyor. Zamanın yorumları böyle. Gerçekte ise durumu kurt adam sendromu denilen hypertrichosis. Kendisine aslana benzemesi için ona göre tıraş uyguluyor.

Annie Jones, "Sakallı Kadın."

Çok nazik, entelektüel, 5 dil konuşan bir adam. Sahnedeki şovu da konuşma üzerine. Çocukluğundan beri bu hayata katlanıyor. 30 yaşında emekli olup ülkesine dönüyor. Kalp krizinden öldüğünde henüz 41 yaşında.

Annie Jones, Barnum'un yıldızlarından 'Sakallı Kadın.' Yaşlanınca adı 'Maymun Kadın' olarak değiştiriliyor. 9 aylık iken sirke katılıyor ve orada büyüyor. 4 yaşında bıyıkları çıkıyor, daha sonra sakalları. Kendilerine hilkat garibesi denilmesine karşı, daha sonra aktivist oluyor.

Isaac Sprague ise 'Bay İskelet' ismiyle sahneye çıkıyor. Bir deri bir kemik... 12 yaşından itibaren anormal kilo kaybı yaşıyor. Adalelerde ilerleyen atrophy (körelme) teşhisi konuyor. Barnum ile parasız kaldıkça çalışıyor. Evli ve 3 oğlu olan Isaac, ciddi kumar problem olan bir adam!

Barnum'un kolsuz, bacaksız yaptığı şovları ünlü Prens Randa'nı Guyana'dan eşi Prenses Sarah ile

"Iskelet Adam" Isaac Sprague

birlikte bizzat bulup getirdiği söyleniyor. 5 çocuklu Prens Randan sahnede tulum içinde yılan adam şovu yanı sıra kolsuz haliyle tıraş olup sigara içiyor! Birlikte çalıştıkları son derece entelektüel ve şakacı bir adam olduğunu söylüyorlar.

Ve Barnum birden umulmadık bir anlaşma yapıyor. Kiminle mi? Zamanın 'İsveç Bülbülü' lakaplı sopranosu Jenny Lind ile. Jenny o sırada zaten dünya çapında ünlü ve anlaşmasının ilk etabı olarak ABD New York konserini 5000 kişinin huzurunda veriyor. Maiyetinin masrafları ve diğer giderler dışında gecede 1000 dolar için anlaşması var. İlk geceden sonra hemen zam alıyor. Barnum, Jenny Lind konser turnelerinden 712.161.43 dolar gibi büyük bir hasılat yapıyor. Daha önemlisi Barnum'un bu atılımı, halkın tiyatroya karşı sosyal davranış biçim ve yaklaşımlarında, eğlence endüstrisinde yeniden yapılanmaya öncülük eden bir momentum oluyor.

Barnum'un uzun zamandır peşinde olduğu saygınlık, sanata minnettarlık gibi kavramlar kültürel ve entelektüel yaklaşımlarında değişimi izleyiciyle birlikte kucaklıyor ve prensiplerin izleri hala devam ediyor. Barnum opera ve tiyatroyu sevdiiren adam olarak biliniyor. Barnum onca kazanç sonrası parasız

'İsveç Bülbülü' lakaplı soprano Jenny Lind

ölüyor ancak müzesi yerli yerinde duruyor meraklıları için.

Gözümüzün bebeği Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana yerleştirmek istediği sanat kavramı için önce halkı cambazlarla oyalayan gösterilere ihtiyacı yok, hatta artık son bulsa fena olmaz. İhtiyaç sanat, sanatkârlar ve sanatkarane işler. Cumhuriyetin damarlarında ideallerimizi dolaştıracak olan yetenekleri seçebilmek ve korumak elbette vazifemiz. Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları ve Cumhuriyet için can vermiş şehitlerin ruhu şad olsun.

Saygıyla efendim •

necfugurlu@gmail.com

Minnet Duygusu

Yazan: Prof Dr. Cengiz KUDAY
Emekli Öğretim Üyesi

Geçen gece açık oturumlardan birinde konuşmacılar çok seviyesiz bir şekilde askerlere ve dolayısıyla TSK'ye aşağılayıcı sözler sarf ediyorlardı. Konuşmacılardan birine modera-tör şu soruyu sordu:

“Siz de bir zamanlar ordu mensubu bir askerdiniz...”

Cevap: “İmalat hatası efendim.”

Üniversitede psikiyatri ve nöroloji uzmanı hocamız Ayhan Songar'ın unutamadığım bazı sözleri vardır. Hocamızla bazı konularda görüş ayrılıklarımız olduğu halde birbirimizi çok severdik, kendisine özel bir sevgi ve hayranlığım vardı. Hocamız farklı bir kişilik yapısında idi. Split brain (iki ayrı beyin) denen özellikler taşırdı. Aynı anda iki ayrı daktilo ile iki ayrı makale yazabilirdi. Bu özellik çok az kişide vardır. Aynı anda yazı yazıp enstrüman çalabilirler. Çok iyi bir fotoğraf uzmanı ve çok geniş bir tarihi fotoğraf koleksiyonu sahibi idi. Psikiyatri konusunda onlarca kitap ve makale, kuantum fiziği ve yüksek matematikle ilgili kitaplar yazmıştı. Hasta bakım zamanıyla ilgili farklı bir tarzı vardı. Gece 11'den sonra hasta

bakmaya başlar, sabaha kadar süren bu çalışmadan sonra kısa bir uykuyla görevinin başında olurdu.

Onun unutmadığım sözleri şu idi: “Minnet duygusu kadar tehlikeli bir duygu yoktur. Minnet duyan kişi bu duygunun altında ezilebilir ve bir zaman sonra iyilik gördüğü kişi ve kurumlara düşman olabilir.”

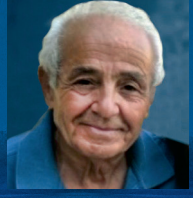
Geçen gün Gürsel Göncü ve Şahin Aldoğan'ın Siperin Ardı Vatan adlı kitabını okudum ve çok etkilendim. Kitapta, modern harp tarihinin kurucusu sayılan Bursalı Mehmet Nihat Bey'in 1919'da basılan ve Çanakkale'yi, Sedülbahir Muharebelerini konu aldığı kitabının ön sözündeki şu sözlere yer verilmiş:

“Genel olarak tarihin ve harp tarihinin en az kıymetinin bilindiği memleket ve ordulardan biri de bizim memleketimiz ve ordumuzdur. Milletimizin nedense bir kısmı ordu-muza itibar eder, saygı gösterir. Fakat sevmezler.”

Biz doktorlar için de bu söz geçerlidir. Minnet duygusu bazen çok tehlikeli olur ve bu, sözlere ve yazılara yansır.

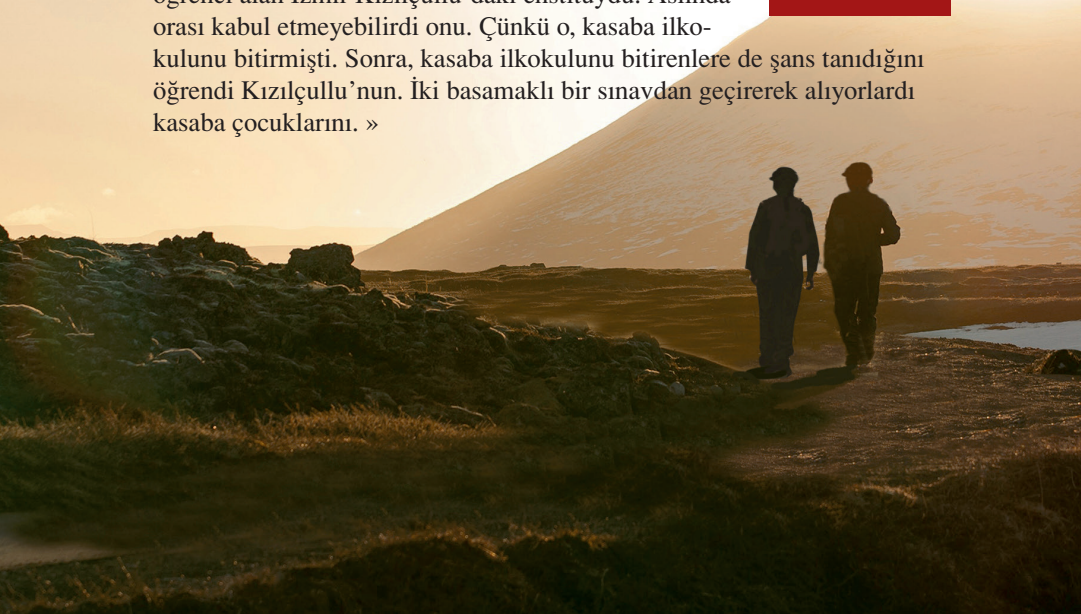
Boz Urbalı KöyKahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

İki Küçük Kızılçullu Yolcusu

A laçatı' da ortaokul yoktu. O nedenle ilkokul son-
Arasına devam edememişti Muhittin. Çeşme'de
de okuma olasılığı yoktu çünkü Çesme'ye henüz bir
ortaokul açamamıştı Bakanlık. Tek seçeneği, köylerden
öğrenci alan İzmir Kızılçullu'daki enstitüydü. Aslında
orası kabul etmeyebilirdi onu. Çünkü o, kasaba ilko-
kulunu bitirmişti. Sonra, kasaba ilkokulunu bitirenlere de şans tanıdığını
öğrendi Kızılçullu'nun. İki basamaklı bir sınavdan geçirerek alıyorlardı
kasaba çocuklarını. »

Olay,
1941 yılının
Aralık ayında
yaşanmıştır.

Muhittin'in kendisi gibi sekiz arkadaşı vardı Kızılçullu'da okumaya istekli. Kafa kafaya verip bir karara vardılar ve bir gün sekiz arkadaş Alaçatı'da yapılan ilk sınava katıldılar. Sonra İzmir Millî Eğitim Müdürlüğü Köy Bürosu'ndan çağırıldılar onları. Birinci sınavı kazandıkları için bir kez de sözlü sınav yapacaklardı. Sekiz arkadaş yaya olarak düştüler İzmir yollarına. Girip çıktılar sözlü sınav. Sadece Muhittin ile İsmail Balkaş elde etmişti enstitüde okuma hakkını.

Kendilerini sınav için güdüleyen başöğretmen; “Ne yapın edin, gidin!” diye dürtüklüyordu onları. “Köyde kalırsanız çoban olursunuz, Kızılçullu’ya giderseniz öğretmen olursunuz. Gidin. Ne yapın edin, gidin!” diyordu.

Artık gidip okuma zamanıydı. Okullar açılmıştı çoktan, eylül geçmiş, ekim gelmiş o da yarılmıştı yolu. Ama Kızılçullu yolları engellerle doluydu. Öncelikle aileleri içten gelen bir onay vermiyorlardı okumalarına, daha doğrusu evden ayrılıp gitmelerine. Savaş yıllarıydı. Savaşa katılmayan Türkiye bile savaşıyormuş gibi sıkıntısını yaşıyordu savaşın. Alaçatı'dan İzmir'e

giden tek bir araç yoktu. Kendilerini sınav için güdüleyen başöğretmen; “Ne yapın edin, gidin!” diye dürtüklüyordu onları. “Köyde kalırsanız çoban olursunuz, Kızılçullu’ya giderseniz öğretmen olursunuz. Gidin. Ne yapın edin, gidin!” diyordu.

Bir akşamüzeri karar verip sabaha karşı uygulamaya koydular kararlarını. Birer torbaya kişisel eşyalarını ve biraz da kumanya koyarak kimselere haber vermeden çıktılar Alaçatı'dan. O günü yolda geçirdiler, akşama doğru yorgun argın Urla'yı gördüler uzaktan. Ne paraları vardı ceplerinde ne de Urla'da yatacak yerleri. Birinin bir tanıdığı olsaydı gider, çalarlardı kapılarını, ama yoktu. “Hele bir varalım Urla’ya, sonra düşünürüz.” deyip dakikalar sonrasına er-telemişlerdi sorunu.

Urla'ya birkaç kilometre kala arabayla çalı taşıyan bir amcaya rastladılar.

“Kolay gelsin amca.” deyip yanaştılar.

“Kolaysa sizin de başınıza gelsin a be kızanlar.” dedi

adam.

Sözcükleri söyleyiş biçiminden göçmen olduğunu anladılar adamın.

“Amca, bizi arabaya alır mısınız?” diye sordu İsmail.

“Alırım be kızancık, neden almayım. Yalnız sırtınıza çalılar batmasın, dikkat edesiniz a.” diye de uyardı göçmen.

Muhittin sorunca;

“Evet ba kızan, Romanya

göçmeniyim.” dedi çalı taşıyıcı.

Gün boyu yol yürüyen enstitü öğrenci adayları, araba Urla’ya girinceye değin uyuyakalmışlardı. Romanya göçmeni onları öyle görürce kıyamadı uyandırmaya. Kendi göçünü anımsadı Romanya’dan Türkiye’ye. Atlattığı sıkıntıları anımsadı. Sürdü arabasını evine. Eve gelince de;

“Uyanın a bre kızanlar.” dedi. “Geldik işte.”

Hanımına seslendi arabacı:

“Anım anım, bak oğlan askere gitti diye ağlar dururdun, bak işte, iki tane oğlancık getirdim sana.”

Çocuklar uyandılar, göçmenin sevgi dolu kanatları altında kendilerine açılan kapıdan içeri girdiler. Oğul özlemiyle tutuşan ananın ve yanmakta olan kuzinenin yaydığı sıcaklığın etkisiyle yeniden uyuyakaldılar sobanın başında.

“Oğlucuklar, a be oğlucuklar, uyanın!” diyen tatlı bir sesle birlikte bir elin yumuşacık dokunuşuyla yeniden uyandılar.

“Uyanın be kızanlar.” dedi kadın. “Uyanın ki bir iki lokma bir şeyler yiyesiniz.”

Kadın yer sofrasını sermiş, yer tablasının üzerindeki sahanlara

börülceli tarhanaları doldurmuştu. Hemen sarıldılar kaşıklara. Doğru dürüst iki söz etmeden yine uyuyakaldılar.

Sabah uyandıklarında Romanyalı göçmenin evde olmadığını, belediyeye gittiğini öğrendiler. Belediyeye yardım istemek amacıyla gittiğini söyledi karısı onlara. Ama nasıl olmuşsa olmuş, olaydan

karakolun da haberi olmuş. Çok geçmeden eve jandarmalar geldi. Başladılar sorguya:

“Siz nerden geliyorsunuz bakalım?”

Muhittin anlattı:

“Biz Alaçatı’dan geleyoz, yayan.” dedi. “İzmir’e, Kızılçullu’ya okumaya gedeyoz, öğretmen olcez.”

Ama jandarmalar, inandırıcı bulmadılar onları. İki çocuk, kilometrelerce yoldan yayan yapıldak gelip yine kilometrelerce yol giderek Kızılçullu’ya ulaşacaklardı. Vardı bunda bir iş.

“Yok,” dediler. “Olmaz. Çocuk

başınıza ne işiniz var yollarda? Daha Kızılçullu'ya çok yolunuz var. En iyisi mi siz geri dönün. Ananız babanızla düşün yola ille ki gideceksiniz.”

“Biz gideyiz.” dedi İsmail.

“Bunca yolu geldik, bundan sonrasını da gideyiz.”

“Hem bu bizim ilk gidişimiz değil. İmtaana da gittiydik İzmir'e. Yolu bileyoz yani.”

Jandarma bu kez biraz sertçe;

“Olmaz dedik ya! Laftan anlamaz mısınız? Saat beşte Çeşme'ye bir posta kalkar buradan. Biz sizi bindiririz, siz de oradan köyünüze dönersiniz. Sonra abeyinizle mi babanızla mı kimle olursa, yeniden düşerseniz yola, isterseniz tabii. Böyle yalnız başınıza olmaz.”

İsmail'le Muhittin birbirlerine bakakaldılar “Ne yapacağız şimdi?” dercesine.

“Buradan uzaklaşmayın,”

dedi jandarmanın biri. “Zamanı gelince sizi alıp Çeşme postasıyla göndereceğiz.”

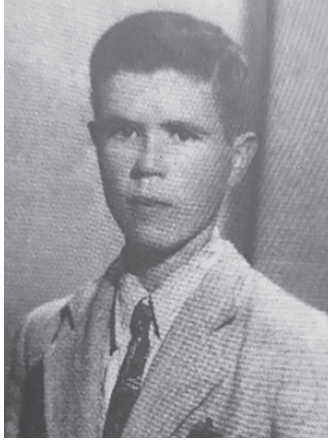
İsmail'le Muhittin'in geri dönmeye hiç niyeti yoktu. Bir çözüm yolu düşünüldü.

“Kaçalım oğlum.” dedi Muhittin.

“Kaçalım anasını satayım.” diye

onayladı İsmail.

Göçmenin evinden gizlice kaçarak İzmir yoluna düştüler, yine yayan olarak. Aralardan derelerden gide gide, rastladıklarına sora sora buldular İzmir'i. Ceplerinde bir otelde ya da handa konaklayacak paraları yoktu. İsmail'de 100 para, Muhittin'de 1 kuruş vardı. Bu parayla bırak oteli, handan bile içeri adımlarını atamazlardı. Ama yine de işleri Urla'ya göre biraz daha kolaydı. Çünkü Muhittin'in Tepecik'te oturan bir yakını vardı. Oraya gelmişliği vardı önceden. Fakat

Muhittin Orhan Horasan Kızılçılı
Köy Enstitüsü yıllarında

kolayca bulamadı yakınlarının evini. Epeyce kişiye sormak zorunda kaldı. Ama sonuç olarak o geceyi Tepecik'teki yakınlarının evinde geçirdiler çağrısız olarak.

Sabah, yine, tabana kuvvet, düştüler Kızılçullu yollarına.

Aylardan aralık olmasına karşın hava o kadar soğuk değildi, ne de olsa

Batının kışı bile güzeldi.

Enstitünün kapısında bir bekçi vardı:

“Durun bakalım, nereye böyle, babanızın evine dalar gibi...” deyip durdurdu Alaçatılıları.

“İmtaanı kazandık, geldik.” dedi Muhittin.

“Hee, talebesiniz yani.”

“Evet, ne belledin?”

“Siz daha talebe değilsiniz, namzetsiniz, namzet!”

“Namzet de ne ola ki?” diye bakiştılar birbirlerine.

“Yani demem o ki önce Zekeriya Bey sizi görecektir, evrakınızı tetkik edecek, kâğıtlarınız tastamamsa kaydınızı yapacak, o zaman talebe olacaksınız. Şimdi gelin bakalım benimle, çaylaklar.”

Bekçinin peşine düşüp yürüdüler. Bekçi onları, adının Zekeriya Tonguç¹ olduğunu öğrendikleri müdür yardımcısının yanına götürdü.

“Bunlar ta Alaçatı’dan yayan gelmişler efendim.” dedi.

Zekeriya Tonguç, çocuklara baktı bir süre, sonra;

“Verin evraklarınızı bakayım.” dedi.

Ne kadar da sert bir görünüşü vardı Tonguç’un. Evrakları inceledikten sonra;

“Çok geç kalmışsınız, çok.” dedi. “Zamanında gelmediğiniz için yerinize yedekten aldık. Sizi kaydedemem. En iyisi, siz köyünüze dönün.”

Sonra dışarı seslendi Tonguç, gelene;

“Bunlar köyüne geri dönecek, gereken neyse yapın.” diye buyruk verdi.

Kapıcı sandıkları görevli onları aldı, okuldan çıkararak, eliyle bir yeri işaret etti.

“Bakın, orası, tren istasyonudur. Gidin, biletiniz alın, binin gidin.”

Çocuklar düş kırıklığı içinde, boyunları bükük, ağlamaklı ve çökmüş omuzlarla istasyona doğru ilerlerken, bir adamla karşılaştılar. Düzgün giyimli, toparlak yüzü, kısa boylu bir adamdı bu.

“Nereye gidiyorsunuz çocuklar?” diye seslendi,

İsmail;

“Biz okumaya geldiydik de...” dedi. “İmtaanı da kazandık, emme, geç kalmışız, yerimize yedekle-

Tonguç kardeşler, 1925, Silistre. Ayakta solda Beytullah, sağda Zekeriya ve solda oturan İsmail Hakkı.

ri almışlar. Geri gönderdiler...”

“Niye geç kaldınız peki?”

“Ne yapalım, bizim Alaçatı’dan buraya vesait yok. Anca gelebildik...”

“Benimle gelin bakalım.” dedi kravatlı adam. “Belki bir kolayını buluruz.”

Çocuklar tünelde mahsur kalmış birinin gördüğü ışıktan umutlanması gibi umutlandılar. Işıldayan bakışlarla baktılar adama.

“Tamam, tamam...” dedi adam. “Ben müdürüm. Bu Enstitünün müdürü. Bakarız bir kolayına.”

Müdürle birlikte yeniden gittiler Zekeriya Tonguç’un odasına.

“Bu çocuklar bu gece burada

Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü
Emin Soysal

yemişler hem tiyatrosunu seyretmişlerdi. Ne güzel yerdı burası böyle.

Bir de yatak göstermişlerdi, yatıp uyumaları için. Eh, daha ne isteyebilirlerdi ki? Mışıl mışıl uyudular o gece.

Ertesi gün adının Emin Soysal olduğunu öğrendikleri müdür amcaları çağırttı onları. Alıcı gözle baktı ikisine de. İsmail daha irice, derli toplu ve sağlıklıydı. Muhittin ise zayıfçaydı. Belinde bir kemeri bile yoktu. Kemer niyetine bağladığı ip, pantolonunu tam tutmuyordu kışında. İkisinden birini seçmek gerekse, kim olursa olsun İsmail’i seçerdi. Soysal da zaten ilk bakışta İsmail’i beğenmişti.

“Diplomanı ver bakalım.” dedi.

İsmail diplomasını verdi Soysal’a. Soysal baktı, bir iyi dışında tümü pekiyi idi notlarının.

Kızılçullu’da ilk günler

“Sen de ver bakalım.” dedi Muhittin’e.

Muhittin’in tüm notları pekiyi idi ve okul birincisi olarak bitirmişti Alaçatı İlkokulu’nu.

Müdür, yeniden süzdü İsmail’i ve Muhittin’i.

“Çocuklar, üzgünüm.” dedi. “Yerinize yedek öğrenciler alınmış. Bu sebepten sizi okula almamız güç. Ama ben yine de ikinizden birini alacağım.”

“İkinizden biri” sözü, söndürdü çocukların içindeki okuma ateşini. Sanki öğütlemişçesine aynı şeyleri söylediler ağlayarak;

“Biz ta Alaçatı’dan buraya yürüyerek geldik. Biz ikimiz de öksüzüz. Anamızdan habersiz kaçıp geldik. Ne olur ikimizi da al öğretmenim.”

Soysal, parmağıyla Muhittin’i işaret ederek;

“Sen kal çocuğum. Sen de köyüne dön.”

Ağlamak da kâr etmemişti. Muhittin kalacak, İsmail dönecekti köye.

Ayrılık zamanı geldiğinde, Muhittin, Kızılçullu’nun girişi kapısının içinde, İsmail dışında, dakikalarca ağladılar. İsmail kolu kanadı kırık, gözleri yaşlı ayrıldı Kızılçullu’dan.^{2/3}

(Kemal Kocabaş, *Kızılçullu Köy Enstitülü Yıllar*, s. 317, 318)

1. Zekeriya Tonguç, köy enstitülerinin kurucusu ve kuramcısı İsmail Hakkı Tonguç’un kardeşidir.

2. Muhittin, sonraki yıllarda İsmail’in askere gittiğini, orada zatürree olup öldüğünü duyunca çok üzülür.

3. Kızılçullu, günümüzde İzmir ili Buca ilçesinin Şirin-yer olarak bilinen semtinin, Demokrat Parti tarafından içindeki “kızıl” sözcüğünün komünizmi çağrıştırdığı gerekçesiyle değiştirilen eski adıdır.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE DEMOKRASİ

"Gün boyu süren iş eğitiminin ardından öğrenciler yorgun argın enstitüye dönüyorlardı ancak okul gelişme çağına olan bu çocuklara doyurucu yemek sunamıyordu. Savaş yıllarıydı ve ekmek gramla tartılarak verilebiliyordu.

Enstitülerde, sadece bilgi uygulamaya konmuyor; demokrasi de gerçek anlamda hayata geçiriliyordu

Çifteler Köy Enstitüsü öğrencisi Talip Apaydın, "Çok zor bunu söylemek ama doğru dürüst kamımız doymuyordu. Sabahleyin, un çorbası veya bulgur çorbası, öğlen az etli fasulye, akşam bulgur pilavı falan."

Öğrencilerin bunlan yedikleri bir gün, enstitüye gelen İnönü'ye özel yemek çıkarılınca okul karıştı. Cumhurbaşkanı için özel yemek çıkması, tam bir adalet ve eşitlik duygusuyla yetiştirilen enstitülülerin itirazına yol açtı. Bütün enstitülerde cumartesi günleri, eleştiriye ayrılmıştı. O gün, bütün okul; öğrenci, öğretmen, müdürleriyle buluşur. Geçen haftanın bir değerlendirmesini yapar; yanlış uygulamaları eleştirirlerdi. Ve savunma alanının ortasında herkesin gözü önünde yapılırdı. İnönü'nün gelişinin ertesi günü yapılan cumartesi toplantısında eleştirilerin hedefi, Cumhurbaşkanı için özel yemek hazırlatan Enstitü Müdürü Rauf İnan'dı. İnan açıklamayı, "Ayrıcalık, Cumhurbaşkanı olduğu için değil, İnönü olduğu için de değil. Şeker hastası o, perhizli. Sizlerden de hasta olanlara ayrı yemek çıkarmıyor muyuz? Revirde yatan arkadaşlarınıza pizola çıkmıyor mu? Çıkıyor..." şeklinde yaptı."

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Sesin üretimini, denetimini, aktarımını, kaydedilmesini ve etkilerini aşağıdakilerden hangisi tam olarak içine alır?
a-Armoni b-Akustik
c-Kuartet d-Sonat

2-Ağaçların birbirine bağlanması ile yapılan ilkel deniz taşıtı hangisidir?
a-Filika b-Mavna
c-Sal d-Kayık

3-Dikilitaşlara arkeoloji dilinde ne denir?
a-Hipodrom b-İsis
c-Obelisk d-Ossiris

4-Gizli yazı ve şifreli belgeleri inceleyen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?
a)-Teratoloji
b-Kozmoloji
c-Semiyoloji
d-Kriptoloji

5-“Çadır” halkı ne olarak isimlendirilir?
a-Oba b-Soy
c-Klan d-Kabile

6-İnsanda kalp ile akciğer arasındaki kan dolaşımı hangisidir?
a-Solunum Dolaşımı
b-Küçük kan Dolaşımı
c-Sinirsel Dolaşım
d-Büyük kan Dolaşımı

7-İnsanın kendini beğenmesi ve yeteneklerini aşırı abartması psikolojide nasıl isimlendirilir?
a-Megalomani
b-Spistik
c-Şizofreni
d-Lenfatizim

8-Dalgakıranla yapılmış limana ne isim verilir?
a-Dalyan
b-Koyluk
c-Mendirek
d-İskele

9-Paranın üretim maliyeti ve üzerindeki yazılı değer arasındaki farka ne denir?
a-Damping
b-Rant
c-Emisyon
d-Senyoraj

10-Gümrüklere gelmiş ticari araçların ilk korunduğu yere ne ad verilir?
a-Konteynır
b-Antrepo
c-Depo
d-Dok

11-Erkek balığın tohumu ne olarak isimlendirilir?
a-Çedar b-Lur
c-Süt d-Balk

12-İtinatsız, özensiz yapılan işe ne denir?
a-Lalettan
b-Lebeni
c-Laffız
d-Lafızan

Yanıtlar:
151.
sayfada

Promete
Necdet Pamir

İran Petrolü Üzerinde Oynanan Oyunlar ve Muhammed Musaddık

1

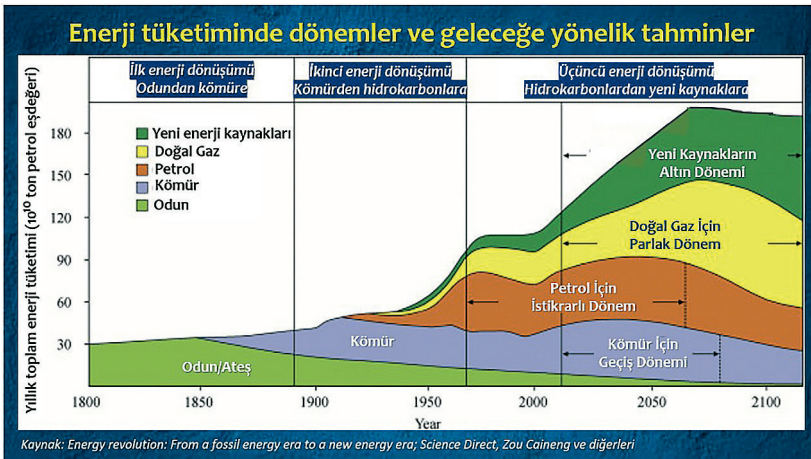
Birçok yazımızda belirtildiği gibi, halen dünya birincil enerji tüketiminde payı en fazla olan kaynak petroldür. (%31.2)¹ Zaman içinde, insanların sürekli değişen gereksinimlerini karşılayabilmek için, her dönemde, farklı enerji kaynakları öne çıktı. »

Aslında, dünyamıza enerji sağla-
yan birincil kaynak, güneştir. Bitki,
hayvan ve insanlar; büyümek ve
hareket etmek için, güneş enerjisine
gereksinim duyarlar. Fosil kay-
nakların kökeninde de rüzgârda da
ana kaynak hep güneştir. Güneşin,
teknolojinin yardımı ile fotovoltaik
hücrelerle, ya da dev toplayıcılarla
enerji üretiminde doğrudan kulla-
nılabilir hale gelebilmesi için uzun
yılların geçmesi gerekmiştir.²

Ancak, enerjinin insan yararına
kullanımı anlamında “ateş”in keşfi,
enerji alanındaki ilk ve en önemli
keşif sayılmaktadır. İnsanoğlu,
okumayı/yazmayı keşfetmeden çok
önce; ısınmasını, pişirmesini ve
onu tehdit eden vahşi hayvanları
korkutup uzaklaştırmasını sağladığı-
nı fark ettiği ateşle tanıştı. Ve gün
geldi, ateşin sönmeden ve kendi
kontrolünde yanmasının sürdürül-
mesiyle; ısınabileceğini, aydınlık
sağlayabileceğini ve vahşi hayvanla-
rın saldırılarından korunabileceğini

gözlemledi ve öğrendi. İşte bu keşif,
uygarlığın da başlangıcını oluşturu-
du. Ateş ile bu tanışma, insanın ilk
“enerji keşfi”, odun ise ilk yakıtı
oldu. Bugün ateşin yanmasını sağ-
layan çok sayıda “ortam” varsa
da başlangıçta birincil kaynak,
odundu.³

Bir diğer önemli kaynak
olan kömürün varlığı da
çok önceden bilinmekle birlikte,
kömür madenlerinden bu kaynağın
üretilebilmesi için, madende kömür-
le birlikte bulunan suyun yüzeye
pompalanmasının zor ve maliyetli
olması, kömürün enerji üretiminde
yaygın kullanımını 1885’lere
“erteledi”. Kömür, birim miktarı
yakıldığında, oduna göre çok daha
fazla ısı verdiği ve odunun olmadığı
yerlerde de yaygın olarak buluna-
bildiği için, hızla kullanım alanı
kazandı. Karada at arabalarıyla,
nehirlerde sal ve teknelerle yapılan
taşımacılık, kömürün yakılmasıyla

elde edilen buharla çalışan trenlerle ve buharlı gemilerle yapılmaya başlandı. 1800'lü yılların ilk yarısında daha küçük ve odunla çalışan trenler, yerlerini daha büyük ve kömürle çalışan trenlere bırakmaya başladı. Ticari gemilerde ve savaş gemilerinde kullanılmasıyla, o dönemin başlıca yakıtı kömür oldu. Kömür halen, elektrik üretiminin önemli enerji kaynağı olarak, petrolün hemen ardından %27,2'lik paya sahip... Özellikle de Çin ve Hindistan gibi ülkeler, enerji tüketimlerinde, hala yüksek oranda kömür kullanıyorlar.

Enerji güvenliği; enerjinin yeterli, ödenebilir, güvenilir, zamanında, çeşitlendirilmiş, temiz ve olabildiğince yerli kaynaklardan, kesintisiz ve kaliteli olarak arzıdır. Bunlardan biri, ya da birden fazlasının sağlanamaması halinde, "enerji güvenliğiniz yok" demektir. Enerji güvenliği, aynı zamanda devletler arasındaki ilişkiler, bunların karşılıklı etkileşimleri ve enerjinin ulusal güvenliği nasıl etkilediği ile de ilgilidir.

Örneğin, 16. yüzyılın başlarında oduna olan ihtiyacın hızla artması, (gemi ve ev inşası ve de en çok ısınma ihtiyacı için) önce Norveç ve İsveç'in, daha sonra ise Kuzey Amerika ile Avrupa ekonomisinin entegrasyonlarına yol açmıştır.

Fakat enerji güvenliğinin, uluslararası ilişkilerde belirleyici konuma gelmesi, yaklaşık yüzyıl önce ve

Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önceki yıllarda gerçekleşmiştir (Petrol ve gazın, odun ve kömürden sonra öne çıkması).

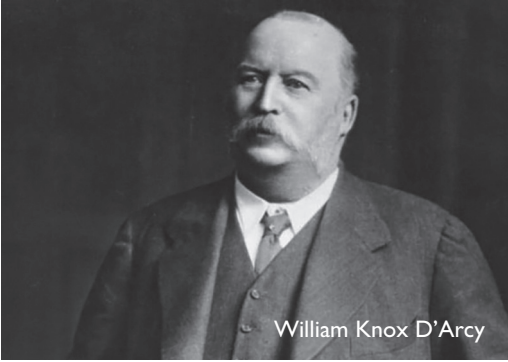
Bu yazımızın amacı (...) İngiltere'nin, rakibi Almanya'ya savaşta üstünlük sağlayabilmek için, (...) kömürden petrole yaptığı stratejik dönüşümün öyküsünü anımsatmaktır.

Ama bu yazımızın amacive ana teması, enerji kaynaklarının tarihsel gelişimini anlatmak değil. Petrolün, özellikle stratejik önemini, hangi gereksinimler nedeniyle artıp, yaşamsal hale geldiğinin ve ne pahasına elde edildiğinin, çarpıcı ve ibretlik öykülerinden sadece birini anımsatmak... İngiltere'nin, rakibi Almanya'ya savaşta üstünlük sağlayabilmek için, özellikle donanmasında, kömürden petrole yaptığı stratejik dönüşümün öyküsünü... Ve bu dönüşümü başarılı kılabilmek için İran petrollerini ele geçirme çabalarının, ibretlik hikayesini...

Petrolün Stratejik Öneminin Artması

Kömürün halen sürmekte olan stratejik önemine karşın, 20. yüzyıla damgasını vuran enerji kaynağı, kuşkusuz petrol olmuştur. Başlangıçta petrolün ağırlıklı tüketimi; bu yakıtın gemiler, motorlu taşıtlar,

tanklar ve uçaklar üretilip sivil yaşamda ve ordularda yer almasına kadar geçecek uzun süre zarfında, daha çok aydınlanma lambalarında olmuştur. Gazyağı (kerosen) lambaları ABD’de hızla yaygınlaşırken, dünya pazarlarında da geniş bir taleple karşılaşmış ve ABD, dünyanın önde gelen gazyağı ihracatçısı olmuştur. Lambalarda balina yağından, bir petrol ürünü olan kerosene bu dönüşüm, sonraki yıllarda petrole; bu kaynağın başta ulaştırma ve giderek savaş araçlarına yakıt olmak üzere, çok daha fazla alanda kullanılmasıyla, dünyanın en çok kullanılan enerji ve mücadele kaynağı olma özelliğini kazandırdı ve bu mücadele halen sürüyor.

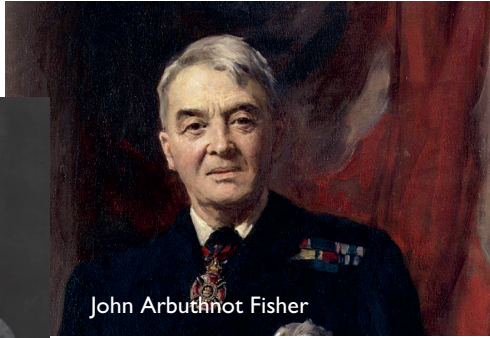

William Knox D'Arcy

Başta İngiltere olmak üzere batılı devletler, 19. Yüzyılın sonlarında döner matkapla⁴ sondaj teknolojisi sayesinde üretimi hızla artan petrolün stratejik önemini kavramaya ve buna paralel olarak pozisyon almaya başladılar. İngiliz girişimci William Knox D'Arcy, 28 Mayıs 1901 tarihinde İran Şahı Muzaffereddin

ile 60 yıl süre ile Güney İran’daki petrol varlıklarını arama ve işletme anlaşması imzaladı. Anlaşmaya göre Darcy, o günün 20 bin İngiliz sterlini (bugünün yaklaşık 2,2 milyon sterlini) karşılığında, 1,3 milyon kilometre karelik İran toprağında hidrokarbon arama hakkını aldı. Bunun karşılığında ise İran hükümetine, yıllık karın %16’sını ve yıllık 1800 sterlin vergi verecekti.⁶

Aynı yıl, İngiliz Donanma Bakanlığı 2. Lord’u Amiral John Arbuthnot Fisher’in, Bakan Lord Selborne’e donanmanın petrolü yakıt olarak kullanabilmesine yönelik

John Arbuthnot Fisher

tüm teknik hazırlıkların tamamlandığını bildirmesi,⁷ 20. yüzyılda petrolün stratejik öneminin artması sürecini tetikleyen öngörü ve temel neden olmuştur. 1904’te, Donanma Birinci Lord’luğu görevine getirilen Amiral Fisher, “Fuel oil’in gelecekte denizcilik stratejisinde ihtilal yaratacağını (sürat artacak, verimlilik ve manevra kabiliyeti sağlayacak)” öne sürerek, İngiltere’nin Almanya’ya karşı denizlerdeki üstünlüğünün yolunu açan isim oldu.

Bu süreçte Darcy, başarısızlıkla sonuçlanan çok sayıda kuyu açtı ve finansal açıdan tıkanırdı. İşin başına getirdiği G. Reynolds'a, faaliyetleri durdurma talimatı verdi. Reynolds, kendi inisiyatifiyle, ülkenin güneybatısındaki Mescid-i Süleyman sahasında açtığı son kuyuda, 1908 Mayıs'ında nihayet petrole ulaştı. Bu önemli keşif, günümüz British Petroleum (BP) şirketinin öncülü olan Anglo Iranian Oil Company'nin (APOC) 1909'da kurulmasını sağladı.

İngiltere Donanması ve Ordu-su, Kömürden Petrole Dönüyor

İngilizler 1912, 1913 ve 1914'de, üç ayrı denizcilik programı yaptılar. Buna göre; yeni gemiler petrole çalışacak, kömürlüler petrolüye dönüştürülecekti. O yıllarda liberal parti milletvekilliği ve ordu görevleri arasında gidip gelen ve yıllar sonra İngiltere Başbakanı olacak Churchill'in şu sözleri de İngiltere'nin, kömürden petrole dönüşen parlak stratejisinin en yalın özetidir:

“Kaderin çizdiği bu tehlikeli dalış sonucunda, hayatımızı bağladığımız donanmamızın en süper klas gemileri, artık yalnızca petrole besleniyor.”

“Savaştan önce petrol, kömürün yerini almaya başlamıştı. Böylece, gemileri hareket ettirmek için üretilen buhar; iki, hatta üçten patlamalı makinalarda kullanıldığı takdirde de dört kat daha ucuz hale gelmişti. Sadece maliyet azalmamış, gemiler çok daha hızlı hareket eder olmuştu.

Churchill:
“...Petrol, denizcilikte kademeli olarak kömürün yerini alıyordu. Ayrıca petrol kaynakları, tamamen kontrol altına alınmalı; yabancı payı olmamalıydı.”

Dolayısıyla petrol, denizcilikte kademeli olarak kömürün yerini alıyordu. Ayrıca petrol kaynakları, tamamen kontrol altına alınmalı; yabancı payı olmamalıydı.”⁸

1914'ün köhneleşmiş İngiliz atlı hücum gücü, 1916 Somme Savaşı'nda, yerini ilk kez kullanılan tanklara; atlı taşımacılık, yerini

motorize araçlara bıraktı. Uçaklar ve ağır silahlar, savaş ilerledikçe daha büyük önem kazanmaya ve mekanizasyon, savaş alanında egemen olmaya başladı. Buna bağlı olarak sanayi, savaş aygıtlarını “besleyebilmek” için artan miktarlarda petrole gereksinim duydu. Tarihte

%16 ödeme yükümlülüklerini yerine getirmeyerek, gerekse “İranlı çalışanlara, kendi ülkelerinde ırkçı muamele ederek”, giderek büyüyen tepkilere yol açtılar. Ama yönetme zaafı içindeki İran hükümetleri, finansal açıdan da zaaf içinde olduklarından, arkasında İngiliz hükü-

meti olan APOC’a adeta minnet duyuyorlardı.

İngiltere, 1921’de Rıza Şah’ın darbesini silah ve mühimmat ile desteklemişti. İngilizler, bir yandan İran’daki petrol çıkarları için kendilerine en uygun yöneticileri iş başında tutmaya çalışırken, bir yandan da gerek İran’a ve gerekse sömürgeci olan Hindistan’a yönelik “Rus tehdidini” önlemeye çalışıyorlardı.

• (Sürecek)

necdetpamirbd@gmail.com

Çalışanlar APOC (Anglo-Persian Oil Company) petrol rafinesi önünde (1950'ler)

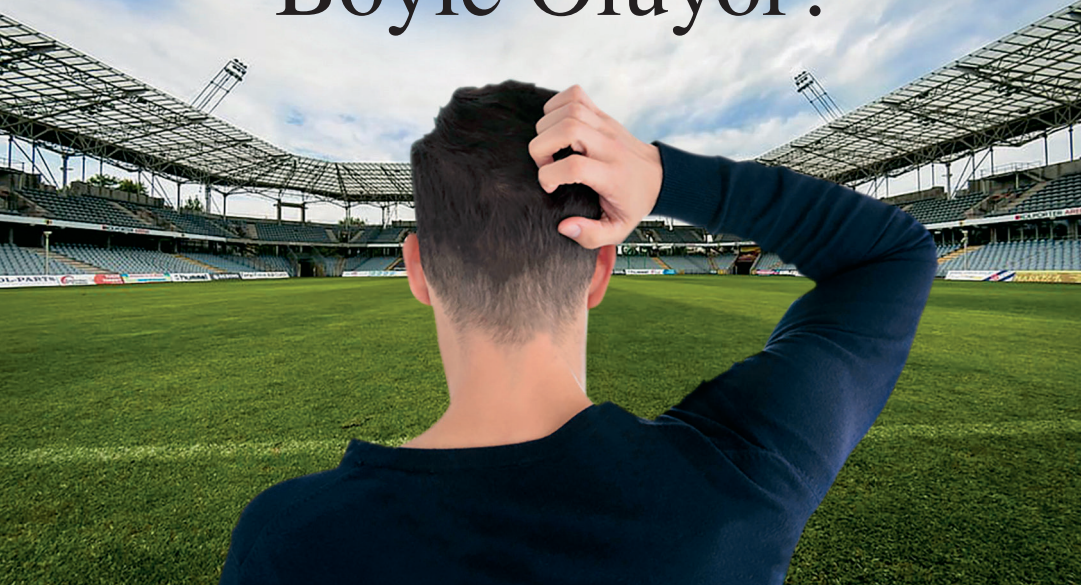
ilk kez sınırlar, gelecek savaşlarda da stratejik üstünlük sağlayabilmek için, petrol sahalarını içerecek biçimde genişletilmeye başladı.⁹ 1914 yılında, 1. Dünya savaşı başlamadan hemen önce İngiliz hükümeti, APOC’un %51 hissesini devraldı.¹⁰ Böylece İngilizler, bir yandan savaşta kullanacakları yakıtı güvence altına alırken, bir yandan da bu kaynağın kesintisiz akışını sağlayabilmek için, İran’ın yönetimini doğrudan kontrol etme çabasına giriştiler. İran kaynaklarına göre¹¹ APOC, gerek

Kaynakça:

- 1- BP Statistical Review of World Energy, June 2021
- 2- Enerjinin İktidarı, Necdet Pamir, Hayy Kitap, ISBN: 978-605-9841-35-1 3- A.g.e. 4- “rotary drilling”
- 5- Rusya sınırındaki 5 eyalet hariç, tüm İran topraklarında
- 6- Osmanlı’da Neft ve Petrol, Volkan Ediger, ODTÜ Yayıncılık
- 7- Jones Goeffrey “The State and the Emergence of British Oil Industry”, MacMillan Press 1981, sayfa 10 ve 15; Aktaran: Hikmet Uluğbay, IPETGAS Kongresi, 16 Mayıs 2013, Ankara
- 8- Imperial Quest for Oil: Iraq 1910-1928, Helmut Mejcher; St. Antony’s Middle East Monographs no. 6; sayfalar: 35 – 42 (Aktaran: Hikmet Uluğbay)
- 9- Of Blood and Oil – How the Fight for Petroleum in WW1 Changed Warfare Forever, MilitaryHistoryNow.com <http://militaryhistorynow.com/2016/11/09/of-blood-and-oil-how-the-fight-for-petroleum-in-ww1-changed-warfare-forever>
- 10- 1935 yılında, dönemin İran Şahı Rıza Şah Pehlevi’nin talebi ile şirketin adı Anglo Iranian Oil Company oldu. BP adını ise 1954 yılında aldı. 11- Dr. Mohammed Mossadegh Biography; <http://www.mohammad-mossadegh.com/biography/>

Neden Böyle Oluyor?

Bu soru, yıllardan bu yana bıkip usanmaksızın sorulan bir hevesin sorusudur. Bir hevesin yarım kalmış ümitleriyle dilden dökülen, içtenlikli bir sitemin sorusudur:

Neden böyle oluyor?

Milli Takım sorumlularına, devlet babanın en üst yetkililerine, yazan çizen takımına ve aklımıza gelen herkese sorulan da bu değil midir? Neden böyle oluyor?

Milli Futbol Takımımızın hedefe yönelik uygun adım gidişinin

Avrupa Şampiyonası'nın final ayağındaki aksamı neden? Yeni ve genç bir kadronun aşıladığı "Sonunda bu işi başardılar" umudunun, İtalya maçı ile dağılması, İsviçre karşılaşmasıyla darmadağın olmasına ne diyebiliriz?

Şans faktörünü öne süren bahanelerin artık komik kaçması, Şenol Güneş'in İtalya takımını Roma kentinde yenme iddiasındaki salvoları sonrası alınan bol gollü yenilgiler, bizlere "Neden böyle oluyor?" diye sormaktan başka ne çare bırakıyor ki?

Milli Takımımızın Avrupa'da alt yapı eğitimi alan genç kadrosuna bu denli umut bağlamanın yanlış olduğunun ayırında olmadık. Ay yıldızlı gençlerimizin, profesyonel yapılarıyla sahalara ayak basan rakiplerimiz karşısında uflanacaklarını düşünemedik mi?

Onların, Avrupa Şampiyonası'nda oynanan karşılaşmalardaki 'topu ısıracakmışçasına' görüntülerini görünce, taze ve hevesli gençlerimizin bu işi yapabilmesi için, bir süre daha bir işçi gibi çalışmasının şart olduğunu neden aklımıza getirmediğimizi sorgulamamak elde değil.

Şampiyonaya katılım, kazanmanın yeşil alanlardaki zorluğunu öne çıkarmadan "Yürüyün" demek ve iddia söylemlerine zirve yaptırmak, bu gençlerimizi sınırlı silahlarla cepheye göndermek gibiydi.

Turnuva sonrasında görüştüğüm

Milli Takım teknik direktörü şunları söylemişti: "Zorları başarmak için daha çok yolumuz var. Yılmadan çalışmalıyız, gece gündüz ve yılmadan destek almalıyız."

Basketbol Milli Takımımızın, Olimpiyat Oyunlarına katılabilme yolundaki "güçsüzlüğü" de "Neden böyle oluyor" diye sordüğümüz bir başka alan değil mi?

Başta yapılan yanlışların, sonunda üzüntüye ve hayal kırıklığına yol açtığını yıllardan beri neden anlayamadık?

Rakip olabilmenin ön şartları alt

Filenin sultanları başarılı sonuçlar alıyorsa, bakarak ve inceleyerek onları mercek altında almak doğru bir hedef olamaz mı?

yapıda çok iyi hazırlanabilme maddesinde düğümlendiğine göre, Basketbol Milli Takımlarımızın gençlerde verdiği ümit görüntülerinin tepe noktalarında gezinmesi de

yine bu soruyu bir kez daha aklımıza getirmiyor mu?

Filenin sultanları bu sorunun bilincinde başarılı sonuçlar alıyorsa, bakarak ve inceleyerek onları mercek altında almak doğru bir hedef olamaz mı?

Salon sporlarında yakılan ateşin tepe noktalarda ağabey denilen deneyimli sporcular örnektir. Yeşil alanlarda hala kendisinden daha güçsüz takımlarla hazırlık maçı yaparak sevinmenin sonu olmayacağını bilmek gerekmez mi? •

metingorenbd@gmail.com

Kanada'da Kızılderili Toplu Mezarları ve

'Kültürel Soykırım'

Son dönemde Kanada, kilise bahçelerinde bulunan toplu mezarlarla gündeme geliyor. Mezarlara gömülü olanlar ise Kanada kıızılderililerinin çocukları. Bu gerçek, Kanada'ya gelen Avrupalıların, ülkenin yerli kültürünü yok etmek ve Hristiyan dinini yaymak için neler yaptıklarının somut göstergesi olarak karşımızda duruyor. »

Yatılı okul sistemi Kanada tarihinin en karanlık bölümlerinden biri olmaya devam ediyor - Aborijin çocuklara karşı 130 yıldır kurumsallaşmış şiddet, kültürel miraslarını yok etmek için tasarlanmış, devlet tarafından finanse edilen, kilise tarafından işletilen okullara gönderildi.

Katliamın başlangıcı, Kanada'da, 1820'de Katolik kilisesine bağlı yatılı okulların kurulmasına kadar uzanıyor. Bu okulların resmîlik kazanması ise önce 1876, ardından da 1892 yıllarında çıkarılan iki yasa ile oldu. Dönemin Kanada Hükümeti ve Kilise vahşi, barbar,

Kilise vahşi, barbar, dinsiz, putperest olarak nitelendirdiği yerli kabilelerini ıslah etmenin yolunun onların Hristiyanlığı seçmeleri ve kültürlerini unutmalarından geçtiğine inanıyordu.

dinsiz, putperest olarak nitelendirdiği yerli kabilelerini ıslah etmenin yolunun onların Hristiyanlığı seçmeleri ve kültürlerini unutmalarından geçtiğine inanıyordu. Asıl hedef ise yerlilerin topraklarına el koymak, beyazların ilerleyişi önündeki en önemli engeli kaldırmaktı.

Bunun için yerli çocukların ailelerinden zorla da olsa alınarak, kilisenin yatılı okullarına getirilmesi gerekiyordu. Okullarda hedef, "5-18 yaş aralığındaki bu çocukların içindeki kızılderiliyi öldürmek ve beyazların çoğunlukta olduğu topluluklara entegre olabilmelerini sağlamak" şeklinde belirlenmişti. Dönemin Kızılderili İşleri Bakanlığı, söz konusu okulların kurulması, sayılarının hızla artması için her türlü kolaylığı sağladı. Bakanlığın

politikası sayesinde, yaklaşık 150 bin yerli çocuğu bu okullardan geçti. Bunlardan yaklaşık 50 bini öldü ya da öldürüldü. Ölenlerin büyük bölümü de kayıtlara kayıp ve kaçak ibareleriyle not edildi.

Kilise okullarına yeni getirilen çocukların önce geleneksel kıyafetleri çıkartılıp beyaz elbise giydiriliyor, saçları kesiliyor, isimleri değiştirilip numara veriliyor, aralarında kendi dillerini konuşmaları yasaklanıyor, konuşmaya devam edenler de cezalandırılıyordu. Günün belli saatlerinde din ve dil dersi verilen çocuklar daha sonra mandıra, bahçe ve tarla işlerinde en ağır koşullarda çalıştırılıyordu. Çoğu zaman yeterli besin alamayan, sık sık hasta olan çocuklardan bazıları bu zor şartlardan kaçmaya çalışıyordu. Ama yakalananlar diğerlerine örnek olsun diye en ağır şekilde cezalandırılıp, kırbaçlanıyordu. Yaşı büyük kimi çocuklar ise aç bırakılarak ölüme terk ediliyordu. Adı okul olan bu yerlerde çocuklar,

Bakanlığın politikası sayesinde, yaklaşık 150 bin yerli çocuğu bu okullardan geçti. Bunlardan yaklaşık 50 bini öldü ya da öldürüldü.

din görevlisi kilise mensuplarının her türlü kötü muamelesine, cinsel tacize ve işkenceler maruz kalıyorlardı. Kısırlaştırma da yaygın bir şekilde uygulanıyordu. Kilise görevlilerinin tecavüzleri soncu hamile kalanların çocukları öldürülüyordu. Belgeler geçmiş şahitliklere göre, çocuklar, sadece açlıktan değil kışın ısıtılmayan yatakhanelerde uykularında donarak ölüyordu. Bazı çocukların da çıkan yangınlarda öldüğü kayıtlara not düşülmüştü.

Ailelerinde ayrılmış çocukların, beyazların kültürünü, dinini ve dilini öğrenerek, kendi kökenlerinden

Kanadadaki toplu mezarlardan bir kısmı. Belgeler geçmiş şahitliklere göre, çocuklar, sadece açlıktan değil kışın ısıtılmayan yatakhanelerde uykularında donarak ölüyordu. Bazı çocukların da çıkan yangınlarda öldüğü kayıtlara not düşülmüştü.

tamamen kopması istenirken yaşadıkları psikolojik travmalar, gelecekte kişisel bozukları olan bireylere dönüşmelerine yol açıyordu.

Daha sonra 1920 yılında yasada yapılan bir düzeltme ile yerli çocukların senede 10 ay kilisenin yatılı okulunda kalması zorunlu kılındı, 2 ay da izinli olmasına izin verildi. Zaman içinde yerlilerin tepkilerinin artmasını önlemek için de 1945 yılında yeni bir yasa

etkiler araştırıldı.

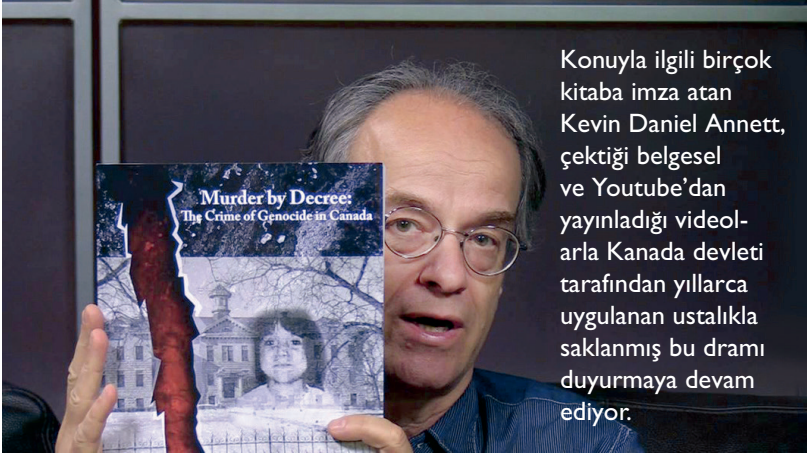
Nihayet 1960'lı yılların sonuna gelindiğinde, okullara ilişkin gerçeklerin kamuoyuna yansımalarıyla birlikte tartışmalar başladı. Hükümet ile kilise anlaşarak, 1969 yılında bazı yatılı okulların kapatılmasına karar verdi. Ancak iyi eğitim sağladığı iddia edilen bazı okullar ise 1990 yılına kadar açık kaldı. Okulların resmi olarak kapatılması 1997 yılında alınan bir kararla gerçekleşti.

Kültürel soykırım uygulandığı kabul edilen yatılı okullar Kanada'da en az 120 yıldır faaliyet gösteriyor.

çocuklarını kilisenin yatılı okullarına göndermeyen ailelere maddi yardımların iptal edilmesine karar verilerek yerliler üzerinde ağır bir asimilasyon baskısı kuruldu. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'dan kaçan Nazi doktorların, bu okullardaki çocuklar üzerinde deneyler yapmalarına izin verildi. Bazı mikrop türleri özellikle bulaştırılarak, çocuklar üzerindeki

Kilisenin yatılı okullarındaki asimilasyon katliamını ortaya çıkaran ise Katolik rahip Kevin Daniel Annett olmuştur. Rahip Annett, okullarda kalmış birçok yerliyi tanıyordu ve onlardan yaşananları dinlemişti. Konuya ilişkin bir doktora tezi yazmaya karar veren Annett, görgü tanıklarının ifadelerini toplayarak büyük bir arşiv oluşturdu. Nihayet 1995 yılının Nisan ayında bir

Konuyla ilgili birçok kitaba imza atan Kevin Daniel Annett, çektiği belgesel ve Youtube'dan yayınladığı videolarla Kanada devleti tarafından yıllarca uygulanan ustalıkla saklanmış bu dramı duyurmaya devam ediyor.

basın toplantısı düzenleyerek, yerli katliamını gündeme getirdi. Basında geniş yer bulan haberin ardından rahip Annett'in kilisedeki görevine son verildi. Kanada'daki resmi makamlar ve kilise yetkilileri bununla da kalmadı, Kevin Daniel Annett hakkında deli raporu düzenlettiler. Rapora imza atmamak istemeyen iki doktor ise Kanada'yı terk etmeye ve İngiltere ya da Fransa'ya yerleşmeye zorlandı.

Ailesiyle de bağları kopartılan rahip Annett için peşini bırakmadı ve konuya ilişkin kitaplar, belgeseller yaptı. Ayrıca kilisenin yatılı okullarında bulunmuş yerlilerin mahkemelere başvurup davalar açmalarına yardımcı oldu. Bunun için yaklaşık 15 avukattan oluşan bir adalet grubu kurdu.

Annett'in ortaya çıktığı 1995'den 2001 yılına kadar geçen süreçte konu tamamen Kanada kamuoyuna mal oldu. On binden

fazla dava açıldı. Yaşananlara ilişkin ayrıntılar ortaya çıktıkça artan baskılara dayanamayan parlamento, olayları araştırmak için Mart 2007'de Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu kurulmasına karar verdi. Komisyon, asimilasyon politikalarının kurbanlarını tek tek dinledi. Yaptığı açıklamada da 6 bin kişiyi dinlediğini, 4 bin sayfalık rapor hazırladığını ve bu okullarda hayatını kaybeden yaklaşık 50 bin çocuktan 5 bin 995 çocuğun kimliğini tespit ettiğini duyurdu. Yaşananları da "Kültürel Soykırım" olarak tanımladı. Ortaya çıkan gerçeklere ve suçlamalara yanıt vermeye çalışan Kanada kilisesi ise hemen her açıklamasında, "Yatılı kilise okullarında yaşananlara ilişkin kendimizi savunmamıza bile izin verilmiyor. Bu okullarda çok iyi işler başarıldığı unutturuluyor" ifadelerini kullandı.

Bu konuya gelecek sayıda da devam edeceğiz. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Doğanın Gizemi

Yücel Aksoy

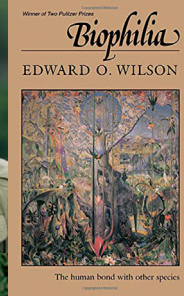
İnsanın Doğa Tutkusu Biyofili

İnsan, dünya sahnesinde görüldüğü tarih öncesi çağlardan beri doğayla iç içe yaşadı, evrildi. Bu nedenledir ki insanlar içgüdüsel olarak doğaya ilgi duyarlar, sevdalıdırlar. Örneğin yemyeşil ovalar, çiçekli bahçeler, karlı dağlar, mavi deniz, masmavi gökyüzü, insanları çeker.

Yaklaşık 150 yıl önce, ilk peyzaj mimarı olarak kabul edilen Frederic Law Olmsted, yeşil alanların, insan ruhu ve beden sağlığı üzerindeki olumlu etkisinin önemini vurguladı. 1973 yılında, psikolog Erich Fromm, “The Anatomy of Human Destructiveness” adlı kitabında ilk kez “**Biyofili**” terimini kullanarak biyofiliyi “yaşama ve canlılara karşı duyulan güçlü sevgi” olarak tanımladı. Biyolog Edward Wilson da 1984 yılında yayımlanan “Biophilia” adlı kitabında bu kavramı açmıştır.

Edward Wilson

Biyolog Edward Wilson'un tanımına göre "biyofili, yaşayan organizmalar ile çevrili olmanın getirdiği zengin ve doğal hazdır."

Onun tanımına göre “biyofili, yaşayan organizmalar ile çevrili olmanın getirdiği zengin ve doğal hazdır.”

“Doğanın Gizli Bahçesi” kitabında da biyofili kavramını “insanın yaşama karşı olan doğuştan gelen eğilimi” olarak tanımlamıştır.

Biyofili, Yunanca bios (yaşam) ve philia (sevgi) sözcüklerinden oluşur. İnsanların doğaya ve doğadaki canlılara karşı doğuştan gelen duygusal yakınlığı ve içgüdüsel bağıdır.

Ne yazık ki kentleşmeyle birlikte insanın doğayla iletişimi azaldı, teknolojinin ve endüstriyel mimarinin baskın olduğu kentsel yaşamda bu temel bağ tamamen koptu.

Günümüz insanı, adına gelecek dediği, planlar, projeler kaosu içinde çabalayan, kendini ve çevresini düşünmeye zaman bulamayan varlık; modern, akıllı evlerde yaşayan, en son teknolojik aletlerle donatılmış bürolarda saatlerce başını kaldırmadan çalışan, yorgun argın evine gelip ya televizyonun karşısında ya da bilgisayarının başında ya da elindeki cep telefonu ile zamanını değerlendirdiğini zanneden tutsak...

Çalışanları penceresiz, havasız,

yapay ışıklandırılmış ofislere yerleştirip, önlerine bir bilgisayar ve bir masa veriliyor, çok mükemmel bir çalışma ortamı sağlandığı düşünülüyor ama sonuç yine de beklentileri karşılamıyor. Yorgunluk, motivasyon eksikliği, sağlık sorunları, öfke, kaygı, depresyon gibi olumsuz duygular artış gösteriyor.

Led ekranlar, renkli panolar, ışıklı tabelalar, korna sesi, hava kirliliği, gürültü; insan beyninin kaldıracabileceğinden fazla uyarıcı içeren çevre, bizi gerçekten strese sokuyor, depresyona sürüklüyor, zihinsel ve ruhsal sağlık sorunları artırıyor. Modern kentsel yaşam, genetik kökenli özlemimizi doyuracak alan ve canlı organizmalardan yoksundur.

Penceresiz, havasız, yapay ışıklandırılmış ofisler beklentileri karşılamıyor.

İşte bu kaotik ortamda sıkışık kalan yaşamlarımızda kendimizi zaman zaman boğuluyormuş gibi duyumsuyoruz ve kent yaşamından uzaklaşarak, özlem duyduğumuz farklı duyularımızın da açlığını gidermek istiyoruz: çiçeği koklamak,

su sesi, kuş sesi duymak, ağaçlara dokunmak, gökyüzünü seyretmek, dalından kopardığımız bir meyveyi yemek gibi....

Ancak, gereksinim duyduğumuzda, işimizi gücümüzü bırakıp doğaya koşmamız olanak dışı olduğuna göre, yaşam koşulları insanları, bu açlıklarını giderebilecek çözüm arayışlarına yönlendirdi. “Bizim doğaya gitme olanağımız kısıtlıysa ya da yoksa, doğa bize gelsin” düşüncesiyle **“Biyofilik Tasarım”** ortaya çıktı.

Biyofilik tasarım, sağlık ve gönenc için yararlı olabilecek, doğa ve insan yapımı ortamlar arasında güçlü bağlar kurmayı amaçlamaktadır. Yaşamak ve çalışmak için doğal ortamlar yaratarak doğa ile bağlantı kurmanın yenilikçi bir yoludur.

Biyofilik tasarım, doğal malzemeler, doğal aydınlatma, iç mekânlarda yeşil bitki örtüsü, manzara olanağı varsa geniş pencereler ve açık alanlar, doğada varolan dokular, termal özellikler, hava akımı, su gösterileri yardımıyla doğaya olan tutkumuzu modern yapılı çevrede

çözümlemeyi amaçlamaktadır.

Ancak biyofilik tasarım, bu saydıklarımızı iç mekânlara yerleştirmekten çok daha fazlasıdır. Doğaya yakın olma duygusunun, bedensel ve ruhsal sağlığımız için yararlı olduğunu gösteren çok sayıda bilimsel çalışma vardır. Örneğin ABD’de bir hastanenin çocuk bölümü, hastaların ve ailelerinin yaşayacağı bir şifa bahçesi şeklindedir. Burada kalan hasta çocukların iyileşme oranı, normal verilerin çok üzerinde saptanmış. Kanada’da bir hastanenin tüm odaları, bol güneşli alan geniş pencere ve orman manzaralı olarak düzenlenmiş. Norveç’te bir hastanenin bir kısım odaları orman içinde kulübeler şeklinde planlanmış. Tedaviye gelen hastalar, kendilerini bir hastane odasında değil de bir dağ kulübesinde kalıyor olarak duyumsuyormuş.

Araştırmalar, bol güneşli alan sınıf ve işyerlerindeki öğrenci ve çalışanların, kontrol grubuna göre %20-26 daha başarılı ve üretken olduğunu göstermiştir.

1852-1926 yılları arasında yaşamış olan Katalan mimar Antoni Gaudi'nin tüm yaşamını geçirdiği Barcelona'da, kentin simgesi haline gelmiş olan iki yapıtı vardır. Biri Casa Battlo evleri, diğeri de Sagrada Familia adını verdiği dev katedral. Gaudi'nin tasarladığı evlerin özelliği, hiçbir doğru, düzlem ve dik açı olmaması, doğadaki eğriler, kıvrımlı yüzeyler ve doğal örüntülerden esinlenmesidir. Kısaca, beton yığını değil, doğa dostu, doğal yaşamı çağrıştıran yapılar... 1882 yılında başladığı ve halen yapımı süren dev katedral Sagrada Familia'nın dışı, bir mağaranın sarkıt ve dikitlerini andıran çizgilere sahip. İç alan ise,

bir yağmur ormanının içindeki dev ağaçların arasındaymış, diğeri bir deyişle, doğal bir ortamda ibadet ediliyormuş duygusunu veriyor.

Psikolog Rachel Kaplan, ABD Michigan'da 17 yılını geçirdiği ofisini değiştirdiğinde, yeni alanda kendini eskisinden çok daha enerjik, çok daha yaratıcı, çok daha sağlıklı duyumsadığında şaşırdı. Ama sonra anladı ki, eski ofisi hiçbir özelliği olmayan bir avluya ve sevimsiz bir duvara bakıyordu. Yeni ofisinde ise, geniş bir pencereden, kocaman ağaçlarla dolu yemyeşil bir orman manzarası görülyordu. Kaplan, çalışırken ya da telefonla konu-

şurken, artık ağaçlara bakıyor, daldan dala konan kuşları, ağaçtan ağaca sıçrayan sincapları izleyebiliyordu. Bu değişiminin nedenini eşi Stephen Kaplan ile birlikte araştırmaya başladı. "Penceremizden görünen manzara, bu vahşi doğanın insanlar üzerindeki etkisini incelemek için bir laboratuvar haline geldi" diyor. Araştırma ve çalışmalarını, peşpeşe yayınladığı kitaplarda paylaştan Rachel Kaplan,

Mimar Antoni Gaudi'nin tasarımı Casa Battlo evleri (üstte), Sagrada Familia katedrali (altta)

insanların doğanın onarıcı etkilerinden yararlanmak için ormana gitmesine gerek olmadığını, bir pencereden bile bakmanın yeterli olacağını savunuyor. Doğaya bakan ofis çalışanlarının işlerini daha çok sevdiklerini, daha sağlıklı olduklarını, daha olumlu duygular ve daha fazla yaşam doyumu bildirdiklerini söylüyor.

Psikolog Rachel Kaplan doğaya bakan ofis çalışanlarının işlerini daha çok sevdiklerini, daha sağlıklı olduklarını, daha olumlu duygular ve daha fazla yaşam doyumu bildirdiklerini söylüyor.

Yine Rachel Kaplan, “Masa başında yoğun bir şekilde çalışırken, harcanan aşırı dikkat önce zihinsel, sonra da ruhsal yorgunluğu yol açar. Böyle durumlarda, yoğunlaştığınız konudan (yazı, ekran, kitap, proje) başınızı kaldırıp birkaç saniye geçirmek bile zihnimizi rahatlatır, odaklanma gücümüzü geri kazandırır” diyor; ve bu geri kazanıma “Dikkat Restorasyonu Teorisi” adını veriyor.

İşte bu yoğun dikkat sonucu oluşan zihinsel yorgunluğu gidebilmek için, pencereden dışarıda görünen manzaraya birkaç dakika bakmak yeterli olacaktır. Bu olanaktan yoksunsa, yani penceremizden dışarı bakacak manzaramız yoksa, masamızın üzerine bir çiçek, bir doğal obje, bir manzara resmi konulabileceğini söylüyor Kaplan. Çünkü insanlar biyolojik olarak su, ağaç ve yeşil ortamlara olumlu tepki verecek şekilde donatılmıştır. Doğa, insanı çeken yumuşak büyüyle donanmıştır.

William James, bir konuya odaklanmayı “Yönlendirilmiş Dikkat” olarak adlandırıyor ve aşırı kullanımının da “Yönlendirilmiş Dikkat Yorgunluğu” oluşturacağını savunuyor.

Doğal yaşam genellikle kişinin bedensel ve ruhsal kaynaklarını onarıcı bir ortam olarak tanımlanırken, kentsel ortamlar genellikle dikkat ve enerji tüketen olarak kabul edilir. Modern yaşamın neden olduğu olumsuzlukları doğal kaynaklarla çözümlenebilmek için “Peyzaj Mimarisi” önem kazanmıştır. Peyzaj, bilindiği gibi “çevremizde gördüğümüz doğal ve kültürel elemanların kompozisyonudur.” Harika düzenlenmiş parklar, açık alanlar, çeşit çeşit ağaçlar, renk renk çiçekler, yapay da olsa akan sular, kaotik kentsel yaşamın güzellikleri olarak rahatlatıcı etki sağlıyor.

Sonuç olarak, “siz doğaya gide miyorsanız, doğayı size getirin”. •

yucelaksoybd@gmail.com

Gezdikçe Gördükçe
İzlen Şen Toker

Hermann Maier'in memleketi:

FLACHAU

Avusturya'nın Flachau kasabasında doğup büyüyen, üç yaşında kayak yapmaya başlayan Hermann Maier, 15 yaşında iken gittiği kayak okulundan yarışmak için beden zayıf olduğu söylenerek eve gönderilmiş. Duvar ustası olarak çalışırken güçlenmiş, her fırsatta kayak yapmaktan hiç vazgeçmemiş ve kış aylarında babasının kayak okulunda eğitimlik yapmış.

Hermann Maier

Hermann Maier, dayanıklı ve mücadeleci yapısı nedeniyle “Terminatör” adlı filmden esinlenilerek “Herminatör” lakabını almış.

bir üne kavuşturmuş. 2001 yılında geçirdiği büyük bir motorsiklet kazasında bacağının kesilmesi gündeme gelmiş, pek çok ameliyat olmuş ve çoklu organ yetmezliği nedeniyle ölüm tehlikesi atlatmış. Kayak kariyerinin bittiği düşünülür-

ken, savaşçı kişiliği, doğa ve kayak tutkusu ile yaşama tutunmuş. 2003 yılında ülkesindeki Kitzbühel kayak merkezinde katıldığı yarışta bir zafer daha kazanarak sonraki yıllarda yeni madalyalar almaya devam etmiş. Dayanıklı ve mücadeleci yapısı nedeniyle “Terminatör” adlı filmden esinlenilerek “Herminatör” lakabını almış. Özellikle motosiklet kazasından sonraki iyileşme dönemini anlattığı “Hermann Maier: Hayatımın Yarışı” adlı bir otobiyografi kitabı yazmış. Dizindeki sorun nedeniyle geçirdiği ameliyat sonrasında 2009 yılında artık yarışmayacağını ilan etmiş. Hâlâ Flachau’da yaşayan bu ünlü kayak

yarışçısının başarı öyküsü kasabanın merkezinde, Hermann Maier meydanında yer alan Turizm Bilgi

24 yaşına geldiğinde Flachau’daki Dünya Kupası’nda öncü olarak gösterdiği performansla Avusturya Kayak Derneği’nin dikkatini çekmiş. Basit bir tanımla “Yokuş aşağı kaymak” denilebilecek Alp disiplini kayak yarışlarına katılmaya başlamış. 1998 yılında, 26 yaşında iken Japonya’da yapılan Kış Olimpiyatları’nda Downhill (iniş) kategorisinde yarışırken havada yaklaşık kırk metre uçarak çok kötü bir şekilde düşmüş. Omzunun ve dizinin yaralandığı bu ciddi kazadan üç gün sonra Süper-G (Süper Büyük Slalom) ve sonra da Giant Slalom (Büyük Slalom) kategorilerinde iki altın madalya kazanması onu uluslararası

Flachau Yaz Kartı ile Haziran ve Ekim ayları arasında, Starjet telesiyajlarını birer kez gidiş-dönüş olarak dokuz ve beş saatleri arasında kullanabiliyorsunuz.

Merkezi'nin içindeki Hermann Maier Galerisi adlı alanda sergileniyor.

Kayak yapmayı bilmediğim için 2600 kişinin yaşadığı bu küçük kayak ve dağ turizmi kasabasını Haziran ayının sıcak günlerinde geziyorum. Salzburg eyaletinde, Dachstein ve Tauern dağları arasındaki bölgede yer alan kasabada iki gecelik konaklama yaptığımızda Flachau Yaz Kartı size ücretsiz veriliyor. Bu kartın sağladığı olanakla, Hermann Maier'in kaydığı ve adını verdiği pist ile ona ilham veren

dağları görmek için kasabanın hemen arkasındaki Griessenkardagına çıkmaya karar veriyorum. Flachau

Yaz Kartı ile Haziran ve Ekim ayları arasında, kasabada kaldığımız süre içinde Starjet 1 ve Starjet 2 telesiyajlarını birer kez gidiş-dönüş olarak dokuz ve beş saatleri arasında kullanabiliyorsunuz.

Ben de önce kasabanın merkezindeki Starjet 1 adlı istasyondan kalkan telesiyeye biniyorum. “Koltuk asansörü” anlamına gelen Almanca “Sessellift” denilen, her biri altı kişilik bu modern telesiyenin turuncu renkli, deri koltuğuna oturuyor; aşağıdaki ağaçların üzerinden yavaş yavaş uçan bir kuş gibi geçiyorum. Halatların üzerine asılı minik kutular gibi duran koltuklar, dağdaki istasyona vardığında hemen yanındaki Dünya Kupası kayak pis-

Starjet 2 istasyonu

tini görüyorum. Buradaki tabelada 2003 yılında Hermann Maier’in adının verildiği bu pistin uzunluğunun 637 metre, başı ve sonu arasındaki yükseklik farkının da 191 metre olduğu yazıyor.

Dağın biraz daha yukarisına çıkmak için Starjet 1 istasyonunu denizden 1354 metre yükseklikteki Starjet 2 istasyonuna bağlayan tünelden yürüyerek ikinci telesiyeye biniyorum. Bu telesiyej ineklerin, siyah ve beyaz renkli keçilerin otla-dığı çayırların üzerinden, küçük bir

göletin yanından ve çam ağaçlarının arasından geçiyor. Starjet 2’nin denizden 1737 metre yükseklikteki dağ istasyonunda inip aşağıya doğru bakınca muhteşem bir manzara görüyorum. Önümdeki sarı çiçekli çayırların ilerisinde, bazıları restoran ve otel olarak da kullanılan çiftlik evlerinin ardında uzanan, aşağıdaki vadi ve karşıdaki dağ manzarası çok güzel görünüyor. Bu alandaki patikada yürüyerek manzaranın ve sarı, pembe, beyaz renkli güzel çiçeklerin fotoğraflarını çekiyorum. Gökyüzünde süzülen yamaç paraşütünü bir süre izledikten sonra istasyonun yakınındaki çiftlik evinde kahve içip Avusturya’ya özgü bir elmalı turta olan Apfelstrudel yiyorum.

Starjet telesiyeleri ile aşağı inerken gördüğüm manzara çıkarken gördüğümünden değişik oluyor; üzerinden geçtiğim ağaçlara, vadiye, göle bu kez farklı açılardan bakıyorum.

Çıkarken arkamda olan ve görmediğim dağlar, şimdi görkemli bir şekilde karşımda yer alıyor.

Hermann Maier’in “Zaman geçtikçe değişiyorsunuz, yeni şeyler öğreniyorsunuz, tutumunuz değişiyor.” sözü aklıma geliyor. Yeniliklere, gelişime açık olmanın ve farklı bakış açılarının dünyamızı ve zihnimizi ne kadar zenginleştirip güzelleştirdiğini düşünerek telesiyeden iniyorum. •

izlensentokerbd@gmail.com

Nesneler uzantınız haline geldiğinde

Aletler, oyuncaklar ya da yansımalar; dış nesnelere her zaman kim olduğumuzun bir parçası haline gelirler...

Elinizdeki bir aletin “sizin bir parçanız” haline gelmesi, yalnızca bir metafor değildir. Ve yine bu yalnızca vücudunuzun ve aletin

hareketlerinin bir betimlemesi de değil; gerçektir. Beyniniz bunu gerçek kılar.

Elinizin ulaşabileceği mesafedeki nesnelere özellikle tepki veren nöronlar, dikkat çekici bir biçimde, elinizde tuttuğunuz bir alete yakın olan nesnelere de yanıt verecektir.

Bilişsel psikologlar Jessica Witt ve Dennis Proffitt yaptıkları bir çalışmada, insanlara uzaklarında kalan bir hedefe ulaşmaları için 38 santimetrelilik bir orkestra şefi batonu verdiklerinde, bu hedef insanlara ellerinde baton olmadan öncekinden daha yakın görünüyordu.

Çalışmaları kapsamında bir masanın üzerine kısa süreli bir ışık tutular ve ardından insanlardan ışığın tutulduğu noktaya dokunmalarını ya da orayı işaret etmelerini istediler. Bu denemeler arasında, kişilerden söz konusu noktanın kendilerine uzaklığını tahmin etmeleri de istendi. Deneklerin tahminlerinde bir miktar farklılıklar vardı. Fakat batonu ellerinde tuttukları zamanlar dışında, ortalama olarak doğruya oldukça yakın tahminlerde bulundular.

Ellerinde batonu tutup kullanmaya hazırlandıkları sırada yaptıkları tahminlerde insanlar, 1 metrelik bir mesafeyi 89 santimetre uzaklıkta olarak algıladılar. Bu, ellerinde bir alet tuttukları için algılanan mesafede yüzde 10'luk bir azalma demekti.

Witt ve Proffitt, bu etkinin beynin uzanma hareketinin zihinsel bir simülasyonunu oluşturmasının bir sonucu olduğunu, bu nedenle de beynin nesnenin daha yakın olduğu ve bir uzanma aracı tutulduğunda daha erişilebilir olduğu yanılmasına düştüğünü teorileştirdi.

Daha sonra bu fikri sınamak için, katılımcılara batonu

gösterdikleri ve ışık noktasına ulaşmak için bu batonu kullandıklarını hayal etmelerini istedikleri bir takip deneyi yaptılar. İnsanlardan ışık noktasının mesafesini tahmin etmeleri istendiğinde, yine tahmin edilen mesafelerde önemli bir azalma görüldü. Elllerinde bir alet bile yoktu. Yalnızca batonla söz konusu noktaya ulaştıklarını hayal ettiler ve bu motor simülasyon, noktanın mesafesini daha az algılamalarına yol açtı.

Yirmi yıl önce, bilişsel bilimciler Matthew Botvinick ve Jonathan Cohen, lastik bir elin vücudun bir parçası olduğunu düşünmesi için beynin kandırılabilceğini gösterdiler.

Yirmi yıl önce, bilişsel bilimciler Matthew Botvinick ve Jonathan Cohen, lastik bir elin vücudun bir parçası olduğunu düşünmesi için beynin kandırılabilceğini gösterdiler. İnsanlardan sağ ellerini avuç içi aşağı gelecek şekilde bir masanın altına koymalarını istediler ve ardından gerçek elin üzerine denk gelecek biçimde masanın üzerine kauçuk bir el yerleştirdiler.

Ardından, masanın altında görünmeyen gerçek elin vuruş ve dokunuşlarıyla eşzamanlı olarak

kauçuk elin parmak eklemlerine ve parmaklarına dokundular ve hafifçe vurdular. Deneye katılanlar, lastik ele dokunuşu gördüklerinde ve gerçek elleriyle aynı yer ve dokunma zamanlamasını hissettiklerinde, biraz lastik el vücutlarının bir parçasıymış gibi hissetmeye başladılar.

Hatta insanlardan masanın altında kalan ve görünmeyen gerçek ellerinin yerini göstermeleri istendiğinde de, tahminleri genellikle aşağı yukarı kauçuk elin konumuna kayar. Psikolog Frank Durgin ise, ellere gerçek bir dokunuş olması bile gerekmediğini ortaya koydu. Bir ayna, kauçuk elin tam olarak gerçek (gizli) elin bulunduğu yerdeymiş gibi görünmesi için tam olarak hizalandığında, kauçuk el üzerinde hareket eden ve bir lazer işaretçiden gelen ışık, insanlara yanıltıcı bir sıcaklık hissi vermek için yeterlidir.

Bu olağandışı gözlemin aslında tıpta da uygulamaları var. Nörolog Vilayanur Ramachandran fantom ekstremité ağrısı üzerinde bu yöntemi araştırdı. Fantom ekstremité ağrısı, bir ampute kişinin ampute edilmiş uzuvda dayanılmaz bir ağrı hissetmesidir. İmkânsız görünebilir fakat beynin o uzvu nasıl kodladığını ve o uzvunu kaybettiğinde beynin kendini nasıl yeniden düzenlediğini düşündüğünüzde akla yatkın geliyor.

Örneğin bir kol dirseğinin hemen

altından ampute edildiğinde, daha önce eli kodlayan nöron grupları artık o eldeki mekanoreseptörlerden duyuşal girdi almıyorlar. Zaman içinde bu nöronlardan bazıları halen duyuşal girdi alan dirseği kodlayan yakındaki nöronlarla gitgide bağlantılar geliştirir.

Bazen bu bağlantılar beynin, elin bir şekilde dirseğinin hemen yanında olduğunu düşünmesine neden olabilir. Beyniniz çok iyi biliyor ki, sağ eliniz sağ dirseğinin hemen

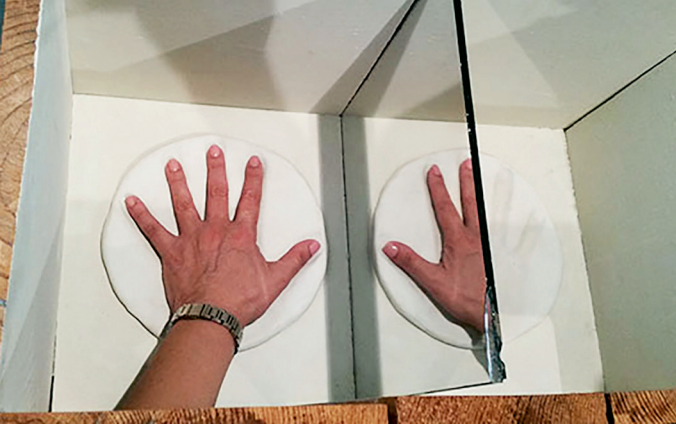
Nörolog Vilayanur Ramachandran

yanında olacak kadar kıvrılmış olsaydı, bu inanılmaz derecede acı verici olurdu. Dolayısıyla beyin, doğal olarak bir ağrı tepkisi üretir. Kaybedilen uzuv halen orada olsaydı, küçük bir hareketi bile elin böylesi bir kıvrılma durumu içinde olmadığını beynin çabucak anlamasını sağlardı. Fakat uzuv eksikken, beynin bunu anlamak için iç algı kullanmasının bir yolu yoktur. Bu ancak görsel girdi ile yapılabilir.

Ramachandran'ın, ampute kişinin sağlam uzvunun yanı başına bir ayna yerleştirmek gibi dahice bir fikri vardı. Hasta doğru pozisyonda oturduğunda ve ayna uygun açıya göre ayarlandığında, sağlam uzvun yansımaları hastaya tıpkı eksik uzvun bir kopyası gibi ve o eksik uzvun doğal olarak olacağı yerde görünür. Sağlam uzvun hareketleri hastanın beyni tarafından görsel olarak eksik uzvun taklitçi hareketleri olarak işlenir. Bu nedenle de, eğer bir hasta

parçası haline gelirler. Gözlüklerimi taktığım zaman 20/20 bir görmeye sahibim. Bedenim bunu yapabildiği için değil çünkü yapamıyor. Fakat gelişmiş görüş donanımına sahip bedenim bunu yapabiliyor. Dolayısıyla gözlüklerimi taktığımda ben “donanımla geliştirilmiş, 20/20 görmeye sahip bir insanım.”

Bir müzik aletiyle binlerce saatlik bir pratiğiniz varsa, o nesneyle müzik yaptığınızda onu vücudunuzun bir uzantısı gibi hissedersiniz. Çünkü öyledir. Akıllı telefonunuzu elinizde tuttuğunuzda, kimliğinizin bir parçası haline gelen yalnızca cildinizin yüzeyinde gerçekleşen morfolojik hesaplama değildir. Wi-Fi veya telefon sinyaliniz olduğu sürece, internetin her yerinde

bulunan bilgiler (hem doğru hem de yanlış bilgiler, gerçek haberler ve uydurulmuş yalanlar) kelimenin tam anlamıyla parmaklarınızın ucunda. Ona doğrudan erişmediğiniz zamanlarda bile, bu geniş bilgi girdabının “anında kullanılabilirliği” onu kim olduğunuzun bir parçası yapar. Ve buna çok dikkat etmek gerekir! •

sabriyeasirbd@gmail.com

ampute edilmiş sağ kolunda ağrı hissediyorsa, sol elinin bir yansımalarını izlemek -bir yumruğu sıkamak ve açmak gibi, beynini (eksik) sağ kolun ağrıya neden olacak şekilde bükülmediğini fark etmesi için eğitebilir. Hayalet uzuvdaki kramp ve diğer kas ağrıları için Ramachandran'ın bu prosedürü oldukça etkilidir.

Aletler, oyuncaklar ya da yansımalar; dış nesnelere her zaman geçici de olsa kim olduğumuzun bir

Çeviri kaynağı yazı: Prof. Michael J. Spivey, “When Objects Become Extensions of You”, 9 Kasım 2020, thereader.mitpress.mit.edu

Tarihten Sayfalar

Erhan Kanyılmaz

Hiroşima ve Nagazaki'ye Atılan Atom Bombaları

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Hava Kuvvetleri envanterinde bulunan B-29 tipi bir bombardıman uçağı, II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru (6 Ağustos 1945 tarihinde) dünyada o zamana kadar kullanılan ilk atom bombasını Japonya'nın Hiroşima şehrine attı. »

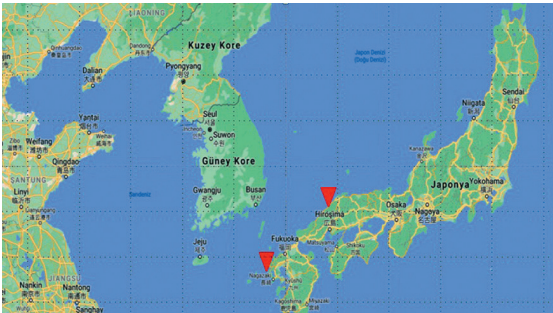

B-29 Bombardıman Uçağı

Bombardıman neticesinde ilk anda tahminen 80 bin insan hayatını kaybetti. Patlama nedeniyle oluşan radyasyona maruz kalan onbinlerce insan da daha sonraki yıllarda aynı akıbeti paylaştı. Hiroşima'nın bombalanmasından sadece üç gün sonra başka bir B-29 tipi bombardıman uçağı bu sefer Nagazaki'yi atom bombası ile hedef aldı. Buradaki patlamanın hemen ardından ölen insan sayısının 40 bin olduğu tahmin edildi. Japonya, bu yeni tip bombalar yüzünden ortaya çıkan devasa kayıplar nedeniyle 15 Ağustos 1945 tarihinde kayıtsız ve şartsız teslim oldu.

Manhattan Projesi

II. Dünya Savaşı'nın başladığı yıl olan 1939'dan önce de

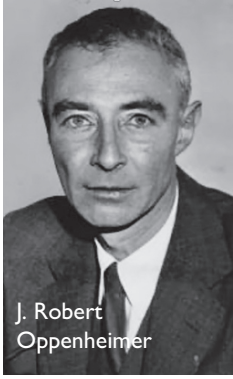

çoğunluğunu Avrupa'daki faşist rejimlerden kaçıp ABD'ye gelen göçmen statüsündekilerin oluşturduğu bir grup bilim insanı, Nazilerin Almanya'da yürütmekte oldukları nükleer silah araştırmaları için endişe duyuyordu. ABD Hükümeti 1940 yılında gerekli fonu sağlayarak kendi atom bombası programını başlattı. Bu program ABD'nin savaşa girmesinin ardından Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Ofisi ile Amerikan Savaş Bakanlığı'nın ortak sorumluluğu altında faaliyetlerini yürüttü. ABD Kara Kuvvetlerinin İstihkâm Kolordusu'na kod adı "Manhattan Projesi" olan bu gizli faaliyet kapsamında ihtiyaç duyulan büyük tesislerin yapımı için kilit görevler verildi. Bahse konu İstihkâm Kolorusunun Manhattan'da konuşlu olmasından hareketle projeye bu isim verilmişti. Projenin başlatılmaması takip eden birkaç yıl boyunca bilim insanları nükleer parçalanma için temel elementler olan uranyum-235

ve plütonyum-239 üzerinde çalıştılar. Bir süre sonra bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar atom bombalarına dönüştürülmek üzere

Hiroşima ve Nagazaki'nin Coğrafi Konumları

J. Robert Oppenheimer'in başında bulunduğu ekibin çalıştığı New Mexico'daki Los Alamos bölgesine

J. Robert
Oppenheimer

gönderildi. Manhattan Projesi plütonyumdan yapılmış ilk atom bombasını 16 Temmuz 1945 günü sabahın erken saatlerinde Los Alamos'taki

Trinity Test Sahası'nda başarı ile denedi.

Japonya Teslim Olmadı

Müttefik Kuvvetler, Trinity'deki deneme yapılmadan önce Avrupa'da Almanya'yı yenmişlerdi. Japonya ise 1944 yılının başlarından beri yaşanan gelişmelerle ortaya çıkan ve kazanma şansının çok az olduğuna işaret eden açık belirtilere rağmen, Pasifik'teki muharebeleri sonuna kadar sürdüreceğine ant içti. Şunu da belirtmek gerekir ki Pasifik'teki muharebelerde Japonya, ABD Başkanı Harry Truman'ın görevi devraldığı 1945 yılının Nisan ayının ortasından aynı yılın Temmuz ayının ortasına kadar geçen üç aylık sürede Müttefik Kuvvetlere daha önceki üç yıldaki kaybın yaklaşık yarısı kadar zayıf verdi. Bu vaka, Amerikalılar tarafından Japonların yenilgiye yaklaştıkça daha ölümcül olduklarının bir kanıtı

olarak görüldü. Japon Hükûmeti, Temmuz ayının sonlarında kendisini teslim olmaya çağırın ve bunun reddedilmesi halinde ülkeyi "Hızlı ve mutlak yıkım" ile tehdit eden Potsdam Bildirisi'ni kabul etmedi.

Bu gelişmeler üzerine, Müttefik Kuvvetler Pasifik Cephesi

Komutanı General Douglas MacArthur ve diğer üst düzey askerî yetkililer, o dönemde yapıldığı gibi konvansiyonel silahlar kullanılarak Japonya'nın bombalan-

Başkan
Harry Truman

masının sürdürülmesi ve ardından kod adı "Çöküş Operasyonu" olan geniş çaplı bir askerî harekâtla ülkenin işgal edilmesi şeklindeki hareket tarzını öngören bir karar teklifi hazırladılar. Bu karar teklifi aynı zamanda General MacArthur ve diğer üst düzey askerî yetkililerin de tercihlerini yansıtıyordu. Karar teklifinin içinde ayrıca söz konusu geniş çaplı işgal esnasında ABD'nin yaklaşık bir milyon kayıp verebileceğine dair tahmini bilgi de Başkan Truman'a sunuldu.

Bu tablo karşısında Başkan Truman, Savaş Bakanı Henry Stimson, General Dwight Eisenhower ve Manhattan Projesi kapsamında çalışan bazı bilim insanlarının

ahlâki çekincelerine rağmen savaşı süratla sona erdireceği umuduyla ve ABD'nin vermesi muhtemel büyük kayıptan kaçınmak amacıyla atom bombasının kullanılmasına karar verdi. Atom bombasının kullanılmasında taraftar olanlar arasında yer alan ve Temmuz 1945'te ABD Dışişleri Bakanı olan James Byrnes, atom bombasının savaşı kısa sürede sona erdirmesinin yanında savaş sonrasında oluşacak dünyada ABD'yi önemli gelişmelerde karar verecek başat güç durumuna getireceğine de inanıyordu.

General Douglas MacArthur

Çocuk" adlı bombayı 6 Ağustos 1945 sabahı saat 08:15'te şehrin yaklaşık 650 metre üzerinde patlayacak şekilde paraşütle attı. Patlama şiddeti 12-15 bin ton TNT'nin patlamasına eşitti ve şehrin 13 kilometrekarelik bölümünü anında yerle bir etti.

Hiroşima'nın bombalanmasının ardından Japon Hükûmeti'nden ülkenin teslim olduğuna dair bir açıklama gelmedi. Bunun üzerine 9 Ağustos 1945 günü yine Tinian'dan havalanan ve

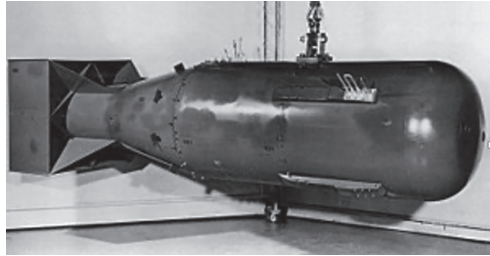
Binbaşı Charles Sweeney'in uçtuğu Bockscar adlı başka bir B-29 Uçağı ikinci bomba için hedef seçilen Kokura üzerine geldi. Bu şehrin

“Küçük Erkek Çocuk” ve “Şişman Adam” Atıldı

Tokyo'nun yaklaşık 800 km güneybatısında bulunan ve o dönemde tahminen 350 bin kişinin yaşadığı bir üretim merkezi olan Hiroşima, atom bombasının atılacağı ilk hedef olarak belirlendi. Pasifik'te bulunan Tinian Adası'ndaki ABD Üssüne gelen modifiye edilmiş Enola Gay isimli B-29 bombardıman uçağına yaklaşık dört ton ağırlığında uranyum-235 içeren atom bombası yüklendi. Enola Gay adı, uçağın pilotu olan Albay Paul

Tibbets'in annesine atfen verilmişti.

Söz konusu uçak “Küçük Erkek

Little Boy (küçük erkek çocuk) üstte
Fat Man (şişman adam) altta

hava sahasının bulutlarla kaplı olduğunun görülmesi üzerine yedek plan uygulandı ve uçak saat 11:02'de "Şişman Adam" adlı plütonyum bombasını Nagazaki'ye attı. Yaklaşık 4.536 kg patlayıcı yükü içeren ve 22 bin ton TNT'ye eşdeğer patlama etkisi yapacağı hesaplanan bu bomba, Hiroşima'ya atıldan daha güçlüydü. Nagazaki'nin dağlar arasındaki dar vadilerde bulunması nedeniyle patlamanın etkisi azaldı ve yıkım yaklaşık 6,73 kilometreka-relik bir alanda sınırlı kaldı.

Bombaların Ardından

Japon İmparatoru Hirohito, 15 Ağustos 1945 günü öğle saatlerinde radyoda yaptığı bir açıklama ile ülkesinin teslim olduğunu ilan etti. Bu haber süratle yayıldı ve

Japonya'da kazanılan zafer müna-sebetiyle ABD'de ve diğer Müttefik Devletlerde çeşitli kutlamalar yapıldı. Japonya'nın teslim olduğuna dair resmi antlaşma ise 2 Eylül 1945 tarihinde Tokyo Körfezinde demir-lemiş olan ABD'ye ait Missouri adlı savaş gemisinde imzalandı.

İki atom bombası neticesinde ortaya çıkan çok büyük yıkım, şehir altyapılarının tamamen yok olması ve kaos nedeniyle ölen insan sayısı tam olarak tespit edilemedi. Ölenlere dair tahmini rakamlar Hiroşima'da 80-135 bin, Nagazaki'de ise 60-80 bin şeklindedir. Bu rakamlar, patlamanın hemen ardından oluşan ilk yıkıcı etkilerle ve sonraki yıllarda radyasyon maruziyeti nedeniyle ölenleri kapsamaktadır. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

Atom bombasından önce ve sonra Hiroşima (üstte)

Atom bombasından önce ve sonra Nagazaki (altta)

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Edip Cansever'in Ahmet Abi'si, Mehmet H. Doğan ve

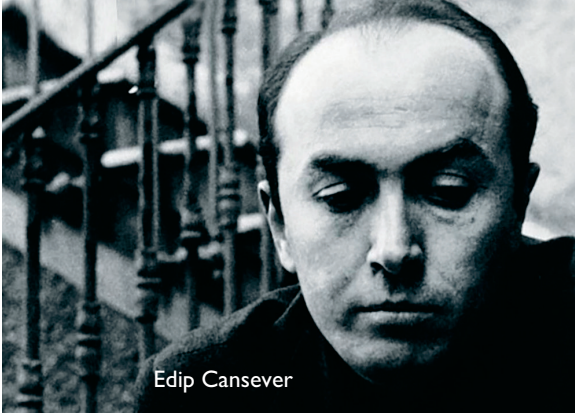
“Mendilimde Kan Sesleri” şiiri

Edip Cansever'in “Mendilimde Kan Sesleri” şiirinde “Ah güzel Ahmet Abim benim” diye seslendiği Kayserili Ahmet Gayretli (Kızıl Ahmet), şairden 3 yaş büyüktü. Cansever'in ölümünden 29 yıl sonra, 2015 yılında, 89 yaşındayken yaşamını yitirdi.

Gençlik yıllarında Kayseri Uçak

Fabrikası'nda çalışırken, komünizm propagandası suçundan bir yıl hapis yatmıştı. Askerlik dönüşü kendisine iş verilmeyince tabelacılık yapmaya başladı. Bir ara Ankara'da bir lastik fabrikasında çalıştı. 1951'deki TKP tutuklamasında Harbiye Askeri Cezaevi'nde, ardından Adana Cezaevi'nde yattı.

Daha sonra Malatya’da sürgüne gönderilmiş, Kayseri’ye döndükten sonra evlenmiş, çocukları olmuştu. Takma adlarla yazılar, şiirler yayınlıyordu. Bir ara İstanbul’da yaşamış, Adam Yayınları’nın kurucusu Nazar Büyüm’ün yardımını görmüştü. Edip Cansever’le de tanışmıştı. 12 Mart döneminin baskılarını, toplumsal sıkıntılarını, acıları dile getiren “Mendilimde Kan Sesleri” şiiri bu dönemde yazıldı.

Edip Cansever

1940’larda şiirlerini yayınlamaya başlayan Edip Cansever’in, ünü 1950’lerin ikinci yarısında “2. Yeni akımı” içinde, bu yolda ürün veren şairler arasında genişledi. “2. Yeni”yi bireycilikle, toplum sorunlarına uzak durmakla suçlayan Attila İlhan, Asım Bezirci gibi toplumsalcı yazarlar hareketin D.P. yönetiminin genişleyen siyasal baskısı nedeniyle ortaya çıkmış bir kaçış edebiyatı olduğunu ileri sürüyordu.

Cansever ise kendisini bu akımın dışında saydığı gibi toplum sorunlarına uzak durmadığını da ileri sürer:

“Kimdir bu ‘2. Yeni’, kaç kişidir belli değil. Hiç değilse ‘Garip’ den-
diğinde üç kişinin (Orhan Veli, Me-
lih Cevdet, Oktay Rifat) adı geçer,
bellidir. Sartre’ın bir sözü var, ‘Ben
varoluşçu değildim’ diyor, ‘ama
alnıma vurdular, vurdular, sonunda
o yaftayı kabul ettim. Oysa neysem
yine oyum’. Biz de öyle!”

Edip Cansever, “2. Yeni”nin
temel özellikleri arasında sayılan
“anlamsızlığı”, “rastlantısallığı”

ya da “us dışına
çıkma”yı değil,
“düşüncenin şiiri”ni savunuyordu.
Akımın özellikleri
arasında yer aldığı
ileri sürülen “bi-
reycilik”, “topluma
sırtını dönme”,
“geleneğe karşı
çıkma” gibi konu-
larda ise, Cansever
tam tersine, şiiri
“toplumla ilgiler

kurmak” diye tanımlamaktaydı.

Cansever şiiri, başlıca şu nitelik-
leri taşımasıyla dikkat çekmiştir:

“Sözdiziminde ve özellikle sı-
fat ve isim tamlamalarında yaptığı
değişiklerle, şiirde düzyazının ola-
naklarından yararlanarak “dize”ye
farklı işlevler yüklemesiyle, diyalog
ve iç monolog gibi teknikleri kul-
lanarak kendine özgü bir ses, imge
ve anlam düzenine ulaşmasıyla
yeni bir şiir kurmuştur. Bu yenilikte
insanı ‘toplum içinde bir birim’
olarak almasının, kentleşmenin ve
makineleşmenin getirdiği bunalımı

yaşayan, bu nedenle de çoğunlukla yalnız, sıkıntılı, yabancılaşmış ve çaresiz olan bireyi öne çıkarmasının payı büyüktür.”

1950 kuşağı öncü yazarları, 2. Dünya Savaşı sonrasında Batı düşüncesinde çok etkin olan “varoluşçuluk” akımına uzak durmamışlardı. Edip Cansever’in şiirinde de varoluşçu öğeler yer alıyor, bireyin kendisine ve çevresine yabancılaşması felsefi bir temel üzerinde irdeleniyordu.

Yalnızlık, bunalım, umutsuzluk, karamsarlık, iletişimsizlik, değer yitimi, yozlaşma, ölüm gibi varoluşçu edebiyatın yaygın izlekleri Cansever’in de örneğin “Tragedyalar”ında kendini gösterir.

Edip Cansever 1960 sonrasında yeni Anayasa’nın yarattığı düşünce ve siyaset özgürlüğü ortamında işçi sınıfının toplumsal haklarını savunan, hattâ seçim yoluyla TBMM’ye girerek görev yapan Türkiye İşçi Partisi’nin üyesiydi. Partinin sanat kurulunda görev yapmıştı. 12 Mart darbesinin ardından yaşanan siyasal toplumsal olayları şiirlerinde konu edindi. “Sonrası Kalır” (1974) kitabında Deniz Gezmiş ile arkadaşları için ağıt niteliğindeki “Ölü mü Denir” şiiri, bunlardan biridir:

*“Ölü mü denir şimdi onlara
Durmuş kalpleri çoktan
Ölü mü denir şimdi onlara
Kımıldamıyor gözbebekleri
Ölü mü denir peki
En büyük limanlara demirlemiş*

*En büyük gemiler gibi
Kımıldamıyor gözbebekleri
Ölü mü denir şimdi onlara*

...

*Öylesine sıkılmış ki yumrukları
İyice sıkılsın yumruklar
Saklansın diye bir armağan gibi
bu katılık*

*Öylesine sıkılmış ki yumrukları
Kimse hüznü olmasın
Kimse hüznü olmasın diye
Sırası değil hüznün daha.”*

Şairin bu yazıda konu edinilen “Ahmet Abi”siyle bir dertleşme biçiminde yazılmış “Mendilimde kan Sesleri” şiiri de söz konusu kitaptaydı:

*“Her yere yetişilir,
Hiçbir şeye geç kalınmaz ama
Çocuğum beni bağışla
Ahmet Abi sen de bağışla.*

...

*Gülemiyorsun ya, gülmek
Bir halk gülüyorsa gülmektir
Ne kadar benziyoruz Türkiye’ye
Ahmet Abi.*

...

*Ah güzel Ahmet Abim benim
Gördün mü bak
Dağılmış pazar yerlerine benziyor
şimdi istasyonlar
Ve dağılmış pazar yerlerine
memleket*

*Gelmiyor içimizden hüznülenmek bile
Gelse de
Öyle sürekli değil
Bir caz müziği gibi gelip geçiyor
hüzün
O kadar çabuk*

*O kadar kısa
İşte o kadar:
Ahmet Abi, güzelim, bir mendil
niye kanar
Diş değil, tırnak değil, bir mendil
niye kanar
Mendilimde kan sesleri.”*

Edip Cansever’in bu yazının konusu olan bir başka yakını Mehmet H. Doğan artık yaşamda olmayan dostlarını anlattığı “Şimdi Uzaklardasın” kitabına başlarken duygu seli içinde şöyle demektedir:

“Onların benim gözümle çekilmiş fotoğraflarını yazıya dönüştürmek istiyordum. Onları anımsarken aklıma gelenleri, anımsadığımda burnumun direğini sızlatan sözlerini, görüntülerin belleğin azizliğinden kurtarmak istiyordum. Bir de, kimi yazılarda görüleceği gibi onlara olan özlemimin, duygunun, onları yitirmiş olmanın -yoksa onlarla birlikte olamamanın mı demeliydim?- verdiği acının ağır bastığı oluyordu.”

Mehmet H. Doğan, kitabında yakın dostu Cansever’in söz konusu toplumsal, siyasal şiirleriyle ilgili görüşlerini açıklamıştır:

“1974 yazı, Edip’in ‘Sonrası Kalır’ kitabı yeni yayınlanmış. Ben

kitaptaki ‘Mendilimde Kan Sesleri’, ‘Ölü mü Denir Onlara?’ gibi bazı şiirlerindeki, o eski, soyutlamalarla yürüyen yoğun şiirselliği, anlaşılabilirlik adına bir kenara bıraktığını düşünüyorum. ‘Bu düzen ancak Kara olarak anlatılabilir,’ diye yazıyorum ona. Oysa o artık ‘Pas’ı değil ‘Su’yu yazdığını söylüyor.”

Anımsanacağı üzere “Sonrası Kalır” kitabı, “Su” şiiriyle başlamaktadır:

(...)

Trenlerin kalktığı her yerde

*Bavullar sudur
Bir gün Erzurum
çalkantısı*

*Öbür gün Konya pası
Manisa’ dan görünen
İstanbul kıyıları*

*Çantası açık duran
bir kadının anısı ve*

*Dudak boyası
Ardahanlı bir kartal
Kızılcahamamlı bir
pirinç*

*Tülbentler, yazmalar,
krepler*

*Hep sudur
Askerin son defa*

memleketine baktığı

*Yüzünü çevirince bir bardak gibi
düşüp kırılan memleket*

*Ve gemilerin ağır ağır
limanlardan çıktığı*

Ah sudur.”

(...)

İstanbul çocuğu olan Edip Cansever, şiirlerinde yurt coğrafyasının uzak köşelerini anarak o yerlerdeki

Mehmet H. Doğan'ın
Şimdi Uzaklardasın adlı kitabı

yaşamı, toplum sorunlarını gündeme getiriyordu. “Mendilimde Kan Sesleri” şiirinde bu görüntü, yurt dışına işçi göçüyle genişlemiştir:

“Trenler tıklım tıklım

*Trenler cepheye giden trenler gibi
İşçiler*

Almanya yolcusu işçiler

Kadınlar

Kimi yolcu, kimi gurbet bekçisi

Ellerinde bavullar, fileler

Kolonyalar, su şişeleri, paketler

Onlar ki, hepsi

*Bir tutsak ağaç gibi yanlış yerlere
büyüyenler”*

“Kendimi toplumdan istesem de soyutlayamam. Toplumla, toplumsal olaylarla kopmaz bağlarım var,” diyen şair, “Ahmet Abi”sinin yanı başında, ülkenin gerçeklerine, insanların sorunlarına eğilir, yaşananları sıralarken umudu dile getirir:

“Biz eskiden seninle

İstasyonları dolaşırdık bir bir

O zamanlar Malatya kokardı

istasyonlar

Nazilli kokardı

*Ve yağmurdan ıslandıkça Edirne
postası*

*Kıl gibi ince İstanbul yağmurunun
altında*

*Esmem bir kadın sevmiş olurdu
sen*

Kadının ütülü patiskadan bir teni

Upuzun boyu

Kirpikleri

Ve sana Ahmet Abi

*Uzaktan domates peynir keserdi
sanki*

Sofranı kurardı

Elini bir suya koyar gibi

kalbinden akana koyardı

*Cezaevlerine düşsen cıgaranı
getirirdi*

Çocuklar doğururdu

Ve o çocukların dünyayı

*düzeltecek ellerini işlerdi bir dantel
gibi*

O çocuklar büyüyecek

O çocuklar büyüyecek

O çocuklar...”

Gördüklerinden bunalan, varoluş amacını sorgulayan, varlığa, yaşama ve insana ilişkin sorular soran ama yanıt alamayan, yalnız, mutsuz, umutsuz ve karamsar bireyin şiiridir “Mendilimde Kan Sesleri”

Yakın arkadaşı Mehmet H. Doğan’ın “Şimdi Uzaklardasın” kitabını E. Cansever göremedi. Eleştirimen’in, “Sonrası Kalır” kitabıyla ilgili olarak değişen düşüncelerini de öğrenemedi. Mehmet H. Doğan’ın konuyla ilgili olarak çeyrek yüzyılın ardından gelen özelleştirisi şöyle olacaktı:

“Bu eleştirilerde kimi zaman acımasız davrandığımı anlıyorum şimdi.

(...)

O günler fazla yüklendiğimi anlıyorum Edip’e o şiirler için. Oysa bir ‘Petrol’e, bir ‘Kırlı Ağustos’a, hele hele son şiirlerine değişmesem de seviyorum o şiirleri. Edip’in has bir şair olarak, sanki doğrudan güncelden, politik olaylardan kalkan şiirler yazılacaksa işte böyle yazılacağını sergilediğini düşünüyorum dönemin genç şairlerine.” •

konurertopbd@gmail.com

30 Ağustos

Bir ulusun var oluşunun anlamını içerir tüm ulusal bayramlar. Tarih sayfalarından çok şiirlerle şairler aktarır geleceğe ulusal varoluşun anlam ve değerini. Yaz tatiline denk geldiği için okullarda kutlanmazdı diğer ulusal bayramlarımız gibi coşkuyla 30 Ağustos Zafer Bayramı. Fakat biz yine de diğer ulusal bayramlarımızı kutlarken anmadan edemedik yurdumuzun düşman işgalinden kurtulmasını simgeleyen bu kutsal zaferi. Sadece diğer ulusal bayram kutlamalarında değil cumartesi günleri okullarda düzenlenen Şiir Öğleden sonralarında şiirlerle anardık Atatürk'ün başkomutanlığında yapıldığı için Başkomutanlık Meydan Muharebesi adıyla da bilinen; Cumhuriyetimizin kuruluşu ile taçlanan bu 30 Ağustos Büyük Taarruz zaferini...

Yazan: SABRİ KEMAL

AKDENİZ'E

26 Ağustos, gece sabaha karşı,
Topların çelik ağızı çaldı bir
hücum marşı.

Bu ölüm bestesinin içinde yandı
dağlar,

Altüst oldu siperler, eridi demir
ağlar.

Fırtınadan yeleli, yıldırımdan
kanatlı,

Alevlerin içinden geçti binlerce
atlı.

Çılgınlıkla, iniltille sarsıldı, köşe
bucak,

Savruldu gökyüzüne: Kafa, kol,
gövde, bacak

Rüzgârlarla atbaşı yarış etti bu
akın,

Şimdi yakınlar uzak, şimdi
uzaklar yakın!

Akdeniz, ayakları altında
ordumuzun,

Mavi bir atlas gibi serilmişti
upuzun.

Çekti Kadifekale al bayrağını
yine,

Güzel İzmir büründü yine eski
rengine.

Süngüler ilk amaca tam on dört
günde vardı,

O gururlu alınlar yere düşüp
yalvardı.

Yusuf Ziya Ortaç

***

ZAFER TÜRKÜSÜ

Yaşamaz ölümü göze almayan,
Zafer göz yummadan koşana
gider.

Bayrağa kanının alı çalmayanın,
Gözyaşı boşana boşana gider.
Kazanmak istersen sen de zaferi,
Gürleyen sesinle doldur gökleri.
Zafer dedikleri kahraman peri,
Susandan kaçır da koşana gider.
Bu yolda herkes bir, ey delikanlı!
Diriler şerefli, ölümler şanlı.
Yurt için dövüşen başı dumanlı,
Her zaman bu şandan, o şana
gider.

Faruk Nafiz Çamlıbel

***

SES

Verdi ana, baba canını,
Gökler: "Daha da ver" dedi.
Bir savaştı, Allah! Allah!
Su: "Allahuekber" dedi.
Toprak ölüme taş iken,
Taş ecele: "mermer" dedi.
Duyamadım bir Mehmetçik,
Yüz düşmana neler dedi.
Dağlar dağ oldu bir daha,
Sömürgene: "yeter!" dedi.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

***

30 AĞUSTOS

Her yıl bugün olur, Otuz Ağustos
İçime bir ordu havası dolar.
Başlar dimdik, gözler çelik,
yüzler pos,

Bayrak imil imil, geçer ordular...
Geçer tunç adımlar demir
göğüsler,

Geçer Mehmetçikler, geçer
subaylar,

Hepsinin alnında zaferden süsler.
Geçer hayalimde bir bir alaylar.
Geçer toplar, geçer atlar, yağız, al,
Geçer dağlar, geçer yollar,
şehirler...

Yangınlar üstünde ince bir hilal!..
Yaralılar düşse kalka geçerler.
Çılgın bir istekle bu şan akını
Afyon'dan, İzmir'e kaçlar çağıldar.
Unutmuş at gemi, kılıçlar kını,
Can canı unutmuş zafere kadar.
Ne var bu dünyada sana yakışan,
Alnında bir zafer sabahı kadar;
Sen Mehmetçik, söyle büyük
kahraman,

Sana zafer kadar yakışan ne var?
Her yıl bugün olur, Otuz Ağustos,
İçime bir zafer havası dolar.
Başlar dimdik, gözler çelik,
yüzler pos,

Bayrak imil imil, geçer ordular...

Ahmet Kutsi Tecer

***

BUGÜN AĞUSTOS'UN OTUZU

Bu gün Ağustosun otuzu
Yüreklerde yanar ince bir sızı
İmanlı göğüsler hep durdurmuştur
arsız

Türk yurdunu çiğnetmedi
kahraman Türk Ordusu

Bu gün Ağustosun otuzu
Afyon'a sorun bizi
İzmir iyi bilir o eşsiz lideri
Bu gün Türk'ün en büyük zaferi

Mustafa Hayırlı

MEDENİ KANADA

Kanada’da hastalık veya kötü yaşam koşulları yüzünden 10.000’den fazla yerli çocuğun kiliseye ve devlete bağlı yatılı okullarda öldüğü ve isimsiz mezarlara gömüldüğü tahmin ediliyor.

Ailelerinden zorla koparılıp, kültürel bir soykırım yoluyla asimile edilmeye çalışılan bu çocuklar, dünyanın farklı yerlerinde medeni ve Hıristiyan beyaz adamın barbarlığından paylarına düşeni almış Kuzey Amerika yerli halkları.

1883 yılından 1998’e kadar faaliyet gösteren 150 okulda 150.000 yerli çocuğun kültürel olarak zorla Hristiyan yapıldığı ve Avro-Amerikalılaştırıldığı tahmin ediliyor. Son olarak geçtiğimiz Haziran ayında 751 isimsiz çocuk mezarının ortaya

çıkartılmasıyla tekrar Kanada ve dünya gündemine oturan okullarda öğrencilere çok katı cezalar uygulandığı biliniyor. Okullara getirildikleri zaman kendi kültürlerinde onur ve güç simgesi sayılan saçları kesilen, üzerlerindeki elbiseleri yakılan ve kimyasallarla yıkanan çocuklar ayrıca rahiplerin, rahibelerin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin sürekli cinsel taciz ve saldırılarına da uğruyorlar. Nazi toplama kamplarını aratmayan bu okullarda yerli dillerin konuşulması bile yasaklanmıştı.

Peki bu yerli halklar kim?

Zulme uğrayanların arasında biz Türklere hiç yabancı olmayan boylar da var. Asya'da Cengiz Han önderliğindeki 13. yy Moğol istilası yüzünden Alaska'ya (Büyük Ülke) Bering Boğazı üzerinden göç etmek zorunda kalan Dene ve Na-Dene Kızılderilileri araştırmacı **Ethel G. Stewart**'ın linguistik ve kültürel kanıtlarla ortaya koyduğuna göre Altay Türkleri ve Turfan'daki Uygur Türkleriydi. Kıta Amerika'da kendilerine Dene diyen bu boy Atahapaskan'lara, Na-Dene'ler olarak geçen boy da Haida ve Tlinget kabilelerine dönüşmüştü. Bu boylardan dağılan Sioux (Moğolca Tseu-Köle'nin

Fransızca transkripsiyonundan gelme), Atsina (Asena'dan gelme), Kanai (Kan-Ay, İngilizce ismi Blood-Kan olan kabile), Kutchin (Kuşhan), Navaho (Tibet idaresindeki Na-fopo'dan gelme), Apaçi (Amerika'da olduğu gibi Asya'da da savaşçı demek) ve A-Bha-to (Hor Türkleri) kabileleri hep Türk kanı taşıyorlardı. Avrupalı misyonerlerin gelişine kadar Asya'dan getirdikleri kendi âdet ve hayat tarzlarını koruyan bu topluluklar Kilisenin zulmü ile asimile edilmişlerdi.

Ethel G. Stewart'ın Cengiz Han'dan Amerika'ya Kaçan Türkler adlı kitabı

Dene'ler Alaska'dan Meksika'ya kadar yayılırken, Na-Dene'ler Kanada'nın British Columbia bölgesinde yoğunlaşmışlardı. Dene'lerin erkek ataları **“denizin ötesinde, fakat çok çok uzakta Batıdaki”** eski yurtlarından **“Kaçan Karga”** adını verdikleri korkunç bir düşman, Cengiz Han tarafından sürülmüşlerdi.

ABD'de Hava-su ve Turfan'daki Kan-su gibi bölgelerin isim babaları da aynı kabilelerdi. Kendi kültürlerinde alegoriler ve mecazlar kullanarak bilgiyi nesilden nesle aktaran Dene'ler, Ay Tanrısı'ndan geldiklerini ve ölümden sonra ona döneceklerini, bunun yanı sıra ölümlerin insan veya hayvan şeklinde tekrar yeryüzüne geleceğine inanıyorlardı.

ABD'de Hava-su ve Turfan'daki Kan-su gibi bölgelerin isim babaları da aynı kabilelerdi. Kendi kültürlerinde alegoriler ve mecazlar kullanarak bilgiyi nesilden nesle aktaran Dene'ler, Ay Tanrısı'ndan geldiklerini ve ölümden sonra ona döneceklerini, bunun yanı sıra ölümlerin insan veya hayvan şeklinde tekrar yeryüzüne geleceğine inanıyorlardı.

Biz ulus olarak sözde ve uydurma bir soykırım için suçlanırken, çocuk katilleri kendi tarihlerinde yaptıkları barbarlıkları bir türlü görmek istemiyorlar.

Anadolu'daki torunları gibi aynı şekilde ilkbaharda gündüz ve gece- nin eşitlendiği günü de şenliklerle kutluyorlar, cenaze törenlerinde ataları Saka Türkleri gibi yanaklarının üstlerini keserek “**kan**” ağlıyorlardı. Dene'ler ve Na-Deneler'in korku duyulan ve kartal olarak resmedilen Gök Gürültüsü Kuşu (Thunderbird) Türk kavimlerinin Zümrüd-ü Anka'sının tasviri olarak düşünülüyor ve büyük kanatlarıyla gök gürültüsü yarattığına inanılıyordu.

Bunlara ek olarak Dene'ler, Türk'lere özgü doğa ile uyumlu yaşam ve evren anlayışını; evlilik, doğum ve defin geleneklerini de beraberlerinde yeni kıtaya getirmişlerdi. Bu kabilelerde görülen yeni doğan

çocuklara özelliklerine göre lakap takılması da Türk'lerde yaygın bir adetti. Benzer bir şekilde mavi boncuklar/nazar boncukları ve evrenin eksenini oluşturduğuna inandıkları hayat ağacı da geleneklerinde önemli yer tutuyordu.

Bize soykırımcı diyenlerin atalarımıza yaptıklarına geri dönersek

Yerli çocukların gömüldüğü mezarlıkların çoğunun üzerinde günümüz Kanada'sında otoparklar olduğu tahmin ediliyor. Hazırlanan bir rapora göre okullarda çocuklarla ilgili kayıtların yok edildiğinin ya da hiç tutulmadığının ortaya çıkmasıyla kötü muamele yüzünden ölenlerin sayısının çok daha yüksek olduğu tahmin ediliyor. Birçok durumda ise okulların yetkilileri ölenlerin ailelerini haberdar etme zahmetine bile girmemiş. Ayrıca

Kanada'da yatılı okullarda eğitime tabi tutulan yerli çocuklar

Katolik Kilisesi'ne (dünyanın gelmiş geçmiş en büyük cinayet şebekesi) bağlı okullar ellerindeki kayıtları yetkililerle hâlâ paylaşmıyorlar, suçlu kabullenmiyorlar ve özür bile dilemiyorlar. Sevgili okurlar, biz ulus olarak sözde ve uydurma bir soykırım için suçlanırken, çocuk katilleri kendi tarihlerinde

Toronto Star adlı internet sitesinde Kanadalı serbest muhabir ve editör olan Jesse Staniforth tarafından 'Cultu-

ral genocide'? No, Canada committed regular genocide. (Kültürel soykırım mı? Hayır, Kanada düzenli soykırım yaptı.) başlığıyla kaleme alınan makaleden alınan aşağıdaki ifadeler dikkat çekicidir:

(...) Kanada hükümeti bu çocukları Yerli oldukları için ölüme terk etmekten mutluydu. Yüzyılın başlarında kaç çocuğun öldüğünü takip etmeyi bıraktık: komisyon bunun bizi ülke olarak kötü gösterdiği sonucuna vardı. Koşulların hiçbirini değiştirmedik sadece sistemimizin öldürdüğü çocukları takip etme alışkanlığını değiştirdik. Yerli çocuklar öldüğünde onları, ailelerini bilgilendirecek, cinsiyetlerini, yaşlarını ya da ölüm nedenlerini kaydedecek ya da mezarlarını işaretleyecek kadar bile insan olarak görmedik(...)

Çocukların çoğu az beslendikleri ve ağır işler yapmaya zorlandıkları için tüberküloz, tifüs benzeri hastalıklar yüzünden ölüyorlar. Diğer bir kısmı ise intihar, yangın veya kaçmaya çalışırken dondukları için hayatlarını kaybediyorlar.

yaptıkları barbarlıkları bir türlü görmek istemiyorlar.

Çocukların çoğu az beslendikleri ve ağır işler yapmaya zorlandıkları için kötü hijyen koşullarının da etkisiyle kolay yayılan tüberküloz, tifüs benzeri hastalıklar yüzünden ölüyorlar. Diğer bir kısmı ise intihar, yangın veya kaçmaya çalışırken dondukları için hayatlarını kaybediyorlar. Ölenlerin hemen hemen hepsi de ailelerinin haberi olmadan buldukları okulların bahçelerine gömülüyorlar. Daha sonra da bu okul alanlarının bazıları satılıyor ve mezarlıklar üzerlerine ne inşa edilirse onun altında kalıyor

bazıları ise doğanın altında unutulup gidiyor.

1918’de İspanyol Gribi salgını zamanında, **Red Deer Industrial School** müdürü **J. F. Woodsworth** patronlarına yazdığı mektupta, maliyeti düşürmek için ölen çocukları tek mezara “**ikişer ikişer**” gömdüğünün garantisini veriyor.

Liberal cennet Kanada medeniyeti, tek suçları yerli doğmak olan Türk torunlarının kalıntıları üzerine kurulmuş desek yanılmayız herhalde...

Bitmek bilmeyen hırsı ve açgözlülüğü ile Hristiyan beyaz adam ve siyasal İslam işbirlikçileri, dünyaya bugün bile kan ve gözyaşı pompalamaya devam ediyor. Kendi çarpık ahlâki standardını her şeyin üstünde

tutarak, saçma sapan yeniçağ kişisel gelişim zırvası ile toplumlari zehirleyerek, her bireyin nadide bir kar tanesi olduğu masalı ile manevi boşluk içinde olan ahmakları tavlayarak insanlığın on binlerce yıllık kolektif bilincine, bölerek, parçalayarak ve tüketime bağımlı hale getirerek, son darbeyi vurmaya adım adım yaklaşıyor.

Medeniyetin beşiği kadim Anadolu ve uygarlık yapıcı Türk insanı da derin uykusunda, bu kokuşmuşluktan payını almaya devam ediyor, yabancılaşıyor ve ulus kimliğini yitiriyor. Bir an önce bu uykudan uyanabilmemiz dileğiyle.

Sağlıkla kalın... •

omerdedeoglubd@gmail.com

Farabi'nin Adalet Anlayışı

(Hak, Liyakat ve Pay Teorisi)

Farabi'nin adalet anlayışı hak-liyakat-pay ilkesine dayanmaktadır. Varlık, hak-liyakat-pay ilkesine göre çalışıyorsa; bu durumda insani işlerin olduğu bu dünyanın da hak-liyakat-pay ilkesine göre inşa edilmesi gerekir. Bir toplumda hak-liyakat-pay dengesi bozulduğunda adaletsizlik hemen baş gösterir. Farabi'ye göre adalet her zaman sevgiye tâbidir. Eş deyişle adalet, sevgiyi izler. Erdemli toplumda sevgi, öncelikle erdeme olan iştiraklerle meydana gelir. İştirakleri sevgi ile çoğaltmak, erdemleri çoğaltmak demektir. Farabi herkes herkesten korktuğu sürece adaletin o toplumda zor tecelli edeceği, birbirine iradî sevgi bağı ile bağlı toplumlarda ise adaletin hızla tecelli edeceği görüşündendir. Farabi, adalet ve mutluluk arasında ilişki kurar. Mutluluk, yaşamın amacıdır. Bu amaca ulaşmak için adalet erdeminin mutlaka gerçekleşmesi gerekir:

(alıntı) **Mehmet Kasım Özgen**

Anka
Berk Yüksel

KISKANÇLIK

“Kıskançlık birçok insanın yaşamını etkileyen rahatsız edici duygulardan birisidir. Kıskançlıkla birlikte çoğu zaman öfke, değersizlik, mutsuzluk, yalnızlık ve çaresizlik gibi duygular da yaşanır. Bu duygulara değersizlik ve özgüvensizlik ile ilgili düşünceler eşlik eder.”

Bir kimse bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin, başkası ile ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz tutum, hasetçiliktir.

Konu karı kocanın, sevenlerin birbirini kıskanması değildir. Yarışma hastalığıdır. "Sende var, bende niye yok" olarak düşünen zihniyetin kapıldığı illetir esas mevzu. »

Kopya yaşamlardır. Görüp isteme, başkasının hayatına sarkma, kendi zevkini ve kendi hayatını değil başkalarının hayatını ve zevklerini kopyalamaktır. Kıskanarak delice istemek hem maddi hem de manevi açlıktan ileri gelir. Madde açlığı para, makam, şan, şöret,

“Kıskançlık; incinmiş ruhların sadizmidir.”

duyguları dış etkilere çok kolay etkilenen kişilerin çoğunlukla kıskanç oldukları görülmektedir.”

“Kıskançlık yaşayan kişiler özgüvenlerini ve özsaygılarını korumakta zorlanırlar. Kıskançlık yaşayan kişiler yaşadığını düşündükleri rekabette yarışı kaybedeceklerini düşünerek kendilerini değersiz, önemsenmeyen, sayılmayan ve sevilmeyen bir insan gibi hissederler.” Descartes: "Kıskançlık, sahip olduklarını koruma isteğinden kaynaklanan bir tür korkudur." diyor. Kimilerine göre

ise “özgüven eksikliği duyan eksik insanların gösterdiği davranışlardır ve aşağılık kompleksinden ibarettir”.

Kendinden emin olmayan, kendi olumlu ve olumsuz yanlarını göremeyen veya görmek istemeyen, kendine

eşya, mülk yarışı şeklindeyken, manevi ise huzur, sevgi, mutluluğu kıskanmak gibi olabilir. Bu lanete kendini kaptıran insanı içten içe bir kurt gibi gerek kendini gerekse yakın çevresini kemirir durur. Sürekli istekleri ile ilgili boş boş konuşur. Akıl mevcut olmadığı için görür ve ister, maymun iştahlıdır ve inanılmaz açtır. “Kendisini yetersiz ve değersiz gören ya da değerlilik

sorduğu yüzleşme sorularını yanıtlamayan, olgunluğa ulaşmamış kişi, herkesi kıskanmakla ve herkesle delicesine yarışmakla yaşamını heba eder. “Kıskançlık; incinmiş ruhların sadizmidir.” Sonun başlangıcıdır... Kıskançlık ve ileri düzeyi olan haset bu duygulara can veren kemirgeni yer bitirir. Sevgi, paylaşma kıskanılır, "Sende var, bende niçin yok", "Ben de, ben de...", "Benim neyim

eksik” söylemleri herkesi ve her şeyi kıskanan, ne görürse isteyen, kopya yaşamlar süren maymun iş-tahlı bu yapının temel söylemidir.

“Dozunda kıskançlık normaldir, sevginin ve bağlılığın bir göstergesidir.” avam yaklaşımı veya “seven insan kıskanır” klişesi hatta ekolü bu ömür törpüsü rezalete uydurulan kılıflardır. Kem gözlerle asla dolmayacak içindeki derin karanlık boşluğu gördüğünü istemekle dolduracağını umar. Sevgiyi bir ortamda görünce gözü seğirir, onu kazanmak için yeni bir başlangıç yapmaz sadece ister. Hiçbir şey için çabalamaz, duruma göre tutum takınmaz, gelişmez, değişmez, yenilenemez ama ister ve durmadan ister. Lanetlenmiş gibi durmaksızın her şeyi ama her şeyi ister. Sevgiyi görür kıskanır, mal-mülk onun cebinden çalınıp alınmış gibi kıskanır, bir “hayırlı olsun” diyemez, boğazı düğümленir. Açlık, doymak bilmezlik, yarışma hastalığı, tamahkârlık, sürekli daha fazlası için yanıp tutuşma kem gözlerden dışarıya yansır.

Bu ruhunu yaşarken teslim etmiş şahsiyetler yaşamı sadece kendilerine değil yakınlarına da zehir ederler. Onların içlerindeki kurt onları yiyip bitirirken yakın çevre de bu acınasılardan ciddi manada etkilenir. Ortak özellikleri sürekli, hiç durmaksızın dedikodu

yapmaları ve ortamda olmayan kıskandıkları kişileri iğrenç sohbetlerinde anmalarındır. Bu şahsiyetlerin ruhları kanserdir.

Kızılderili kabilelerinin dilinde karşılığı olmadığı söylenegelir. Mesele bir açıdan da tatmin meselesidir. Doymak bilmez açlık ve tamahkârlık kıskançlığı da beraberinde getirir. Onlar enseye yapışan kenedirler ve çevrelerinin, ailelerinin ve yakınlarının mutluluklarını emerek beslenirler.

Çok güçlü ve yıkıcı bir duygudur, ilk cinayetin sebebi olarak da gösterilir. Konfüçyüs tarafından bir yenilgi olarak tasvir edilen duygudur. Kıskançlığın bir adım ötesi hasettir ki bu kıskanılanın sahip olduğunu yitirmesini istemek ve hatta bunun için harekete bile geçmektir.

**Doymak bilmez
açlık ve tamahkârlık
kıskançlığı da
beraberinde getirir.**

Haris, zekâ özür-
lü, yakıp yıkıcının
hedefi mutluluğu
yıkmaştır. De-
dikodu, yalan
kıskançlıkta zirve
yapan insanım-
sının yapısıdır.
Kıskançlık ve
haset damarlar-
ında dolaşan
yitik varlık kendi
hakkında sitayişle
konuşmaya da

**Bir görüşe göre:
“Ebeveyn
tarafından
çocukluğunda
yeterince ilgi
ve sevgi görmeyen, fikri
sorulmayan çocuk, kendine
güvensiz bir kişilik yapısına
sahip olmaktadır.**

bayılır. Bir görüşe göre: “Ebeveyn tarafından çocukluğunda yeterince ilgi ve sevgi görmeyen, insan yerine konmayan, fikri sorulmayan çocuk, kendine güvensiz bir kişilik yapısına sahip olmaktadır. Kıskançlığın en büyük nedenlerinden biri bu aşâğılık duygusudur.”

Kıskançlıktan çatlayan kem gözüün yaşamı ile ilgili hayatına çekmek istediği ne varsa gerçekleşmez ve tam olarak neden korkuluyorsa o mutlaka ama mutlaka gerçekleşir. Kıskançlığın yakıp kül ettiği ruhlar, “ben de ben de, benim neyim eksik” diye inleyerek yaşamlarını heba ederken maddenin sahibi olmadığını sadece yanında olduğunu bilen insan gibi insan bu güruhu yakın menziline sokmaz ve bu kemirgen duygunun da kendine hâkim olmaması için ömür boyu bilinçli bir şekilde savaş verir. İnsan ve insanımsının yani havass ve avamın yolları ve seçimleri öyle farklıdır ki güruh bundan da rahatsız olur.

Yolcu, kendi özgün yolunda

özgür iradesi ile kendisi yürür; o kalıplara sığmaz onları yıkar. O, engel koymaz, engelleri kaldırır. Yolculuk bireyseldir. O düşünür, kendini yine kendinden daha iyi kimsenin bilemeyeceğini bilir. Yolcu bir başkasınca ya da bir toplulukça yetiştirilmez; o, kendi kendisini yetiştirir. Sürü insanı ise yetiştirilir, tornadan çıkmış gibidir. Yığın birbirinden farkı yoktur. Kıskançlık gibi erdem-sizlikleri dahi normal görüp çevreye pazarlayan amaçsız silik yaşamların ahmakça mutlu kahramanıdır. Kalıplara girer, sorgulamaz, duygu ve düşüncelerinin hâkimi değil, onlara koşulsuz şartsız teslim olmuş bunu bile değer diye pazarlayan topluluk-tur. İnsan gibi insan, kendi yolunda yürürken ezkaza yaşamına bir mecburiyetten girmiş insanımsının sirayet etme çabası karşında mesafesini koruyarak onu belli bir çapın içine asla sokmayacaktır. O, yaşam macerasında bir konu mankeni değil, kahramanın kendisidir... •

berkyukselbd@gmail.com

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

TÜTÜNCÜLERİN ÇİLESİ

Dar gelirli, emekçi bir aileden geliyorum. Alın terinin ne denli kutsal olduğunu çok iyi bilirim. Babamız genç yaşında vefat ettiğinde annemiz tek başına çalışarak bizlere hem annelik hem de babalık yaptı. Evimizi geçindirecek parayı kazanmak için sabahın körlerinde işe gidip gece geç saatlerde yorgunluktan bitkin düşmüş olarak gelişini

ve eline çok az bir para geçtiği halde bizleri okutabilmek için neler çektiğini çok net anımsıyorum. Annemin bu çilesi biz beş çocuğunun da okuyup bir meslek sahibi oluşuna kadar sürdü. Ona sonsuza kadar minnettarız.

Ülkemiz nüfusunun önemli bir kısmı zor şartlarda çalışan dar gelirli emekçilerden oluşuyor. Çocukken

vapura bindiğimde kömür kazanının yaydığı cehennemi sıcaklığın karşısında kan ter içinde çalışan kürekçileri ve kapkara yağlara bulaşmış olan silicileri gördüğümde ne denli yorulduklarını hemen anladım. Mahallemizdeki fırına gelen un çuvallarını içeri taşımak için bir dakika bile dinlenmeden çırpınan hamalları, ağustos sıcaklığında ateşin karşısında ekmek çıkarmak için

Hayat özellikle ekmek parasını kazanmak uğruna beden gücüyle çalışan insanlar için çok zor.

uğraşan fırın işçilerini gördükçe içim cız ederdi. Hayat özellikle ekmek parasını kazanmak uğruna beden gücüyle çalışan insanlar için çok zor. Teknoloji ne kadar ilerlese de beden gücüyle çalışanlara her zaman gereksinim duyuluyor ve bu insanlar ailelerini geçindirebilmek için havasız atölyelerde ya da kızgın güneşin altındaki inşaatlarda ter döküyorlar.

Bunca zor şartlarda çalışan insanların en büyük ödülü ise, emeklerinin karşılığını tam olarak

alabilmektir. Ancak o zaman çektikleri çilenin bir değere dönüştüğünü görebilirler. Ne yazık ki, günümüzde ekonomik anlamda çok gelişmiş ülkeler dışında kalan yerlerde bunun hakkaniyetle gerçekleştiğini söyleyemeyiz. Çin'den Hindistan'a, Afrika'dan, Güney Amerika'ya kadar pek çok ülkede çalışanlar emeklerinin karşılığını tam olarak alamıyorlar. Bu durum ülkemiz için de

geçerli maalesef.

Ülkemizdeki tarım işçilerini düşünün. Yıl boyunca toprakla mücadele ederek yetiştirdikleri ürünün piyasada umdukları fiyatı bulamaması, aylarca çalışarak çektikleri çilelerin karşılığını hakkınca alamamaları sıkça rastlanan bir durum. Emeklerine karşılık

ellerine geçen yetersiz kazancın yanı sıra dolu, fırtına gibi doğal felaketler ve çeşitli zirai zarar-

lılar uğruna onca çaba sarf ettikleri ürünü bir anda mahvedebiliyor. Bu tür talihsizliklerin, tüm geçimini toprağa bağlamış olan insanlarımız için büyük bir yıkım olduğu çok acı bir gerçektir.

Yazımın başlığını tütün üreticilerinin çilesi olarak koydum. Yaşadıkları zorlukları ve hayal kırıklıklarını çok net gözlemlediğim

bu insan-
ları sizlere
anlatmak
istiyorum:

Yıllar
önce doğal
güzellikle-
riyle insanın
ruhunu
dinlendiren
bir Anadolu
kasabasında
üç sene kal-
ma şansına
erişmiştim.

Tarihi kalıntıları, iyi yü-
rekli insanları ve çevre
güzelliğiyle çok kısa bir
sürede sevdiğimiz bu
kasaba aynı zamanda
tütün yetiştiriciliğiyle
ön plana çıkan bir yer-
leşimdi. Kasabada ve
civar köylerde yaşayan halkın en
önemli geçim kaynağı tütüncülüktü.
O sıralar çocuk sayılacak bir yaşta
olduğum halde yaşadığımız köydeki
tütün üreticisinin yılın neredeyse
on ayına yayılan çilesini kolaylıkla
gözlemleyebiliyorduk.

Mart ayında fidelerin köy ya-
kınındaki tarhlara dikimiyle
başlardı tütün sezonu. O fideler bir
süre sonra ovadaki geniş tarlalara
nakledilir, boy atıp istenen düzeye
gelene kadar ilaçlanır ve altları
düzenli olarak çapalanırdı. Bu işler
yazarken çok kolaymış gibi görün-
se de gerçekte hiç de öyle değildi.
İşin başında, tarhlara dikilen tütün

Mart ayında
fidelerin köy
yakınındaki
tarhlara
dikimiyle
başlardı tütün
sezonu.

fidanların çok iyi korun-
ması gerekiyordu. Öte
yandan bölge mart ve
nisan aylarında düzen-
siz, aşırı yağışlar alırdı.
O günlerde meteoroloji
şimdiki gibi bir hafta
öncesinden uyarı yapa-

cak teknolojiye sahip olmadığı için
üreticiler sık sık aniden gelişen hava
şartlarının kurbanı olurdu. Yaşadı-
ğımızı ev köyün en merkezi yerin-
deydi. Bu sayede hemen her şey
gözümüzün önünde yaşanırdı.

Mart ayı gecelerinin birdenbire
çöküveren serinliğinde yumuşacık
yorganlarımıza sarılıp uyurken
dışarıda adeta bir tufan gibi aniden
bastıran dolu ya da sağanak yağışla-
rını dün gibi anımsıyorum. Yağışın
başlamasından kısa bir süre sonra
köyün civarındaki tepelerden adeta
kükreyerek inen sellerin önüne kat-
tığı ağaç kütüklerini sürükleyerek
götürüşünü penceremizden korkuyla
izlerdik. Granit taşlardan yapılmış

bir evin üst katında yaşadığımız için hiçbir zaman sel basması korkusu yaşamadık. Nitekim yağışın hızı kesilir kesilmez sıcak yataklarımıza geri dönerdik. Köylüler içinse durum hiç de o kadar kolay değildi. Onlar tek geçim kaynakları olan tütün fidanlarını korumak için gecenin o saatinde, çılğınca yağın yağmurun altında cansiperane bir uğraşa girerlerdi. Evde çoluk çocuk dâhil eli ayağı tutan kim varsa köyün dışındaki fideliklere koşup tütün tarhlarını büyük sera naylonlarıyla örterek ürünlerini bu ani afetten korumaya çalışırlardı. İşin en üzücü yanıysa, bu savaşı çoğunlukla yağmurun kazanıp fidelerin önemli bir kısmının ziyan olmasıydı.

Sabaha karşı beş kilometre uzaktaki Ortaokulumuza yürüyerek gitmek için kardeşimle yola çıktığımızda tütün emekçilerinin yüzlerinde mutsuz ifadelerle ve adeta ayaklarını sürüyecek evlerine dönüşlerini görüp onlar için çok üzülürdük. Tek şansları, her

şeye yeniden başlamakta ve bu hiç de öyle kolay değildi. Başaramazlarsa, bir sonraki tütün sezonuna kadar yoksulluk çekmek zorunda kalacaklarını bilirlerdi. Fidelerini aşırı yağıştan kurtaran üreticileriyse daha da çileli bir dönem bekliyordu: Yaz ortasına doğru boy atıp hasat edilecek hale gelmiş olan tütün yapraklarını toplamak. Bu işlemi son derece zor bir hale getirense, yaprakların boylarına göre ve belirli bir düzenle toplanması zorunluluğuydu. Tütün kırma denen bu işleme bizzat katıldığım için nasıl bezdirici bir uğraş olduğunu çok iyi biliyorum. Bir yandan boğucu yaz sıcağı diğer yandan yaprakların üzerine bolca sıkılan zirai ilaçlar bu işlemi inanılmaz derece zorlaştırıyordu.

Yaz ayları gelip tütün kırma dönemi başladığında evlerde yatalak ihtiyarlar dışında kimse kalmaz tüm insanlar tarlalara giderdi. Bazı ailelerse dayanılmaz yaz sıcağında çalışmayı biraz kolaylaştırmak için bu işlemi geceleri yapmayı tercih ederdi. Bizler yer yataklarımızda

uyurken ellerinde fenerler ve lüks lambalarıyla gece yarısından sonra tütün tarlalarına gitmek üzere önümüzdeki meydanda toplanan köylülerin seslerinin uykularımızı nasıl böldüğünü hüznle anımsıyorum. O insanlar gerçekten çok zor durumdaydılar. Sonbahara doğru tüm tütünler toplanır, iplere dizilip güneşte kurutulur ardından babadan kalma yöntemlerle balyalanırdı. O

andan sonra senenin en heyecanlı günü için umutla beklemeye başlardı. Heyecanın nedeni, ürünlerini değerlendirmek için gelecek olan değerlendirme uzmanlarının vereceği kalite notuydu. Bu uzmanlar balyaları inceler

ve yaprak kalitesine göre bir not verirdi. Bu işlem balyaların üzerine farklı renklerde mühürler basılarak yapılırdı. Ürünleri iyi kalite olarak değerlendirilmiş olan aileler sevinçten bayram eder, çeşitli şanssızlıklar nedeniyle düşük kalite damgası almış tütünlerin sahibi olan ailelere üzüntüye boğulurdu.

Tütünlerine düşük kalite mührü vurulmuş olan üreticiler, dokuz ay boyunca çektikleri çilelerin boşa gitmesi bir yana verdikleri onca emeğin karşılığında beklentilerinin çok altında bir gelirle yetinmek

zorunda kalacak olmanın acısını yaşarlardı. Yılın geri kalanını o düşük kazançla geçirmeye çalışmak ve bir sonraki dikim sezonuna gerginlikle girmek bu komşularımıza büyük bir ıstırap verirdi. Gözlerindeki umutsuz ifadelerde bu acıyı rahatlıkla gözlemleyebiliyorduk. Biz de onlar için üzülmür ve bir memur ailesi olduğumuz için aylık düzenli bir gelire sahip olmanın ne büyük bir

Sonbahara doğru tüm tütünler toplanır, iplere dizilip güneşte kurutulurdu.

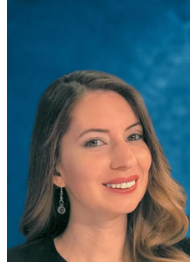
nimet olduğunu bir kez daha anlardık. Hayat gerçekten zor, özellikle de tüm geçimini belirli bir ürüne bağlamış olan insanlar için çok daha zor. Çünkü onlar, sezon sonunda, büyük bir

düş kırıklığına uğramak gibi kötü bir olasılığı akıllarından çıkartmadan zorlu uğraşlarına başlıyorlar. Yıl sonunda ellerine ne geçeceğini bilememek insanı umutsuzluğa sevk edebilir. Oysa emek kutsaldır, tüm emekçilerin emeklerinin karşılığını tam olarak alabilmelerini diliyorum. •

mehmetunverbd@gmail.com

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Dünyanın En Yaşlı Erkeği 112 Yaşında

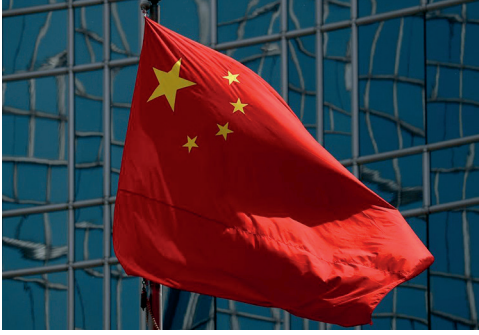
Porto Riko'nun Carolina bölgesinde 1908 yılında doğan Marquez'e, Guinness Dünya Rekorları Kitabı sorumlusu tarafından "dünyanın en yaşlı erkeği" sertifikası verildi. Marquez'in tam yaşı 112

yıl 326 gün. "Uzun yaşamın sırrı ne?" sorusuna "Don Milo" lakaplı Marquez, "Babam beni sevgiyle büyüttü ve herkesi sevmeyi öğretti. O bana, erkek ve kız kardeşlerime hep iyilik yapmamızı ve her şeyi başkaları ile paylaşmamızı öğretti" yanıtını verdi.

Sadece üç yıl okula giden Marquez, hayatını ailesinin çiftliğinde çalışarak geçirdi. Eşini 2010 yılında kaybeden Marquez'in 4 çocuğu bulunuyor.

Bundan önceki dünyanın en yaşlı erkeği unvanı, 27 Ocak 2020 tarihinde, 111 yıl 219 gün yaşadıktan sonra hayatını kaybeden Romanyalı Dimitru Comanescu'ya aitti.

2 Çin Sıtmayı Tamamen Yendi

Dünya Sağlık Örgütü

(DSÖ), Çin'in yaklaşık 70 yıllık bir mücadelenin ardından sıtmayı tamamen yendiğini açıkladı. 1940'lı yıllarda, senede 30 milyona yakın sıtma vakasının görüldüğü Çin'de sivrisineklerden geçen bu hastalık tamamen ortadan kalktı. DSÖ Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus, "Çin halkını tebrik ediyorum. Çin, sıtmasız bir geleceğin mümkün olduğunu gösteren çok sayıda ülke arasına katıldı. Bu zor kazanılan başarı, onlarca yıllık odaklanmış ve sürekli eylemlerin bir sonucu." dedi. Çin, bu sertifikayı alan bölgeler arasına katılmış oldu.

Son üç yıldır sıtma vakası görülmeyen ülkeler DSÖ'den, "sıtmanın görülmediği ülke sertifikası" almak için başvurabiliyor. Salvador bu yıl, Cezayir ve Arjantin 2019 yılında, Paraguay ve Özbekistan 2018 yılında sertifika almıştı.

Sıtma, 2019 yılında 400 bin kişinin yaşamını kaybetmesine yol açmıştı.

3 Evcil Kedilere Sokağa Çıkma Yasağı

Avustralya'da şaşırtan bir yasağın uygulanmasına yönelik tartışmalar sürüyor. Buna göre; Melbourne kentinin doğusundaki bir bölgede evcil kedilere sokağa çıkma

yasağı getirilecek. Evinden ilk kez ayrılan kediler için sahipleri 91 dolar para cezasına çarptırılacak. Sonraki sokağa çıkma yasağı ihlalleri için ise 545 dolar ceza kesilecek. Yasakla kedilerin, kuşları, küçük memelileri ve kertenkeleleri ortadan kaldırmasının önüne geçilmesi amaçlanıyor. Yasak, bazı çevreciler tarafından olumlu bulunurken, bazıları bunun kediler için adil bir yol olmadığını savunuyor. Yasağa karşı çıkanlar "Bu hayvanat bahçesine kaplan koymak gibi" benzetmesi yapıyor.

4 1,2 Milyar Afrikalının Zorlu Mücadelesi

Afrika Kalkınma Bankası'ndan yapılan açıklamada, kıtadaki

"Astronotlar uzayda fazla zaman harcadıkça bağışıklık sistemleri çalışmaz hale geliyor. Mürekkep balıklarının uzayda nasıl bir değişime uğradığının anlaşılması, astronotların sağlık sorunlarının çözülmesine de yardımcı olabilir" değerlendirmesini yaptı. Hawaii Üniversitesi profesörü Margaret McFall-Ngai da astronotların düşük yer çekimindeyken vücutlarının mikroplarla ilişkisinin değiştiğini vurguladı. Uluslararası Uzay İstasyonu'na gönderilen kısa kuyruklu yavru mürekkep balıkları, temmuzda Dünya'ya geri getirilerek incelemeye alınacak.

vahim tablo ortaya çıktı. Açıklamaya göre; 1,2 milyar Afrikalının yaşamı Kovid-19 salgını sürecinde kaliteli sağlık hizmetlerine yetersiz erişim riski altında. Kamu sağlık tesislerinin sadece yüzde 51'i temiz suya, yüzde 31'i de elektrığe sahip. Açıklamada, "Afrikalının kaliteli sağlık hizmetlerine, sağlık sigortasına ve sosyal korumaya erişmesini sağlayarak yoksullara ve savunmasızlara umut vermeliyiz" denildi. Afrika Kalkınma Bankası'nın, salgının ekonomik ve sağlık üzerindeki etkileriyle mücadele ettiği ve Afrika ülkelerine verdiği desteği güçlendireceği vurgulandı.

5 Astronotlar Uzaydan Nasıl Etkileniyor?

Amerikan Havacılık ve Uzay Dairesi NASA, uzun süreli uzay uçuşlarının insan sağlığını nasıl etkilediğini araştırarak. Çalışma, Uluslararası Uzay İstasyonu'na gönderilen mürekkep balıkları üzerinde çalışmalar yapılarak gerçekleştirilecek. NASA'dan Jamie Foster,

6 Akdeniz'de İklim Değişikliği Tehlikesi

Dünya Doğayı Koruma Vakfı'nın, iklim değişikliğinin Akdeniz üzerindeki etkilerini konu alan araştırması, Akdeniz'de sıcaklığın,

diğer denizlere oranla yüzde 20 daha hızlı arttığını ortaya koydu. Yaşanan iklim krizinin şimdiden Akdeniz'deki bazı ekosistemleri, tekrar iyileşmeyecek şekilde tahrip ettiği belirtildi. Akdeniz'in ısınması ile birlikte binden fazla farklı deniz anası türünün bu sulara geldiği, bu akının Akdeniz'deki biyoçeşitliliğe büyük zarar verdiği ifade edildi. Akdeniz'de yaşayan balıkların yüzde 90'ı avlandığı için deniz analarını yok edebilecek türlerin de ortadan kalktığı belirtildi.

7 30 Yıl Sonra Yeniden Canlandırıldı

1983 yılında Antarktika'dan toplanan, eksi 20 derecede saklanan 'tardigrad' isimindeki hayvanın Mayıs 2014'te buzları başarıyla çözüldü ve yeniden canlandı. Japonya Ulusal Kutup Araştırmaları Enstitüsü'nün çalışmasına göre, 'su ayısı' olarak da bilinen tardigradlardan biri ve bir yumurta yeniden canlandırıldı.

Hayvan, buzları çözüldükten

2 hafta sonra hareket edip yiyecek tüketmeye başladı. Yumurta ise 19 yumurta bıraktı, bunlardan 14'ü başarıyla çatladı. Yeni doğan hayvanlarda herhangi bir anormalliğe rastlanmadı.

1 milimetreden daha küçük olmasına rağmen radyasyon, dondurucu soğuk ve kaynatılmaya dayandığı için 'dünyanın en dayanıklı mikroskobik hayvanları' olan tardigradlar, belli süreler boyunca metabolik faaliyetlerini yavaşlatabiliyor ya da tamamen durdurabiliyor. Tardigradların 9 yıl donmuş biçimde kaldıktan sonra hayata döndürüldüğü vakalar da olmuştu. Ancak bu son durum, 30 yıl sonra yeniden canlandırıldıkları ilk vaka olma özelliği taşıyor.

8 Bilim İnsanları Uyarıyor

Küresel ısınma nedeniyle dünya her geçen gün felakete sürükleniyor.

Uluslararası bilim insanları tarafından yapılan 20 yıllık bir araştırma, aşırı sıcak veya soğuk koşullardan her yıl dünya genelinde 5 milyondan fazla kişinin hayatını kaybettiğini gösterdi. Temmuz ayının ilk haftasında, Pasifik'te etkili olan sıcak hava dalgası nedeniyle 800'den fazla can kaybı yaşanmıştı. Uzmanlar, küresel ısınmayla mücadele çerçevesinde alınan önlemlerin acilen hayata geçirilmesi çağrısı yaptı. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

AĞUSTOS AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

- 1-(d) Makam sırası   6-(a) Küçük süs eşyası   11-(a) Aşırı, uç
 2-(c) İnce metal yaprak   7-(b) Bitki örtüsü   12-(b) Yanılsama
 3-(c) Çelik dolap   8-(a) Yer kırığı   13-(b) Çapraz dokunmuş kumaş
 4-(d) Zarif, güzel   9-(c) Ülke, mefkure   14-(c) Sağlam başlık
 5-(a) Hristiyan kadın   10-(d) Bağlanmış   15-(d) Bakır su kabı

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(b) Akustik
 2-(c) Sal
 3-(c) Obelisk
 4-(d) Kriptoloji
 5-(a) Oba
 6-(b) Küçük kan Dolaşımı
 7-(a) Megalomani
 8-(c) Mendirek
 9-(d) Senyorej
 10-(b) Antrepo
 11-(c) Süt
 12-(a) Laletain

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	K	A	R	T	A	L	T	İ	B	E	T		K	U	V
2	E	L	A		L	A	İ	K		L	E	S	A	K	
3	R	A	F	E	T		C	A	H	İ	L		B	A	N
4	İ	C	A	R		K	A	R	A	T		B	A	L	A
5	M	A	D	E	N		R	U	S		K	A	L	A	S
6	A		A		A	R	E	S		S	A	R	A		İ
7	F	A	N	İ		A	T		T	A	V	A		O	R
8	Ş	U		K	A	T		B	A	R	A	N	A	K	
9	A		A	N	T	E	N		R	A	L		Z	P	
10	R	A	S	A	T		B	A	L		A	K	A	L	A
11		R	A		İ	M	A	L	A	T		L		İ	Z
12	K	A	L	E	L	İ		İ		Ü	R	E	M		İ
13	A	S	E	N	A		İ	Z	A	F	İ		A	Y	
14	T		T	İ		U		E		E	Z	İ	Y	E	T
15	A	B		K	A	Y	A		A	K	E	F	A	L	İ
16	M	O	R		L	A	M	E	L						
17	A	L	E	G	O	R	İ		A	K					
18	R	E	S	A		İ	R	A	M	A					
19	A	R	İ		A		A	D	E	T					
20	N	O	M	İ	N	A	L		T	A					

YARININ BÜYÜKLERİ

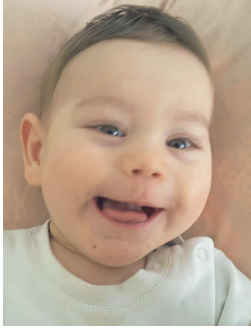
Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

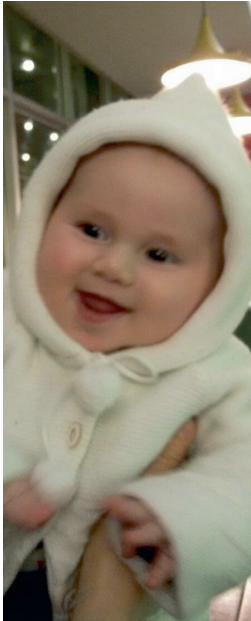
(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Anıl Bede, İstanbul

Yağmur Genç, Ankara

Ali Batu Aymayan, Ankara

Elif Savaş, Aydın

Aysu Atabaş,
Ankara

Zübeyde Nil Kalay, Antalya

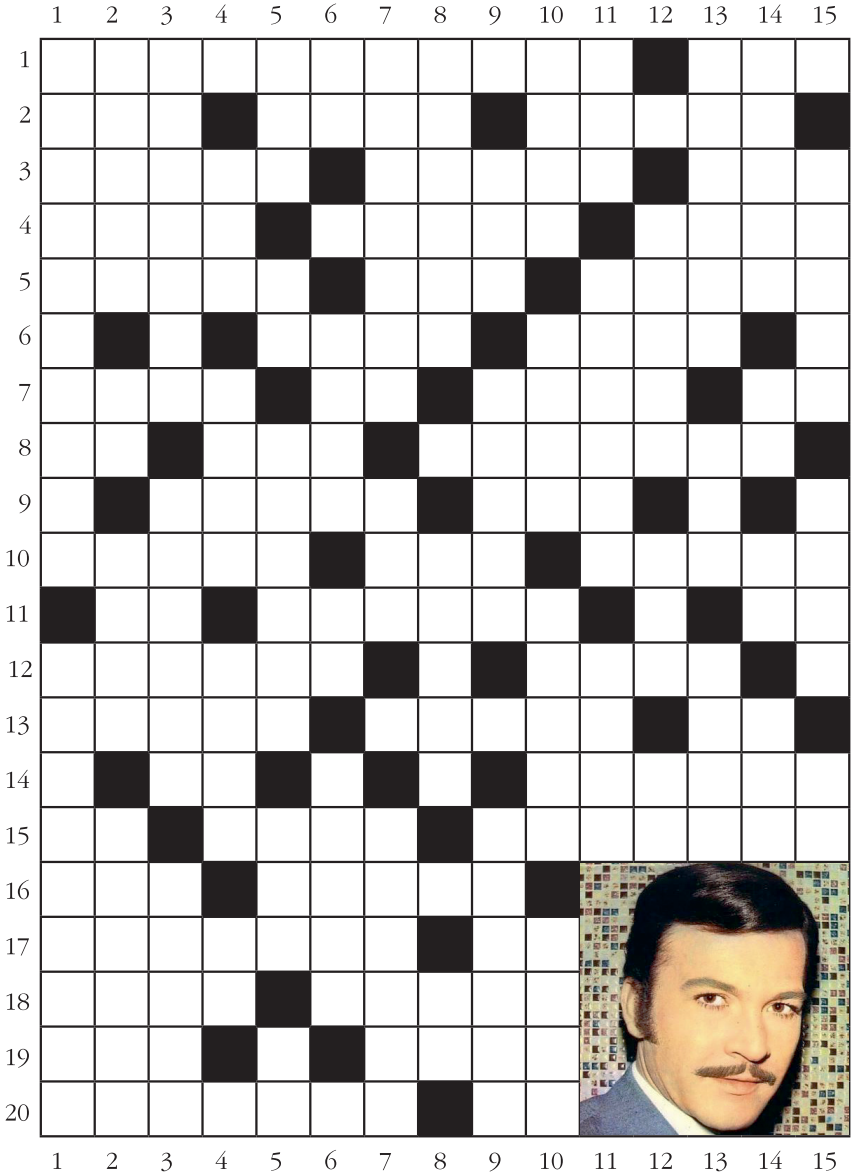
Elif Zeynep Danış, Ankara

Kaan Efe Ay, İzmir

Özgür Güneş, İzmir

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Yeşilçamda sayısız filmlerinden tanıdığımız, geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz fotoğrafta görülen sinema oyuncusu, yönetmen ve senaristimiz.-Ağaç mantarı. 2-Bir göz rengi.-Din işlerini devlet işlerine karıştırmayan.-Yaşlık, ıslaklık. 3-Acıma, merhamet etme-Öğrenim görmemiş, okumamış.-Çatı, dam. 4-Kira.- Elmas gibi kıymetli taşların ağırlığını ölçme birimi.-Ankara'nın bir ilçesi. 5-Elazğ'ın bir ilçesi.-Asya'da bir ırk.- Kalın biçilmiş uzun tahta. 6-Yunan mitolojisinde savaş tanrısı.- Bir nevi baygınlık hastalığı. 7-Ölümü.-Bir binek hayvanı.- Maden eritilen saplı pota.-Müstahkem yer. 8-Ünlü Saka destanı.- Üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka.-Van Allen Plexico'nun bir yapıtı. 9-Olta şamandırasının alt ve üst kısmında bulunan ince uçlar.- Deve kuşunun yavrusu. 10-Gözlem.-Tatlı ve besleyici bir besin.-Bir pamuk türü. 11-Eski Mısır'da güneş tanrısı.-Üretim.-Belirti, emare. 12-'İlker ....' (Sinema ve dizi oyuncumuz).-Faiz. 13-Türk mitolojisinde önemli bir rol oynayan efsanevi dişi kurt.-Göreceli.-Dünyanın uydusu. 14-Boru sesi.- Aşırı güçlük ve sıkıntı, üzü, cefa, zahmet. 15-Eski dilde su.- Büyük ve sert taş kütleli.-Tıpta bebeğin başsız doğması. 16-İnci Aral'ın bir yapıtı.-Mikroskop camı. 17-Bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme.-Bazı yörelerde ayrına verilen ad. 18-Başı ve yüzü siyah olan koyun.-Uzaklaştırma. 19-Hint-Avrupa dil ailesinin Hint-İran grubundan olan kolu.- Topluluk içinde eskiden beri uygulanan kural, töre. 20-İtibarı anlamında bir sözcük.-Uzaklık işareti.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-1930-2003 yılları arasında yaşamış olan tiyatro ve sinema oyuncumuz. Birbirine paralel tutulmuş iki ağaç kütükten yapılan tekne. 2-Çorum'un bir ilçesi.-Altının simgesi-Doğu Anadolu'da bir ırmak.-Ravel'in ünlü bir yapıtı. 3-Yumurtanın bir pişirilme türü.-Soyluluk.-Bir sanat dalı. 4-Önce, evvel anlamında bir sözcük.- Bir konuda birinin inanmasını sağlama.-Kedi, köpek yavrusu.-Galyunun simgesi. 5-Bir şeyin yere bakan yanıtı.-Olumsuzluk belirten bir ek.-'..... İihan'(şairimiz).-Telefon sözü.-Tarla sınırı. 6-Lantanın simgesi.-Türlü sebeplerden dolayı başarıya ulaşamamış kimse.-Bir nota.-İkaz. 7-Alım satım yapma işi.-ABD ulusal basketbol ligini simgeleyen harfler.-Deniz kuvvetlerinde üst düzey bir rütbe. 8-Yunan mitolojisinde adı geçen kanatlı çocuk.- Tropikal bölgelerde düzenli esen birtakım rüzgârlar.-İsim. 9-Katıksız, saf.- Tarıma elverişli olan toprak parçası.-Belirti, emare. 10-Seçkin.- Sararmış hanzal otu.- Savaş veya avda kullanılan, uzun namlulu ateşli silah.- Küçük geviş getirenlerin vebası. 11-Tencere gibi eşyaları ovarak temizlemek için kullanılan nesne.-Yunanistan'ın kuzeyinde bulunan turistik bir şehir.-Bir ilimiz. 12-Meyve, ağaçlar ve bitkilerin irisi.-Güreşte bir oyun.-Akdeniz'de bir ada. 13-Doğüstü varlıklarla ilişki kurma sanatı.-Üye.-Güney Amerika'da yaşamış eski bir uygarlık. 14-Bilgiçil taslayan.-İlkel bir silah.-Bir nota.- Romatizma ağrısı. 15-Sürtünmeler sonucu üst derinin sertleşmesiyle oluşmuş deri. İspanakgillerden yaprakları sebze olarak kullanılan bir bitki.-Titanın simgesi.

filizoskaybd@gmail.com

Satranç

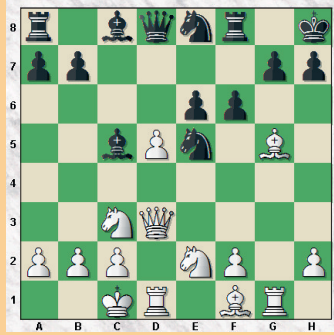
Mustafa Yıldız

DÜNYA KUPASI

10 Temmuz 2021'de Soçi'de başlayan Dünya Kupası elemelerinde Mustafa Yılmaz ve Emre Can 2. turda, Vahap Şanal ise 1. turda elendiler. İlk kez bu yıl düzenlenen Bayanlar Dünya Kupası elemelerinde ise ülkemizi temsil eden Ekaterina Atalık ve Betül Cemre Yıldız Kadioğlu da 2. tur sonunda turnuvaya veda ettiler. Türkiye adına satranççılarımızın ilk kez katılma başarısı gösterdiği Dünya Kupası turnuvasında erkeklerde 206, kadınlarda 103 sporcu yarıştı.

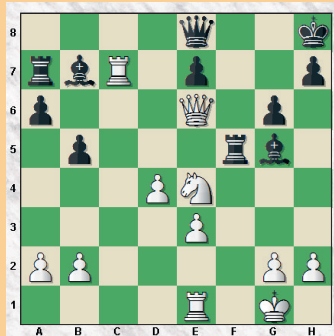
Numan Ömer - Mustafa Yılmaz, 1.1

Siyah atın tehdidinden vezir nereye kaçmalı? Ya Vb5 ile c5'teki file saldırmalı ya da oyunda olduğu gibi **15.Vg3 fxg5 16.Vxe5 Kf5** Beyaz vezire rahat yok. **17.Ve4 Af6 18.Vc4 Fxf2** Siyahın her hamlesi yüksek tempolu. **19.dxe6 Ve7** Beyaz'dan karşı saldırı girişimi. **20.Fh3 Fxe6** Vezir kovalamacaya devam. **21.Vd3 Ke5 22.Fxe6 Fxg1** Beyaz terk etti. Siyah, kalite öne geçti ve Beyaz'ın buna direnecek bir karşılığı bulunmuyor. **0-1**

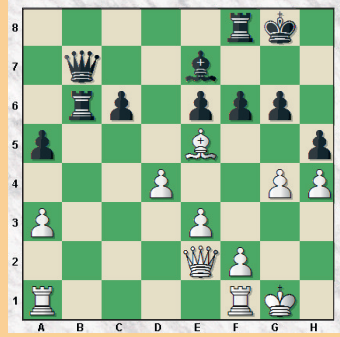
Emre Can - Darcy Lima, 1.1

Oyunun 23. hamlesinden sonra oluşan yandaki konumda Can, g5'teki atını yiyen siyah fili 25.Ag5'le almak yerine parlak bir devam yolu buluyor. **24.Ad6?! Vb8 25.Axf5 Vxc7 26.Vf7! Fxe3+** Beyaz, atı da bırakıyor ama Siyah yemiyor; yerse **27.Vf8+** ile mat olur çünkü. **27.Axe3 Ka8** Birçok taktik manevranın birbirini kovaladığı bu güzel oyunu Siyah, 2 piyon geride iken 91. hamlede terk etti. **1-0**

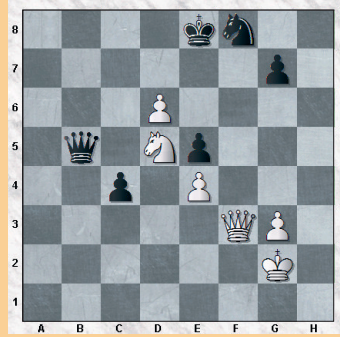
Mustafa Yılmaz - M. Haik Martirosyan, 2.1

25.Vc2! fxe5 Beyaz, tehdit altındaki filini bırakıp veziriyle rakip şah'a yöneliyor. 26.Vxg6+ Şh8 Burada siyah şah, Vh6+, Vg6+ şahlarından kurtulamazdı ve sonuç beraberlik olurdu. Hayır, Yılmaz daha fazlasını umut ediyor. 27.Kb1 Kb5 28.Vh8 Şg8 29.Vg6+ Şg8 30.Vh6+ Şg8 Hâlâ eşitlik konumu! yine vazgeçiyor şah çekmekten Yılmaz. 31.Kxb5 cxb5 32.Vg6 Şh8 33.Vh6+ Şg8 34.Vxe6+? Şg7 Artık beraberlik yok, gitti yarım puan. 0-1

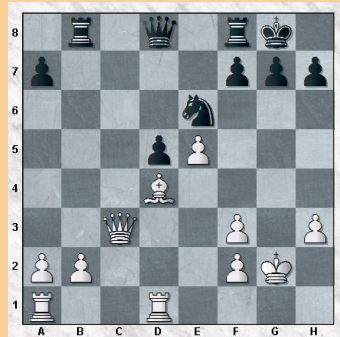
Ekaterina Atalık - Anahi Ortiz Verdozoto, 1.1

Beyaz at yerleştiği kareden aldığı güçle sonucu belirleyici oluyor; hem 46. Vb2+'den sonra c4 piyonunun sürülmesine engel oluyor hem de c7 karesinden şah vezir çatalı tehdidinde bulunuyor. 46...Ae6 47.Vh5+ Şd8 48.Vxe5 Ve7? Siyah daha dirençli olan 48...c3 49.Vxc3 Ve2+ devam yolunu geçiriyor. 49.Ab6 Vf7 50.Axc4 g5 Bir anda tahta bembeyaz oldu, Siyah iki piyon kaybetti. 51.Vd5 Vh5?? Siyah vezir nereye? Şimdi Beyaz 3 hamlede mat ilan ediyor. 52.Va8+ Şd7 53.Vb7+ Siyah iki yoldan mat olduğunu görüp bıraktı. 1-0 (53...Şd8 54.Vb8+ Şd7 55.Ae5# veya 53...Şe8 54.Ve7#)

Mobina Alinasab - Betül Cemre Yıldız Kadioğlu, 1.1

Şah kanadındaki bozuk piyon yapısı, piyon geride olmasına karşın Siyah'a üstünlük sağlıyor. 21...Af4+ 22.Şf1 Vd7 Vezir de atağa katılmaya hazırlanıyor. 23.Va3 Kfc8 24.Fc3 Vxh3+ 25.Şe1 Vxf3 26.Va6 Kc4 Beyaz terk etti. 0-1 Üç siyah figürün arasında beyaz şah son anlarını yaşıyor.

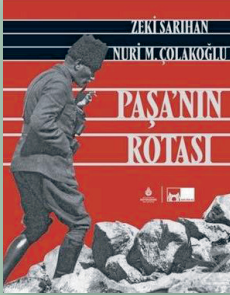

Bize Gönderilen Kitaplardan

Paşa'nın Rotası

Zeki Sarıhan
Nuri M.
Çolakoğlu
Kültür A.Ş.

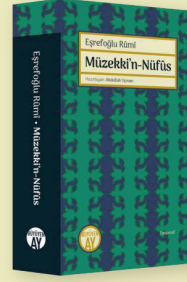
16 Mayıs 1919
Cuma. İngilizlerin şikâyeti üzerine Doğu Karadeniz'deki Müslüman çetelerin Rum halkı rahatsız ettiği iddialarını incelemek ve gerekli önlemleri almak göreviyle 9. Ordu Birlikleri Müfettişliği'ne atanan Mustafa Kemal Paşa, karargâhındaki 23 kişiyle birlikte Bandırma Vapur'uyla İstanbul'dan hareket etti. Paşa'ya verilen görev talimatında, Mondros Mütarekesi gereğince ordunun elindeki fazla silahları toplamak ve Doğu Anadolu'da kurulduğu söylenen şûra yönetimlerini dağıtmak da vardı. Paşa'nın Rotası, Millî Mücadele yıllarının en hareketli dönemlerini gün gün görsel bir dille aktarıyor. Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'dan Samsun'a yola çıktığı 16 Mayıs 1919 günü başlıyor ve 23 Ekim 1922 tarihinde sona eriyor. Harita üzerinde işaretler ve dönem fotoğraflarıyla da Mustafa Kemal Paşa'nın üç buçuk yıl boyunca izlediği rotayı takip ediyor.

Müzekki'n-Nüfus

(Nefisleri Artıcı)
Eşrefoğlu
Rumi

Büyüyen Ay
Yayımlar

Türklerin
İslâmiyet'i
kabul
edip "diyâr-ı

Rûm'u yurt edinmeye başladığı XI. yüzyıldan itibaren Orta Asya'daki Türk illerinden Anadolu'ya gaza erleriyle beraber alperenler, teşkilatçı dervişler de gelmeye başlar. Bu yolla Anadolu'da kurulmaya başlanan gönül medeniyeti Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna, hattâ İstanbul'un fethine kadar devam eder. (...) Mevlevîlik, Bektaşîlik, Bayramîlik bu süreç içinde aklı ilk gelen isimlerdir. Anadolu halkının asırlarca elinden düşürmediği, Mevlid, Muhammediye, Ahmediye ve Envârü'l-Âşîkîn gibi temel kitaplar arasında yer alan diğer bir eser de Eşrefiyye tarikatının kurucusu Eşrefoğlu Rûmî'nin kaleme aldığı "nefisleri artıcı" anlamına gelen Müzekki'n-Nüfus'tur. Eşrefoğlu Rûmî bir tarikat kurucusu olmanın yanında, aynı zamanda büyük bir ahlâkçı ve kitleleri peşinden sürükleyebilen büyük bir müşîddir. Ortaya koyduğu eserleri ve çalışmalarıyla kültür

dünyamıza esaslı katkılar sunan Abdullah Uçman'ın yayın dünyamıza armağan ettiği Müzekki'n-Nüfûs, Anadolu topraklarında bu vadiye Türkçe olarak yazılan ilk örneklerden biri olup İstanbul'un fethinden beş yıl kadar önce, 1448'de kaleme alınmıştır.

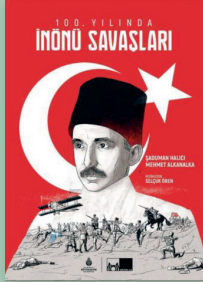
100. Yılında İnönü Savaşları

Şaduman Halıcı
Murat
Alkanalka

Kültür A.Ş.

M u s t a f a
K e m a l

Paşa: “Derhal taburunu toplu, Garp cephesi emrine gireceksin, hareket et!” dedi. Bizi cepheye götürecek trenin lokomotifi kömürsüz lükten çalışmıyor, istim tutamıyor. Ankara istasyonundaki söğüt ağaçlarını kestirdim ve lokomotifin kazanında yakıt olarak taburu bir gece içinde cepheye naklettim. Eskişehir'e geldik ve derhal cepheye giderek savaşa tutuştuk. Savaşı kazandık. Bu, Garp Cephesi Kumandanlığı'nın zaferiydi. Düşman Kazancı Bayırı'ndan Bursa yönüne doğru ricat etti. Bundan sonra Ankara'ya döndük. Muhafız Taburu ilk defa savaşa girmiş ve savaşı kazanan birliklerden biri olmuştu. (İsmail Hakkı Tekçe)

Dost Kazanma ve Dost Kalma Sanatı;

Yaşama ve Yaşlanma Sanatı
Bir Seçim
Nasıl Kazanılır;

Cicero
Say Yayınları

Değerlerin yaklaşan ortaçağın karanlığında yok olmasına izin vermeyen Cicero çağdaş dünyanın öncülerindendi. “Cicero Çağı” bir dönemeçti. “Soylu, seçkin” değildi. Özü sözü birdi. Varlığını, yükselişini sağlayan, Cumhuriyet'e ölesiye bağlıydı. Kafasını servet ve mevki kumuna gömmeyen, esen yele göre hareket etmeyen Cicero Cumhuriyet'in yıkılışına üzüldü, göz yummadı. Sessizlik suçuna ortak olmadı. Sadece düşünmek, düşüncelerini dile getirmekle yetinmedi. “Bana ne?”, “ben mi kurtaracağım?” kolaycılığına kaçmadı. Kitaplar, mektuplar yazdı. Söylevler verdi.. Felsefi, toplumsal ve siyasi mücadelesiyle Cumhuriyet düşmanlarının hedefi, siyasetiyle imparatorluk hırslılarının sanığı oldu. Engel olamadığı Cumhuriyet'in yıkılışından imparatorluk dönemine geçişte, Cumhuriyet'in ve kurumlarının yok edilmemesi, yaşatılması ve daha da güçlendirilmesi ülküsü oldu. (...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ALİ DEMİREZEN, BALIKESİR

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

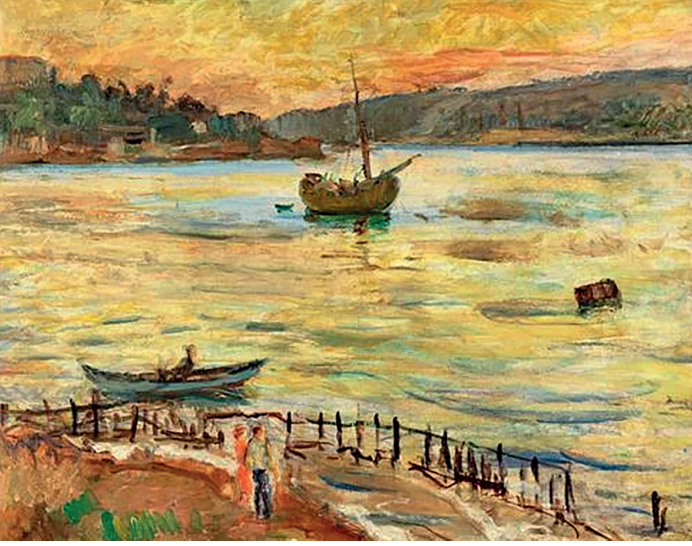
Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

G Ü Z İ N D U R A N

Hattat, tezhip sanatçısı Yahya Hilmi'nin torunu, müzikolog Rauf Yekta'nın yeğenydi. Mihri Müşfik'in öğrencisi oldu. Ahmet Haşim'den estetik dersleri aldı. Güzel Sanatlar'ın ilk Avrupa'ya gönderilecekler yarışmasını kazandı. Okulda öğretmeni olan Feyhaman Duran ile nişanlı olduğu için gidemedi. Sanat tarihimizin derinliklerinde gezinen "Hanım Ressam" İstanbul folklorunun koruyucusuydu. Hat, süsleme, porselen gibi değerli eserleri topladı. Hem kadın ressamların hem de eşiyile birlikte resim yapan, sergileyen, sanatçı ailelerin öncüsüydü. Özel ilgisi Karagöz tasvirlerinden oluşan 281 resmini sergilediği Topkapı Sarayı Müzesi'ne bağışladı. Hayatın her anını paylaştığı eşi Feyhaman Duran'la Büyükada'da yurt gezilerinde yanlarından eksik etmedikleri firçalarıyla aynı yeri aynı noktadan çalışarak gördüklerini ölümsüzleştirdi. Yağlıboya ve suluboya tekniğine ağırlık verdiği peyzajlar, nüveler, natüremortlar, portreler, oto portrelerde, her birinde ayrı bir anlatım tarzını yeğledi. Yaşarken evlerini ve eserlerini müze olarak İstanbul Üniversitesi'ne bağışladı "Yaşamı boyunca, sanat çalışmalarını sessizce sürdüren ve tevazu ile gölgede kalmış bir değerli sanatçıydı."

